

 kji Instituti Gjyqësor i Kosovës
Kosovo Judicial Institute
Kosovski Institut za Pravosudje

JUSTITICIA

Pravno-naučni časopis polaznika početnog programa za pravno obrazovanje

Godina III, br. 3/2011

JUSTICIA

Pravni časopis radova polaznika početnog programa za pravno obrazovanje 2010/2011 u Kosovskom institutu za pravosuđe u Prištini

Godina III, br. 3/2011

Priština, 2011

Izdavač
Kosovski Institut za Pravosuđe

ČLANOVI REDAKCIJE:

Nuše Kuka Mekaj
Bujar Muzaći
Mentor Hajraj

Dizajn i kompjuterska obrada:
Kosovski institut za pravosuđe

© Instituti Gjyqësor i Kosovës/Kosovski Institut za Pravosuđe/
Kosovo Judicial Institute

Objavlivanje ovog časopisa omogućio Program Ujedinjenih nacija za razvoj, UNDP, kancelarija na Kosovu

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Financirano od: Vlade Holandije

SADRŽAJ

Lavdim Krasniqi, Predgovor.....	5
Ardita Bećiraj, Sulejman Šumoli, Sebahate Hodža Obavezna odbrana u krivičnom postupku.....	7
Besim Susuri Nepoštovanje rokova i efikasnost krivičnog postupka.....	17
Bujar Muzaći Eksproprijacija nepokretne imovine.....	35
Dielza Hodža i Servet Metaj Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda	43
Franciska Žitia Imeri & Saranda Bogaj Šeremeti Tortura.....	51
Mentor Hajraj & Minir Hoti Žalba na presudu prvostepenog suda.....	59
Muslji Gaši & Iljir Raškaj Zajednička imovina supružnika.....	71
Nuše Kuka Mekaj Saučesništvo u izvršenju krivičnog dela.....	77
Sanije Seferi & Čazim Džara Određivanje trajanja kazne, sprovođenje i cilj iste.....	85
Mr.Sc. Visar Musa & Valdet Gaši Izlazak na mesto izvršenja krivičnog dela.....	109

Poštovani čitaoci,

Izdavanje časopisa “Justicia” je već postalo tradicija, slično kao i Početni program za pravno obrazovanje, obuka koju pohađaju oni koji su sastavili časopis.

Ovo je treće izdanje časopisa, koji je rezultat istraživanja i profesionalne kreativnosti polaznika treće generacije Početnog programa za pravno obrazovanje.

Polaznici su svojim profesionalnim radom na sastavljanju ovog broja časopisa ispitali teme iz svih oblasti domaćeg i međunarodnog prava, što ovaj časopis čini kompletnijim i konkurentnijim u pravnoj literaturi na Kosovu.

Čitanjem radova se primećuje da su sastavljeni upotrebom bogatih pravnih termina i jasnom strukturom. Ovo dokazuje da su tokom sastavljanja polaznici koristili različite metode studija, uvodeći novi duh u izdanjima pravne literature na Kosovu.

Ovim časopisom se ima za cilj da buduće sudije i tužioci Kosova uvedu novu praksu objavljivanja radova iz sudske i tužilačke prakse na Kosovu.

Nadamo se da će i ovo izdanje časopisa “Justicia” služiti u svakodnevnom radu, ne samo mladih pravnika, već i sudija, tužilaca i ostalih pravnih stručnjaka na Kosovu i šire.

Mr.sc. Lavdim Krasniqi
Direktor Kosovskog Instituta za Pravosuđe

Ardita Bećiraj

Sulejman Šumoli

Sebahate Hodža

OBAVEZNA ODBRANA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Opšta zapazanja o odbrani okrivljenog u krivičnom postupku

1.1 Pravo okrivljenog na odbranu

Pravo okrivljenog na odbranu se smatra jednim od najvažnijih prava u krivičnom postupku. To pravo okrivljeni realizuje lično ili preko stručnog branioca.

Potreba za pravilnim utvrđivanjem materijalne istine obavezuje organe (policiju, tužilaštvo, sudove) da sprovedu postupak kako bi tačno i potpuno potvrdili činjenice koje su važne za donošenje pravne odluke.¹ Zakon o krivičnom postupku Kosova članom 7. stav 2 određuje „Saglasno odredbama ovog Zakona, sud, javni tužilac i policija koji učestvuju u krivični postupak, dužni su da pažljivo ispituju i da maksimalnom profesionalnom predanošću utvrđuju sa jednakom pažnjom činjenice koje terete okrivljenog, kao i one koje mu idu u prilog, i da sve činjenice i dokaze koji idu u prilog okrivljenom stave na raspolaganje odbrani pre početka i u toku postupka.” Prema tome, glavni teret za utvrđivanje postojanja ili nepostojanja krivice okrivljenog u postupku snose organi koji sprovode postupak i da uloga okrivljenog može biti različita u zavisnosti od njegovog izbora. Međutim, angažovanje branioca može pomoći u shvatanju realizacije prava u aspektu postupka i može sprečiti eventualne posledice

---

1 Dr. Ejup Sahiti, Krivično-procesno pravo, Priština 2005, str. 90

po okrivljenog u nedostatku pravnog znanja. Postojanje stručne odbrane okrivljenog je takođe važno i zato što se okrivljeni tokom krivičnog postupka nalazi u posebnom duševnom i psiho-fizičkom stanju.

Prema tome, zakon u cilju realizacije odbrane određuje princip ravnopravnosti strana na osnovu kojeg izjednačava poziciju okrivljenog sa pozicijom ovlašćenog tužioca kao strane u postupku, osim ako zakon određuje drugačije (član 10. stav 1 ZKPK). ZKPK dalje jasno određuje ovo načelo, tako što stavom 2 istog člana određuje da okrivljeni ima pravo i može da daje izjave o svim činjenicama i dokazima koji mu idu u prilog. On/ona ima pravo da ispita svedoke optužbe ili da traži da oni budu ispitani, kao i pravo na prisustvo i ispitivanje svedoka odbrane, pod istim uslovima koji važe za svedoke optužbe. Prema tome, princip ravnopravnosti strana znači da obe strane u sudskom postupku imaju jednaku mogućnost davanja izjava u vezi sa postupkom. Ovaj princip se kao takav treba garantovati tokom svih faza krivičnog postupka, bez obzira na kaznu predviđenu za to krivično delo. Prema tome, organi za sprovođenje zakona, policija, javni tužilac, pretpretresni sudija ili predsednik sudskog veća, uključujući i sudiju za potvrđivanje optužnice, su dužni da informišu osumnjičenog ili okrivljenog o pravo na angažovanje branioca i da branilac ima pravo da prisustvuje postupku njenog/njegovog ispitivanja.

Dakle, u cilju ravnopravnosti okrivljenog sa ovlašćenim tužiocem i na osnovu pomenutog, okrivljeni ima pravo na branioca u svim fazama krivičnog postupka, a u određenim slučajevima ta odbrana je obavezna. Prema tome, član 12. stav 5 kosovskog zakona o krivičnom postupku određuje „Sud ili drugi nadležni organ koji sprovodi krivični postupak dužan je da na prvom ispitivanju informiše okrivljenog o njegovom/njenom pravu na branioca kako je propisano ovim Zakonom“.

Prema tome, na osnovu rečenog se slobodno zaključiti da odbrana u krivičnom postupku shodno Kosovskom zakonu o krivičnom postupku, može biti:

- Fakultativna, i
- Obavezna odbrana, koja će biti predmet dalje studije ovog rada.

1.2. Određivanje branioca, odustajanje od istog i nemogućnost odustajanja od odbrane

Okrivljeni ima pravo na branioca, shodno svom izboru. Ako okrivljeni ne angažuje sam branioca, za njega/nju mogu da angažuju branioca njegov/njen zakonski zastupnik, bračni ili vanbračni drug, rođak po vertikalnoj liniji, usvojitelj, brat, sestra ili hranilac, ali ne protiv njegove/njene volje, član 69. stav 6. ZKPK. Okrivljeni može da ima tri branioca, a smatra se da je pravo na odbranu ostvareno kada u postupku učestvuje jedan od njih.² Kao branilac može da bude angažovan samo advokat član Advokatske komore, ali njega može da zameni advokatski praktikant, dok se isti ne može pojaviti kao branilac pred Vrhovnim sudom Kosova, dok za krivično delo za koje može da bude izrečena kazna zatvora od najmanje pet godina, advokatski praktikant može da zameni člana advokatske komore samo ako je položio sudski ispit.

Okrivljeni može da se odrekne prava na angažovanje branioca, osim u slučajevima kada je odbrana obavezna (Član 73. ZKPK), ako je odricanje izričito izjavljeno na formalan i dobrovoljan način. Svako odricanje mora da bude u pisanom obliku i potpisano od strane osumnjičenog ili okrivljenog i posvedočeno od nadležnog organa koji vodi postupak, ili dato usmeno na video ili audio traci, čiju autentičnost utvrđuje sud.

Lica mlađa od osamnaest godina mogu da se odreknu prava na pomoć branioca uz saglasnost roditelja, staratelja i predstavnika Centra za socijalni rad, osim u slučaju nasilja u porodici u kojem učestvuje roditelj ili staratelj, kada takav roditelj ili staratelj ne može da dà saglasnost na odricanje od tog prava.

Lica koja pokazuju znake mentalnog oboljenja ili nesposobnosti ne mogu da se odreknu svog prava na pomoć branioca.

Ako osumnjičeni ili okrivljeni koji se odrekao pomoći posle toga zatraži pravo na pomoć branioca, on/ona može odmah da ostvari to pravo.

---

² Zakon o krivičnom postupku Kosova, član 71. stav 2, str. 264,

2. OBAVEZNA ODBRANA

2.1 Opšte informacije o obaveznoj odbrani

Obavezna odbrana podrazumeva okolnosti bez kojih se krivični postupak protiv okrivljenog ne bi mogao sprovoditi bez branioca. Ove okolnosti su izričito iznete odredbama ZKPK i povezane su sa fizičkim i psihičkim karakteristikama okrivljenog u postupku, krivičnim delom ili predviđenim sankcijama, kao i kada okrivljeni nije finansijski sposoban da plati troškove svoje odbrane.

Prema članu 73. stav 1 PKZK, odbrana je obavezna, znači okrivljeni mora imati branioca u sledećim slučajevima:

- Od prvog ispitivanja ako je okrivljeni nem, gluv ili pokazuje znake duševnog oboljenja ili mentalne nesposobnosti, zbog čega nije u stanju da se sam uspešno brani,
- Na saslušanju u pritvoru i sve vreme dok je on/ona u pritvoru,
- Od podizanja optužnice kad je optužnica podignuta protiv njega/nje za krivično delo kažnjivo sa najmanje osam godina zatvora, i
- Za postupak po vanrednim pravnim lekovima ako je okrivljeni nem, gluv ili pokazuje znake duševnog oboljenja ili druge mentalne nesposobnosti ili kada mu je izrečena kazna dugotrajnog zatvora.

U pomenutim slučajevima okrivljeni mora imati branioca bez obzira na njegovu/njenu želju, iako se to u određenim slučajevima može dovesti u pitanje, odnosno kada se okrivljeni ispituje u pritvoru ili od podizanja optužnice kad je optužnica podignuta protiv njega/nje za krivično delo kažnjivo sa najmanje osam godina zatvora i kada se stalno suprotstavlja prisustvu bilo kojeg branioca koji mu/joj može biti određen. Najverovatnije je cilj zakonodavca u konkretnom slučaju bio pružanje veće sigurnosti i garancija postupka za poštovanje prava okrivljenog.

Takođe, ako u slučaju obavezne odbrane okrivljeni ne angažuje sam branioca, a niko drugi ne angažuje branioca skladu sa članom 69. stav 6

ovog Zakona, predsednik suda ili nadležni organ koji vodi pretpretresni postupak imenuje po službenoj dužnosti branioca o javnom trošku. Ako je branilac imenovan po službenoj dužnosti posle podizanja optužnice, okrivljeni će o tome biti obavješten u isto vreme kada mu bude uručena optužnica.³ Prema članu 127 stav 3 ZKPK, takođe postoji obavezna odbrana ako okrivljenom koji nema branioca treba da bude uručena presuda kojom mu je izrečena kazna zatvora, a presuda ne može da mu bude uručena na njegovu/njenu prethodnu adresu. U tom slučaju sud okrivljenom imenuje branioca po službenoj dužnosti koji obavlja ovu dužnost dok se ne sazna nova adresa okrivljenog. Imenovanom braniocu daje se potrebno vreme za upoznavanje sa spisima, posle čega se presuda dostavlja imenovanom braniocu, a postupak se nastavlja.

Kada nisu ispunjeni uslovi za obaveznu odbranu kao u gore navedenim slučajevima, okrivljenom se, u skladu sa članom 74 stav 1 ZKPK, na njegov zahtev ili na zahtev bližnjih rođaka (član 69. stav 6 ZKPK), ali ne protiv volje okrivljenog, imenuje branilac o javnom trošku ako:

- se postupak vodi za krivično delo kažnjivo sa najmanje osam godina zatvora; ili
- okrivljeni nije finansijski sposoban da plati troškove svoje odbrane i ako sud ili nadležni organ koji vodi pretpretresni postupak odluči da je imenovanje branioca o javnom trošku u interesu pravde.

Ova odbrana se razlikuje od obavezne odbrane predviđene članom 74 ZKPK, zato što se ne može sprovesti protiv volje okrivljenog da li u opštem smislu odbrane ili u slučaju imenovanog branioca za krivično delo kažnjivo sa više od osam godina zatvora ili kada okrivljeni nije finansijski sposoban da plati troškove svoje odbrane i ako sud odluči da je imenovanje branioca u interesu pravde. Znači, prema uslovima propisanim ovim Zakonom, kada interes pravde to zahteva, ako okrivljeni nema dovoljno sredstava da plati pravnu pomoć, zbog čega ne može da angažuje branioca sa odgovarajućim iskustvom i kompetentnošću shodno prirodi krivičnog dela, na njen/njegov zahtev biće mu dodeljen nezavisni branilac koji će biti plaćen iz budžetskih sredstava (član 12. stav 4 ZKPK). Ovaj oblik odbrane je u teoriji krivičnog

---

³ Zakon o krivičnom postupku Kosova, član 73 stav 2, str. 264,

postupka poznat i kao odbrana za siromašne. Međutim, angažovanje branioca po službenoj dužnosti je u ovakvim slučajevima veoma često kritikovano od strane posmatrača sprovođenja zakona, posebno od stupanja na snagu Zakona o krivičnom postupku Kosova 2004. godine i kasnije, zato što se tome često pristupalo kako bi se ispunili uslovi pravnog postupka, što u sadržajnom aspektu nije bilo zadovoljavajuće, okolnost koja je okrivljene dovela u nezavidan položaj i koja je škodila njihovim pravima.

Utvrđeno je da je pravno zastupanje od strane branioca u krivičnom postupku često ispod standarda i neefikasno. Ovo može dovesti do kršenja pravnog okvira na Kosovu, Zakona o profesionalnoj etici advokata i međunarodnog zakona.⁴ Ovde su uključeni branioci angažovani od strane okrivljenog ili njegove/njene porodice, kao i oni imenovani po službenoj dužnosti.

Nijedan dokaz do kojeg se došlo tokom ispitivanja okrivljenog neće biti prihvatljiv ako u zapisnik nije naglašeno informisanje o pravu na angažovanje branioca i izjava osumnjičenog ili okrivljenog u vezi sa tim. Neprihvatljiv dokaz u krivičnom postupku je i onaj dobijen ispitivanjem okrivljenog kršeći odredbe člana 231. stavovi 2 i 3 ZKPK, koji predviđaju pomoć branioca i konsultacije sa njim/njom pre i u toku saslušanja.

2.2 Odbrana oštećene strane (punomoćnik)

Član 82. Kosovskog zakona o krivičnom postupku određuje da oštećeni mora da ima punomoćnika od početka krivičnog postupka:

- ako je dete,
- ako oštećeni ima porodične veze sa okrivljenim,
- ako se postupak vodi za krivična dela iz Člana 139. Krivičnog zakona Kosova ili za krivična dela protiv seksualnog integriteta iz poglavlja XIX Krivičnog zakona, osim krivičnog dela iz Člana 203. Krivičnog zakona Kosova,
- ako je oštećeni mentalno bolestan ili mentalno hendikepiran; ili

---

4 Neefikasno pravno zastupanje, Odeljenje za ljudska prava i zajednice/Sistem za praćenje sudskog sistema/OEBS

- ako sud ustanovi da je oštećeni posebno ranjiv i da mu je neophodna pomoć punomoćnika.

Ulogu punomoćnika u takvim slučajevima vrši stručni pravni branilac (advokat) u cilju zaštite interesa oštećenih u krivičnom postupku. Imenovanje pravnog zastupnika u ovakvim slučajevima je predviđeno kao obavezno, imajući u vidu prirodu krivičnog dela kojom su pogođene (žrtve trgovine ljudima i žrtve krivičnog dela protiv seksualnog integriteta) ili uzimajući u obzir stepen psiho-fizičkog razvoja oštećene strane, kao što su deca ili osobe sa mentalnim oboljenjem ili nesposobnošću.

2.3 Obavezna odbrana u krivičnom postupku protiv maloletnika

Kada govorimo o obaveznoj zaštiti, naravno da se posebno trebaju imati u vidu slučajevi obavezne odbrane maloletnika u krivičnom postupku. Ako pogledamo domaće krivične zakone, odnosno Zakon o maloletničkom pravosuđu koji članom 40 određuje da: „maloletnik mora da ima branioca u slučajevima kada je odbrana obavezna“, što znači da se maloletnicima imenuje branilac samo u slučajevima obavezne odbrane određene ZKPK opisanim ranije u ovom radu.

Ipak, nakon izmena i dopuna Zakona o maloletnicima, naziv kojeg je promenjen u Zakon o maloletničkom pravosuđu, ovaj zakon članom 43 određuje: „maloletnik ima pravo na branioca od početka do kraja postupka⁵. Ova novina je od velikog značaja u pogledu garantovanja stručne pravne odbrane maloletnika u krivičnom postupku koji se vodi protiv njega/nje.

Iako pažljivo čitanje ovog člana može dovesti do dileme zato što stav četiri (4) istog člana određuje da branilac biva imenovan o javnom trošku na zahtev maloletnika, pravnog zastupnika ili člana njegove/njene porodice, ali ne protiv volje maloletnika, ako on/ona nije u stanju da plati troškove svoje odbrane. Ova činjenica može dovesti u sumnju to da li je odbrana u krivičnom postupku protiv maloletnika obavezna ili ne. Ali, imajući u vidu najbolji interes maloletnika, branilac mora biti angažovan i u slučajevima kada je to protiv volje maloletnika.

---

5 Član 43, stav 1 të ZMP

Osim domaćih pravnih akata i međunarodni mehanizmi ljudskih prava, odnosno Evropska konvencija o pravima deteta, članom 40. stav 2. tačka b određuje minimalne garancije svakom maloletniku u krivičnom postupku i to da osim poštovanja principa pretpostavljene nevinosti između ostalih garantovanih prava stoji i obaveza za pružanjem pravne pomoći maloletniku u pripremi i delotvornoj zaštiti tokom krivičnog postupka koji se vodi protiv njega/nje.

To znači da će strane ugovornice preduzeti mere za stvaranje uslova poštovanja minimalnih prava u krivičnom postupku protiv maloletnika, predviđajući i pružanje stručne pomoći zbog najboljeg interesa maloletnika tokom krivičnog postupka. Štaviše, neobezbeđivanje pomoći stručnog branioca će značiti kršenje prava deteta kao što i određuje ovaj značajni međunarodni dokument.

Kada govorimo o međunarodnim instrumentima i član 6. (3) (c) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) daje pravo svakom pojedincu „da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, a ko nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju”⁶.

Ovaj član Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda garantuje pravo na odbranu tamo gde je potrebna, davanje besplatne pravne pomoći kada interesi pravde to zahtevaju, što se u velikoj meri poklapa sa principom ravnopravnosti strana u postupku kao što je i navedeno.

Zaključak

Obezbeđivanje obavezne odbrane se, u principu, smatra velikim dostignućem pravosudnog sistema i garancijom za sprovođenje pravičnog krivičnog postupka protiv okrivljenog. Iako se, u proceduralnom aspektu, pravo na odbranu osumnjičenog ili okrivljenog smatra jednim od najvažnijih prava okrivljenog i jednim od osnovnih standarda koje određuje mogućnost poštovanja ljudskih prava, od istog značaja je i praktično i efikasno pravno zastupništvo preko odbrane, koje nažalost na Kosovu nije na odgovarajućem nivou.

---

6 Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 6

Ova pojava je istovremeno bila predmet čestih kritika međunarodnih posmatrača pravosudnog sistema na Kosovu.

Postizanje višeg standarda u tom pogledu treba biti primarni cilj sprovođioca zakona na Kosovu i pravosudnog sistema uopšte.

LITERATURA:

- Krivično procesno pravo, Dr. Ejup Sahiti, Priština 2005,
- Zakon o krivičnom postupku Kosova,
- Zakon za maloletnike,
- Zakon o maloletničkom pravosuđu,
- Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama,
- Međunarodna konvencija o pravima deteta - Pekinška pravila,
- Neefikasno pravno zastupništvo, izveštaj OEBS-a.

Besim Susuri

NEPOŠTOVANJE ROKOVA I EFIKASNOST KRIVIČNOG POSTUPKA

Predgovor

“Zakoni vrede onoliko koliko vrede ljudi koji ih primenjuju ”

Enriko Feri

Polazeći od principa krivičnog procesnog prava, da je isti sistem zakonskih pravila na osnovu kojeg se propisuju subjekti krivičnog postupka i regulišu njihovi odnosi u krivičnom postupku preduzimanjem krivično-procesnih mera, sve to u cilju otkrivanja i rešavanja krivičnog postupka kao predmeta i zadatka krivičnog procesnog prava⁷. Tako, se na osnovu člana 1. Kosovskog zakona o krivičnom postupku (ZKPK),⁸ određuju pravila koja garantuju da niko nevin ne bude osuđen, a da kazna ili bilo koja kaznena mera budu izrečene isključivo licu koje je izvršilo krivično delo prema uslovima koje propisuje Krivični zakon Kosova (KZK) na temelju sprovedenog zakonitog postupka na osnovu navedenog se da zaključiti da krivični postupak ima više funkcija.⁹

Dakle, s jedne strane krivični postupak predstavlja efikasan mehanizam za zaštitu društva od kriminala, dok s druge strane tokom krivičnog postupka rešava pitanja kao što su:

⁷ Prof. dr Stanko Bejatović: Krivično procesno pravo-Opšti deo- Kultura Beograd, 1995 strana 25.

⁸ “Službeni list SFRJ”, br. 4/77, 14/85, 36/77, 74/87 i 3/99.

⁹ Dr. Đorđe Lazin: Efikasnost krivičnog postupka i zaštita sloboda i prava građana zagaran-tovana međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima: JRK i KP 1985 strana 117.

- 1) Da li je zaista izvršeno krivično delo,
- 2) Ako je krivično delo izvršeno, ko je izvršilac istog,
- 3) Da se protiv okrivljenog lica, za koje je u toku istrage i glavnog pretresa utvrđeno da je izvršilo krivično delo, u smislu odredbi materijalnog krivičnog prava izrekne zakonom određena kazna.¹⁰

S druge strane, krivični postupak je sredstvo odbrane prava lica koji je osumnjičen za izvršenje krivičnog dela.

Krivični postupak je zasnovan na dve tendencije. Prvu, onu klasičnu, u cilju efikasne zaštite društva od kriminala, i drugu, civilizovanu, da se u što većoj meri zaštite prava građana. Međutim, ove tendencije su u suštini kontradiktorne.

Logično je da se krivični postupak zasniva na razumljiv kompromis.

Tako je Zakon o krivičnom postupku Kosova donekle uspeo da bude saglasan sa gore navedenim tendencijama, zato što je brojnim originalnim rešenjima stvorio originalne pravne uslove za regulisanje krivičnog postupka i zaštite prava građana.

1. PRINCIP EFIKASNOSTI KRIVIČNOG POSTUPKA

Reč efikasnost potiče od latinske reči *efficacilis* što znači uspeh, međutim efikasnost krivičnog postupka ima opširniji i složeniji značaj, a koja je ujedno uslovljena brojnim okolnostima. U teoriji ne postoji sveobuhvatni termin za opisivanje efikasnosti krivičnog postupka. Cilj ovog rada nije definisanje davanjem odgovora na ovo pitanje, već predstavljanje osnovnih načela efikasnosti krivičnog postupka u smislu rokova u krivičnom postupku.

U ovom slučaju nije sporno da se efikasnošću krivičnog postupka podrazumeva brzina razvoja krivičnog postupka, odnosno završavanje istog u što kraćem vremenskom roku kako bi se stiglo do odgovarajuće sudske

---

10 Dr. Vladimir Bayer: JKPP, knjiga prva, Zagreb 1960 strana 4.

presude ili do odgovarajućeg rešenja o obustavljanju iste. Efikasnost krivičnog postupka se može definisati i kao brzina delovanja organa koji sprovode krivični postupak u cilju rešavanja krivično-pravnog slučaja, odnosno krivičnog postupka pokrenutog od strane ovlašćenih organa za pokretanje krivičnog postupka na osnovu Zakona o krivičnom postupku. Brzina sprovođenja krivičnog postupka se, kao jedan od faktora efikasnosti, može obrazložiti razlozima kriminalne politike, ali samo u meri, dok ista ne utiče na zakonitost krivičnog postupka i donošenje zakonite i poštene sudske odluke. Treba se imati u vidu da su brzina sprovođenja krivičnog postupka i zakonitost dva korelativna odnosa, koja je teško uskladiti.¹¹

Prema tome, efikasnošću krivičnog postupka podrazumevamo brzinu delovanja koja obezbeđuje legitimnost u sprovođenju uspešnog krivičnog postupka, koji čini efikasnim. Uprkos tome, često se govori o neefikasnosti krivičnog postupka koji je uslovljen brojnim propustima i greškama u radu i tokom rada glavnih organa u krivičnom postupku, a tom prvenstveno doprinosi nepoštovanje pravnih rokova koji uslovljavaju čitav postupak neefikasnosti istog.

Svako, tokom odlučivanja o građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, osnovanim na osnovu zakona.¹²

2. PROPISANI ROKOVI U KRIVIČNOM POSTUPKU

2.1. Smisao i svrha propisanih rokova u krivičnom postupku

U cilju sprovođenja pravičnog i brzog krivičnog postupka, neophodno je precizno poštovanje pravila u pogledu propisanog roka za preuzima pojedinih radnji krivičnog postupka.

Što se tiče propisanih rokova u krivičnom postupku, Zakon o krivičnom

---

11 O. Cvijović: Uticaj međusobnih odnosa glavnih procesnih subjekata na efikasnost krivičnog postupka . JRK i KP 1995 strana 70.

12 Član 6 stav 1, Evropska konvencija za ljudska prava

postupku Kosova određuje vreme potrebno za preduzimanje pojedinih radnji postupka na dva načina, prvobitno ga određujući normativnom odredbom opštim izrazom „odmah“ (član 199. stav 3 ZKPK).

Krivični zakon u tom pogledu takođe određuje da se krivična prijava kojom je pokrenut postupka podneta policiji ili javnom tužiocu koji nije nadležan, treba prihvatiti i odmah poslati nadležnom javnom tužiocu (član 254. stav 2 ZKPK). Javni tužilac može da izvrši uviđaj (član 210., 211. ZKPK), dok se uhapšeno lice odmah šalje pred pretpretresnog sudiju koji odlučuje o pritvoru (član 213. stav 1 ZKPK), nakon čega se lice informiše o pravu na branioca po svom izboru (član 281. stav 1 ZKPK) a pretpretresni sudija odnosno sud može odrediti pritvor ili osloboditi osumnjičenog od istog (član 212. stav 1 i 2 ZKPK) ili od hapšenja i zadržavanja od policije koje je ovlastio javni tužilac (član 306. stav 2 ZKPK), sudija za potvrđivanje presude po prijemu presude proverava da li je ista sastavljena u skladu sa članom 305 (član 392. stav 1 ZKPK) i propisanim rokovima za sastavljanje presude.

Rok za preduzimanje proceduralnih mera se reguliše i opštim izrazom „**bez odlaganja**“ (član 211. KZK), tako da policija može da liši lice slobode ako postoje razlozi za pritvor iz člana 281. stav 1 ZKPK, ali je obavezna da ga bez odlaganja izvede pred pretpretresnog sudiju da odredi sudski pritvor, ili član 409. stav 1 ZKPK, kada predmet sa žalbom stigne drugostepenom sudu, sudija izvestilac šalje predmet nadležnom javnom tužiocu koji ga razmatra i bez odlaganja vraća sudu.

Rok za preduzimanje proceduralnih mera određuje tačno vreme roka unutar kojeg se treba preduzeti proceduralna mera. Propisani rokovi se određuju shodno različitim proceduralnim situacijama i to od 6, 24 i 48 sati; 3, 8 i 15 dana; 1, 2, 3, 5 i 6 meseci i 1, 2 ili 3 godine, što znači da se propisani rokovi računaju u satima, danima, mesecima i godinama.

Zakon o krivičnom postupku ne određuje smisao značaja ili definiciju rokova. Međutim, u teoriji krivično procesnog prava nailazimo na različite definicije u vezi sa propisanim rokovima.

Propisani rok je određen vremenski period tokom kojeg se krivično procesna mera treba, može ili ne sme preduzeti¹³ pa je ova definicija, prema

¹³ Zakon o krivičnom postupku 2004.

svim elementima, posebno pravima i obavezama najpotpunija. Neke od ostalih definicija ne uključuju sve definicije propisanog roka odnosno rokova u krivičnom postupku.

Dok međutim neki autori koji krivičnim procesnim pravom propisane rokove smatraju naukom, i istim podrazumevaju: prvo trenutak, dan, tačno vreme kada se treba preduzeti proceduralna mera ili kada treba početi pokretanje te mere; drugo vremenski period tokom kojeg se mera treba ili ne sme preduzeti.¹⁴ U prvom slučaju se govori o sednici, a u drugom o roku u pravnom smislu.¹⁵

Ali bez obzira na prethodnu definiciju, rok se treba razlikovati od zasedanja. Zakon o krivičnom postupku Kosova posebno reguliše zasedanje glavnog pretresa, zasedanje koje saziva sud. Odsustvovanje sa zasedanja može dovesti do proceduralnih mera, u zavisnosti od zakonskih odredbi i odluke suda. Prema tome, ako su strane u krivičnom postupku redovno pozivane ali ne prisustvuju glavnom pretresu: okrivljeni može biti uhapšen ili prinudno doveden na sledeće zasedanje (član 341. ZKPK); svedok ili veštak mogu takođe biti prinudno dovedeni i mogu biti kažnjeni novčanom kaznom (član 336. ZKPK), dok u slučaju privatne tužbe oštećeni, shodno određenim uslovima može izgubiti pravo na podnošenje predloga za gonjenje (član 54. ZKPK).

Zajednički cilj krivičnog postupka, odnosno poštovanje propisanih rokova i efikasnosti istog, je konsekvantno sprovođenje principa ekonomičnosti i stvaranje uslova za sprovođenje brzog i efikasnog krivičnog postupka. Međutim, još jedan od ciljeva poštovanja propisanih rokova i efikasnosti u krivičnom postupku predstavljaju i prava građana, npr. pojednostavljivanje složenih procedura posebno za pritvorenike, kako bi pritvor bio što kraći i kako se ne bi preobrazio u izdržavanje kazne.

Pravila krivičnog postupka propisuju rokove za sprovođenje svih krivičnih postupaka, dok krivični zakon reguliše materijalne rokove. Tako se u suštini ovi rokovi razlikuju. Dok proceduralni propisani rokovi predstavljaju

---

14 Dr. Ejup Sahiti. Krivično – procesno pravo, Priština 2005. Dr. Davor Krapac. Zakon o krivičnom postupku, IV izdanje, Zagreb 2006.

15 Dr. Dragoljub V Dimitrijević: Krivično procesno pravo 1965 strana 219.

određeni vremenski period tokom kojeg se proceduralna mera treba, može ili sme sprovesti, materijalni rokovi se odnose na institucije krivično - materijalnog prava npr. zastarelost krivičnog gonjenja (član 90. KZK), zastarelost izvršenja kazne (član 92. KZK) koji čine osnov za ukidanje prava, u ovom slučaju krivičnog gonjenja odnosno izvršenja kazne.

2.2 Vrste propisanih rokova u krivičnom postupku

Klasifikacija uslova u krivičnom postupku se vrši u skladu sa određenim kriterijumima, dok je najvažnija podela rokova ona *pravna i sudska*.

Pravni rokovi, su rokovi trajanje kojih je direktno određeno zakonom, kao npr. rok za podnošenje žalbe na presudu prvostepenog suda (član 400. stav 1 ZKPK). Po pravilu ovi rokovi su prekluzivni, što znači da se ne mogu produžiti, osim kada to izričito predviđa zakon (član 94. ZKPK), na primer produženje propisanog roka za izmene optužnice (član 306. stav 2 ZKPK) koji određuje da odmah po prijemu optužnice, sudija koji vodi postupak za potvrđivanje optužnice proverava da li je optužnica u skladu sa članom 305 ZKPK i kada on/ona utvrdi da optužnica nije u skladu sa odredbama člana 305. vraća je tužiocu da u roku od tri dana ispravi nedostatke. Međutim, iz opravdanih razloga na zahtev tužioca sudija može da produži ovaj propisani rok od 3 dana. Dok se ako subsidijarni tužilac ili privatni tužilac propusti pomenuti rok, smatra da je odustao od gonjenja, pa se postupak obustavlja.

Pravni rokovi se na način na koji su regulisani dele na rokove određenog trajanja, npr. 8 dana i na rokove trajanja koji nisu ograničeni ali su povezani u određenom proceduralnom momentu (npr. oštećenom se može uskratiti pravo uvida u spise predmeta, član 80 ZKPK), njemu se može privremeno uskratiti pravo na uvid u spise ako za to postoji poseban razlog koji se odnosi na bezbednost mesta ili slično.

Sudski rokovi su rokovi trajanje kojih određuje sud, na osnovu zakonskih ovlašćenja. Rokovi se dele na sudske i zakonske. Što se tiče sudskih rokova, njih određuje sud. U ovim slučajevima se govori o diskrecionom pravu suda, bez posebnog zakonskog ograničenja, prilikom čega sud razmatra okolnosti datog slučaja, npr. rok tokom kojeg će veštak ponovo izneti svoje stručno mišljenje – konstataciju. Ako se podaci veštaka u

njihovim nalazima bitno razlikuju ili su njihovi nalazi dvosmisleni, nepotpuni ili protivrečni međusobno ili u odnosu na ispitivanje okolnosti, a ti nedostaci ne mogu da budu otklonjeni ponovnim saslušavanjem veštaka, veštačenje se ponavlja uz učešće istih ili drugih veštaka (član 184. ZKPK), ili u slučaju podnošenja nove optužnice (član 376. stav 2 ZKPK).

Što se tiče sudskih rokova u nepravilnom shvatanju reči, sud određuje rok shodno zakonom određenim granicama, zasnivajući se na određene uslove na osnovu kojih sudija određuje rok u skladu sa zakonom.¹⁶

Prema ***dejstvu roka*** za preduzimanje proceduralnih radnji, rokovi se dele na ***dilatorne*** i ***peremptorne***.

Dilatorni rokovi su oni rokovi u periodu kojih je zabranjeno sprovođenje određenih proceduralnih radnji, koja je zakonito moguća samo posle isteka određenog vremenskog roka.

Peremptorni rokovi, su rokovi tokom kojih se mogu i preduzimaju se određene proceduralne radnje, zato što se istekom roka kojih može izgubiti pravo na preduzimanje istog.

Rokovi se među njima razlikuju, imajući u vidu krivično-procesne radnje za koje su i određeni. Dakle, na osnovu tog razlikujemo *sudske radnje, radnje stranaka i radnje trećih lica*. Ova razlika rokova je veoma interesantna zbog posledica do kojih dolazi u slučaju propuštanja roka. Posledica propuštanja roka zavisi i od tog ko je propustio isti, sud ili stranka. Kada je sud taj koji je propustio rok, u tim slučajevima ne dolazi do štetnih posledica. Međutim, ako je to uradila stranka, to po pravilu ima prekluzivni uticaj, što znači da se određena radnja više ne može preduzeti. Za tužilaštvo kao stranku ovo važi u slučaju roka za podnošenje žalbe

Prema **kriterijumu uzrokovanja posledica** koji sledi po propuštanju roka, rokovi se dele na ***prekluzivne*** i ***instruktivne*** rokove.

---

16 ZKPK 2004 Priština, ZKP BiH. 2003 Sarajevo, komentar ZKP Crne Gore 2006 Podgorica.

Prekluzivni rokovi su oni rokovi propuštanjem kojih prestaje pravo na preduzimanje krivično-procesne radnje, čime se gubi i pravo koje se realizuje preduzimanjem te radnje, što znači da govorimo o rokovima propuštanjem kojih dovodi do pravnih posledica, odnosno nemogućnosti preduzimanja krivično-procesne radnje. Suprotno prekluzivnim rokovima, instruktivni rokovi su oni rokovi propuštanjem kojih ne dovodi do gubitka prava na preduzimanje krivično-procesne radnje, što znači da se govori o rokovima, propuštanjem kojih ne dovodi do pravnih posledica već samo (sudija ili tužilac) imaju nesankcionisani zadatak.¹⁷

Zakon o krivičnom postupku Kosova za određene sudske i radnje javnog tužioca određuje instruktivne rokove.

Instruktivni rokovi su prema ZKPK predviđeni kao „*odmah*“ (član 210.) ili „*bez odlaganja*“ (član 221. stav 1).¹⁸

2.3 Računanje propisanih rokova u krivičnom postupku

Propisani rokovi se računaju satima, danima, mesecima i godinama (član 95. stav 1 ZKPK).¹⁹

Za određivanje značajnih rokova je važno određivanje početka i završetka roka. Rok počinje od zakonom predviđenog momenta, ili od momenta koji je odredio sud.²⁰

Što se tiče rokova koji se računaju satima ili danima, sat ili dan kada je izvršeno uručivanje ili saopštavanje ili kad se desio događaj, od kada počinje da teče propisani rok, ne računavaju se u propisani rok, već se za početak propisanog roka uzima prvi naredni sat odnosno dan. Dvadeset četiri sata računa se kao jedan dan, a mesec se računa prema kalendaru (član 95. stav 2 ZKPK).

---

17 Mr. V. Pjanović JRKK 1997, Rokovi u krivičnom postupku

18 ZKPK.

19 ZKPK 2004 Priština, Dr. Ejup Sahiti, Krivično-procesno pravo, Priština 2005, Zakon o krivičnom postupku Albanije, Krapac Davor, Kazneno procesno pravo II izmenjeno i dopunjeno izdanje, prva knjiga, Zagreb 2003.

20 Hodža, Artan, Islam, Halim, Panda Ilir, Krivični postupak Tirana 2007.

Propisani rokovi određeni u mesecima, odnosno godinama ističu poslednjeg meseca ili godine na kraju istog dana u mesecu kada je propisani rok počeo da teče. Ako u poslednjem mesecu nema tog dana, propisani rok ističe poslednjeg dana u tom mesecu (član 95. stav 3 ZKPK).

Ako poslednji dan propisanog roka pada na zvanični praznik ili u subotu ili u nedelju ili u bilo koji drugi dan, kada nadležni organ ne radi, propisani rok ističe na kraju prvog narednog radnog dana (član 95. stav 4 ZKPK).

Ovaj način računanja rokova krivično-procesnom subjektu kojem je određen rok u satima ili danima, obezbeđuje dovoljno vremena koje mu je dato u satima ili danima. Sat ili dan kada je izvršeno uručivanje se ne uračunava u propisani rok, već se za početak propisanog roka uzima prvi naredni sat, odnosno dan. Što se tiče propisanih rokova određenih mesecima odnosno godinama, način računanja strani stavlja na raspolaganje potpun mesec odnosno godinu.

Rokovi određeni u satima, za aktivnosti državnih organa, teču bez obzira na radno vreme, praznike ili naredne dane, zato što se ovde govori o hitnim radnjama, koje se u krivičnom postupku uvek moraju preduzeti. Ako rok određen u satima ide u korist stranke i kada ističe na dan praznika ili naredni dan, rok se ne produžava.

Kada izjava mora da bude data u predviđenom roku, smatraće se da je data u roku ako je pre nego što propisani rok istekne, uručena ovlašćenom primaocu (član 94. stav 2 ZKPK).

Kada je izjava poslata poštom, preporučenom pošiljkom, telegramom, ili drugim sredstvom (teleksom, telefaksom ili drugim sličnim sredstvom), dan predaje pošti ili dan kad je izjava poslata smatra se danom kada je izjava uručena onome kome je upućena. Smatra se da pošiljalac izjave nije prekoračio propisani rok ako osoba koja je trebalo da primi izjavu nju nije dobila na vreme zbog greške u dostavi, čega pošiljalac nije bio svestan (član 94. stav 3 ZKPK).²¹

---

21 ZKPK Priština 2004, Dr. Ejup Sahiti, Krivično-procesno pravo, Priština 2005.

Okrivljeni koji se nalazi u sudskom pritvoru može da dà izjavu koja je vezana za propisani rok tako što je daje u zapisnik kod suda koji vodi postupak, ili je dostavlja upravi zatvora, i taj dan se smatra danom predaje organu koji je nadležan da je primi (član 94. stav 4 ZKPK).

Ako je podnesak koji mora da bude predat u propisanom roku zbog neznanja ili očigledne omaške pošiljaoca uručen ili poslat nadležnom sudu pre isteka propisanog roka, smatraće se da je podnet na vreme iako nadležnom sudu stigle posle istaka propisanog roka (član 94. stav 5 ZKPK).

Dostavljanje ili davanje izjave posle propisanog roka nema pravno dejstvo, što je u saglasnosti sa načelom zakonitosti i efikasnosti krivičnog postupka.

2.4. Vraćanje u pređašnje stanje (Restitutio in integrum)

U cilju efikasnosti krivičnog postupka i zaštite prava građana, krivični postupak se treba obaviti brzo. Iz tog razloga, su predviđeni rokovi za preduzimanje krivično-proceduralnih mera, koji su po pravilu kratki. Međutim, koliko god to bilo dobro, takođe može biti i rizično. Ako se propusti rok može doći do posledica koje su štetne po stranu u postupku zato što do propuštanja roka može doći i bez krivice strana u krivičnom postupku, što bi značilo da su posledice nepoštene. Zakon iz tog razloga predviđa i mogućnost propuštanja roka od strane oštećenog, pa isti od suda može tražiti vraćanje u pređašnje stanje. Sa druge strane, koliko god ovo išlo u korist principu materijalnog prava isto je povoljno i za produženje krivičnog postupka. Iz tog razloga, vraćanje u pređašnje stanje nije nešto što se može uvek primeniti već nešto što se primenjuje samo u zakonom određenim slučajevima, kao na primer Zakon o krivičnom postupku Kosova koji kaže da vraćanje u pređašnje stanje u određenim slučajevima predviđenim ZKPK, mogu iskoristiti okrivljeni, privatni tužilac, oštećeni kao privatni tužilac i oštećeni koji nije uredno pozvan na glavni pretres na kojem je doneta presuda kojom se optužba odbija zbog toga što je javni tužilac povukao optužnicu. Tako će npr. sud u slučaju da okrivljeni iz opravdanih razloga nije ispoštovao rok za podnošenje žalbe na presudu, odobriti vraćanje u pređašnje stanje, za podnošenje žalbe u roku od 8 (osam) dana.

Ako privatni tužilac ne dođe na glavni pretres iako je uredno pozvan, ili ako poziv nije mogao da mu bude uručen zato što isti, iako je bio obavezan, nije prijavio sudu promenu adrese ili boravišta, predsednik sudskog veća će smatrati da je oštećeni odustao od optužbe.

Predsednik sudskog veća će, posle prijema molbe za vraćanje u pređašnje stanje koju je uputio privatni tužilac, dozvoliti isto, samo ako u slučaju opravdanog razloga nije mogao da dođe na glavni pretres, ili nije mogao blagovremeno obavestiti sud o promeni adrese ili boravišta, pa mu iz tog razloga nije mogao biti uručen poziv. Privatni tužilac je u tom slučaju dužan da u roku od osam dana po prestanku smetnje podnese molbu za vraćanje u pređašnje stanje, odnosno da po prijemu optužnice podnese molbu za vraćanje u pređašnje stanje, u propisanom roku od osam dana, u kojoj izjavljuje da namerava da nastavi sa gonjenjem. U tom slučaju biće ponovo zakazan glavni pretres, a ranija presuda biće ukinuta presudom donetom na osnovu novog pretresa.

Ako se privatni tužilac koji je uredno pozvan ne pojavi na novom glavnom pretresu, ranija presuda ostaje na snazi. Molba za vraćanje u pređašnje stanje se može podneti u roku od tri meseca, po isteku ovog roka od dana izdavanja istog i ako se ne može podneti molba za vraćanje u pređašnje stanje zato što je prekoračen propisani rok predviđen za to (član 60. do člana 68. ZKPK).²²

Na rešenje kojim se dozvoljava vraćanje u pređašnje stanje nije dozvoljena žalba.

Molba za vraćanje u pređašnje stane po pravili ne zabranjuje izvršenje presude.

3. PROPUŠTANJE ROKOVA I EFIKASNOST KRIVIČNOG POSTUPKA

Efikasnost krivičnog postupka je veoma složeno pitanje, ni u teoriji ne postoji nikakva saglasnost sa tim šta podrazumevamo pod efikasnošću

---

²² Članovi 60 do 68 ZKPK

krivičnog postupka. Nesporno je da efikasnost krivičnog postupka znači brzina razvoja postupka i da brzina krivičnog postupka može opravdati do te mere koja ne utiče na zakonitost vođenja krivičnog postupka i kršenje prava građana. Sve ove radnje se trebaju regulisati odredbama koje će uskladiti protivrečne tendencije: efikasnost krivičnog postupka i zaštitu prava građana.

Zakon o krivičnom postupku iz 1953. godine i brojne izmene do kojih je došlo kasnije, a koje su dovele do usklađivanja i unapređenja zakonskih odredbi, kada se 1967. godine pojavila potreba za većom efikasnošću pravosuđa, od kada je došlo i do brojnijih zahteva za pružanje većih proceduralnih garancija okrivljenom, sa posebnim usmeravanjem na periode narednih godina koje je imalo nameru da nekako poboljša ovaj odnos u korist veće efikasnosti, noseći sa sobom sve garancije u korist okrivljenog.²³

Odatle potiče da na efikasnost krivičnog postupka utiče pravno regulisanje.

Za efikasno i pravično sprovođenje krivičnog postupka je neophodno predviđanje i propisivanje rokova za preduzimanje krivično-proceduralnih radnji, tako se u načelu može reći da poštovanje propisanih rokova za preduzimanje krivično-proceduralnih radnji utiče na efikasnost krivičnog postupka. Ovo je opšti princip i pre svega se tiče propisanih rokova, trajanje kojih je regulisano zakonom i koje ne može menjati sud, kao ni strane shodno svom sporazumu, osim ako je to regulisano zakonom.

Zakonske odredbe u vezi sa rokovima, od značaja za zaštitu prava građana, mogu usporiti postupak, npr. ako poslednji dan propisanog roka pada na zvanični praznik ili u subotu ili nedelju, ili u bilo koji drugi dan kada nadležni organ ne radi, propisani rok ističe na kraju prvog narednog radnog dana (član 95. stav 4 ZKPK), neke od odredbi u vezi sa slanjem spisa i razgledanje spisa predmeta, dokumenta se po pravilu uručuju poštom. Uručivanje može da se obavlja i preko nadležnog opštinskog organa, preko službenog lica organa koji je odluku doneo ili neposredno kod tog organa. Dokument koji mora lično da bude uručen, predaje se neposredno licu kome je upućen. Okrivljenom se lično uručuje poziv za prvo ispitivanje u

23 Dr. Jovan Buturović, Najnovije izmene ZKP i njihov značaj za efikasnost krivičnog Postupka JRKK 1985.

pretpretresnom postupku, za sednicu za potvrđivanje optužnice i poziv za glavni pretres. Primalac i dostavljač potpisuju dostavnicu čime potvrđuju da je uručivanje obavljeno, a primalac na dostavnici lično naznačava dan i sat prijema dostavnice, što je od značaja za računanje propisanog roka (članovi 124 – 134 ZKPK).

Propisani rokovi trajanje kojih nije vremenski ograničeno ali je povezano sa određenim proceduralnim trenutkom, kao na primer u slučaju kada subsidijarni tužila i privatni tužilac imaju pravo da pregledaju zapisnik i predmete koji služe kao dokaz (član 61. stav 3 ZKPK), ali kao značajna proceduralna radnja koja utiče na efikasnost krivičnog postupka.

Propisani rokovi takođe mogu usporiti krivični postupak, posebno sudski rokovi, npr. rok u okviru kojeg (posle vraćanja optužnice od strane suda) javni tužilac treba da pripremi i podnese novu optužnicu. Ako tužilac u toku glavnog pretresa utvrdi da izvedeni dokazi ukazuju da se izmenilo činjenično stanje koje je izneto u optužnici, može na glavnom pretresu usmeno da izmeni optužnicu, a može i da predloži da glavni pretres bude prekinut da bi bila pripremljena nova optužnica. U slučaju prekida glavnog pretresa da bi nova optužnica bila pripremljena od strane tužioca, određuje se rok u kojem je tužilac obavezan da podnese novu optužnicu (član 376. ZKPK).

Na produženje krivičnog postupka takođe utiču takozvani instruktivni rokovi, iako su regulisani u cilju ubrzavanja postupka. Poseban rizik predstavljaju ovi rokovi zato što su brojni i zato što su namenjeni značajnim i hitnim proceduralnim radnjama. Znajući da je istraga sama po sebi hitna i da rok za sprovođenje iste nije određen zakonom, ali je zato zakon predvideo instruktivni rok: ako se istraga ne završi u roku od šest meseci, javni tužilac podnosi pretpretresnom sudiji pisani zahtev sa obrazloženjem za produženje istrage i zahteva produženje istrage (član 225. ZKPK).

Po završetku istrage, javni tužilac je dužan da u što kraćem roku donese odluku da podigne optužnicu koju šalje nadležnom sudu za potvrđivanje optužnice, po prijemu koje je sudija za potvrđivanje optužnice dužan da izvrši proveru iste, da je potvrdi ili odbije po nekim ili po svim tačkama optužnice.

Ako optužnica ne sadrži sve neophodne elemente, sudija za potvrđivanje optužnice je dužan da istu vrati tužiocu, u skladu sa članom 306 stav 2 ZKPK, čime se vrši formalna provera optužnice.

Ako javni tužilac ne podnese sudu predloge na vreme ili preduzima sa velikim zakašnjenjem druge radnje u postupku, čime uzrokuje odugovlačenje postupka, o tome biva obavešten nadređeni javni tužilac (član 146. stav 3 ZKPK).

Za pripremanje glavnog pretresa i određivanje dana održavanja istog je dat instruktivni rok od trideset dana, od dana prijema optužnice. Ako u sudsko veće ne odredi dan glavnog pretresa u propisanom roku, predsednik sudskog veća obaveštava predsednika suda o razlozima zbog kojih glavni pretres nije zakazan. Predsednik suda, ukoliko je potrebno, preduzima potrebne korake da zakaže glavni pretres (član 319. stav 1 ZKPK).

Instruktivni rokovi su predviđeni i za sastavljanje pismene presude, u redovnom postupku, i to u roku od petnaest dana od dana objavljivanja ako je optuženi u sudskom pritvoru, a u roku od trideset dana u drugim slučajevima. Ako presuda nije sastavljena u tim rokovima, predsednik sudskog veća je dužan da obavesti predsednika suda zbog čega to nije učinjeno. U tom slučaju, predsednik suda preduzima potrebne mere da presuda bude što je moguće pre sastavljena, ali ne kasnije od trideset dana od objavljivanja ako je optuženi u sudskom pritvoru, i četrdeset pet dana u drugim slučajevima (član 395. stav 1 ZKPK).

Sudija za maloletnike je dužan da zakaže glavni pretres ili sednicu sudskog veća u roku od osam dana od dobijanja predloga javnog tužioca ili od dana završetka pripremnog postupka, ili od dana kada je na zasedanju veća odlučeno da se održi glavni pretres. Za svako odlaganje ovog roka sudija za maloletnike mora prethodno dobiti saglasnost predsednika suda (član 69. stav 1. ZMPK).

Instruktivni su svi rokovi koji u sebi sadrže izraz „*odmah*“ ili „*bez odlaganja*“.

Instruktivni rokovi su rokovi nepoštovanje kojih ne dovodi do zakonskih posledica. Za one koji ne poštuju ove rokove je predviđena samo službena

obaveza koja se ne sankcioniše. Iz tih i mnogih drugih razloga objektivne ili subjektivne prirode, instruktivni rokovi se obično ne poštuju, što direktno utiče na odugovlačenje krivičnog postupka.

Nepoštovanje rokova je apsolutnog karaktera, krivični postupak traje dugo i nije efikasan.

Instruktivni rokovi su u interesu prava građana, oni ograničavaju trajanje određenih proceduralnih radnji. Nepoštovanje rokova u krivičnom postupku negativno utiče na razvoj i tok krivičnog postupka.

Imajući u vidu da su svi instruktivni rokovi predviđeni u cilju efikasnosti krivičnog postupka i zaštitu prava građana za koje se sumnja da su izvršili krivično delo, kao i to da e isti ne poštuju i da to nepoštovanje ne uzrokuje pravne posledice, bilo bi logično i zakonito da se nepoštovanje istih u krivičnom postupku predvidi kao povreda zakona.

Rokovi u krivičnom postupku pre svega služe efikasnosti krivičnog postupka. Neke od odredbi zakona o rokovima u krivičnom postupku (npr. odredba o isteku roka, o roku za podnošenje dokumenata, odredba o produženju roka, pravnih rokova trajanje kojih nije vremenski ograničeno i slično), može usporiti efikasnost krivičnog postupka. Nepoštovanje rokova takođe utiče i na efikasnost krivičnog postupka, a posebno na takozvane instruktivne rokove.²⁴

Samo efikasan krivični postupak, koji znači brzo otkrivanje krivičnog dela i izvršioca istog, preduzimanje krivičnog gonjenja i krivičnih sankcija može služiti borbi protiv kriminala, odnosno može dati odgovor na ciljeve posebne i opšte preventive.

U tom pogledu odugovlačenje i neefikasnost znače podsticaj za potencijalne izvršioce krivičnih dela, zato što se odugovlačenjem krivičnog postupka jača ideju da ima dovoljno vremena (da će vreme uraditi svoje), posebno kod mladih i nezrelih.

---

24 ZKPK, Priština 2004, Pravna enciklopedija "Savremena Administracija 1985.

Period tranzicije i kriza kroz koje prolaze građani i sama država Kosovo, postaje povoljan teren za razvoj i usavršavanje klasičnog kriminala i novih oblika istog.

Za borbu protiv ovog fenomena, bitka koju već bijemo ali bez odgovarajućeg uspeha, potreba koja stoji pred relevantnim državnim i sudskim organima, je potreba za brzim, efikasnim i sprovođenjem krivičnog postupka bez odlaganja.

Stara izreka o odugovlačenju i postizanju pravde kaže: „Koliko je pravda dostižna ako krivični postupak traje dugo i time dođe do omalovažavanja svega onog što bi se dobilo preko efikasnosti, ka čemu stremlje država u kojoj vlada pravo“

Ono što se može uraditi u cilju poboljšanja i povećanja efikasnosti u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu, bez odlaganja, je da se sudska vlast podigne na najviši nivo. Na prvom mestu je to da sprovođenje zakona ne zavisi od nagrade i procene političkih partija, još manje od pojedinca. Da krivično odgovaraju svi oni koji su povredili zakon, kao i oni koji ga ne sprovode, odnosno oni koji krše zakonske odredbe. Dalje se treba osigurati jedinstvena sudska praksa na čitavoj teritoriji Republike Kosovo, u pogledu sprovođenja zakona na čitavoj teritoriji države.

To se može uraditi odmah, ne čekajući promene zakona i kadra kojim raspoložemo (u pogledu kadra, pre svega se misli na preopterećenost sudova, mali broj sudija i tužilaca, nepovoljne uslove za rad, neadekvatno pravno obrazovanje i sl.), nužno poštujući rokove propisane ZKPK, posebno one instruktivne prirode, zato što većina razloga za odugovlačenje krivičnog postupka leži u tim rokovima.

Zakon treba uskladiti realnosti, kako bi se mogao primenjivati i kako bi bio u interesu strana u postupku, oslobađajući se od romantizma odredaba.

LITERATURA:

- Prof. dr Stanko Bejatović: Krivično procesno pravo – Opšti deo – Kultura Beograd, 1995,
- Dr. Đorđe Lazin: Efikasnost krivičnog postupka i zaštita sloboda i prava građana zagarantovana međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima: JRK i KP 1985,
- Dr. Vladimir Bayer: JKPP, knjiga prva, Zagreb 1960,
- O. Cvijović: Uticaj međusobnih odnosa glavnih procesnih subjekata na efikasnost krivičnog postupka . JRK i KP 1995,
- Zakon o krivičnom postupku Kosova, 2004.
- Dr. Ejup Sahiti. Krivično-procesno pravo, Priština 2005.
- Dr. Davor Krapac. Zakon o krivičnom postupku, IV izdanje, Zagreb 2006.
- Dr. Dragoljub V Dimitrijević: Krivično procesno pravo 1965,
- Mr. V. Pjanović JRKK 1997, Rokovi u krivičnom postupku
- Zakon o krivičnom postupku Albanije, Krapac Davor, Kazнено procesno pravo II izmenjeno i dopunjeno izdanje, prva knjiga, Zagreb 2003.
- Dr. Jovan Buturović, Najnovije izmene ZKP i njihov značaj za efikasnost krivičnog postupka JRKK 1985.

Bujar Muzaqi

EKSPROPRIJACIJA NEPOKRETNE IMOVINE

1. UVOD

Eksproprijacija znači da se nepokretna imovina može eksproprijisati kada je ta imovina potrebna za izgradnju ekonomskih, stambenih, komunalnih, zdravstvenih, kulturnih i ostalih objekata od javnog interesa.

Nepokretna imovina se može eksproprijisati i onda kada je ista potrebna za sprovođenje ostalih radova od opšteg interesa.

2. PREDMET EKSPROPRIJACIJE I ORGAN ZA EKSPROPRIJACIJU

Predmet eksproprijacije prema Zakonu o eksproprijaciji nepokretne imovine br. 03/L-139 Republike Kosovo,²⁵ može biti privatno vlasništvo ili druga privatna prava na nepokretnu imovinu, izuzev prava na nepokretnu imovinu koja spada u kategoriju imovine koja Ustavom ili Sveobuhvatnim predlogom izričito propisana kao imovina koja neće biti predmet eksproprijacije.

Nepokretna imovina može biti eksproprijisana iz sledećih razloga:

- izgradnju železnice, puteva, mostova, aerodroma, kanala;

---

25 Članom 4 stav 1 i stav 2 Zakona br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo, je predviđen Organ za eksproprijaciju i predmet eksproprijacije;

- izgradnju stambenih objekata, puteva, parkova, trgova;
- izgradnju vodovoda i ostalih komunalnih objekata;
- izgradnju škola, muzeja, umetničkih galerija i ostalih kulturno-obrazovnih objekata;
- izgradnju bolnica i ostalih zdravstvenih i socijalnih ustanova;
- izgradnju objekata za fizičku kulturu i sport;
- kopanje ruda i ostalih minerala;

Organ za eksproprijaciju (Vlada, Opština) je ovlašćen za eksproprijaciju nepokretne imovine samo nakon ispunjavanja sledećih uslova: kada se eksproprijacija vrši u zakonite javne svrhe u sklopu nadležnosti istog; kada se zakonita javna svrha ne može postići na praktičan način bez eksproprijacije; kada je javna korist od eksproprijacije veća od interesa koji bi negativno uticali na eksproprijaciju; i kada nepokretna imovina koja je predmet eksproprijacije nema neki drugi cilj i diskriminativnu svrhu.

3. NAKNADA I ISPLAĆIVANJE NAKNADE²⁶;

Naknada će biti isplaćena na osnovu tržišne vrednosti imovine.

Naknada za eksproprijaciju nepokretne imovine će biti isplaćena u evrima²⁷.

Ako neko lice odbije da primi kompenzaciju, sredstva će se deponovati na poverilački žiro-račun u Centralnoj banci Kosova (CBK) na ime dotičnog lica.

Sva sredstva deponovana na poverilački račun će se smatrati kao „isplaćena“ u ciljeve predviđene Zakonom o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo.

Što se tiče procene vrednosti imovine, u sklopu Ministarstva za ekonomiju i finansije će se formirati kancelarija za procenu vrednosti nepokretne

---

26 Članom 15 stav 1 Zakona br.03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo, je predviđena naknada za predmet eksproprijacije;

27 Članom 16 stavovi. 1, 2, 3 Zakona br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo, je predviđena naknada za predmet eksproprijacije.

imovine, koja je nadležni javni organ za postupak eksproprijacije od strane Organa za eksproprijaciju.

Kancelarija za procenu vrednosti nepokretne imovine će doneti završni akt o proceni u roku od sto pedeset (150) dana od dana prijema zahteva od strane Organa za eksproprijaciju.

Pismeni akt utvrđene vrednosti koji sadrži: opštu vrednost imovine koja je predmet eksproprijacije, procenu štete – ako je ima – koja se treba platiti u skladu sa ovim zakonom, podatke o licima kojima će biti isplaćena naknada; iznos naknade koji će biti pojedinačno isplaćen, i podatke o licima koja su tražila naknadu, ali je odlučeno da nemaju pravo na to.

4. PRAVNI LEKOVI I ZAŠTITA IMOVINE;

Zakon br. 03/L-007,²⁸ Republike Kosovo o vanparničnom postupku način korišćenja pravnih lekova reguliše na sledeći način: ako učesnici u postupku eksproprijacije nisu postigli sporazum o naknadi za ekspropriisanu imovinu, nadležni administrativni organ će dostaviti pravosnažno rešenje o eksproprijaciji, prilažući sva spisa, nadležnom sudu na teritoriji kojeg se nalazi nepokretna imovina, za određivanje naknade.

Ako nadležni administrativni organ ne prosledi nadležnom sudu rešenje o eksproprijaciji, onda vlasnik ima pravo da se sam obrati sudu zahtevom za određivanje iznosa naknade za ekspropriisanu imovinu.

Postupak pred nadležnim sudom se treba okončati što pre, a najkasnije u roku od 60 dana, od dana podnošenja zahteva nadležnom sudu.

Dok Zakon br. 03/L-139²⁹ o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo ovo pitanje reguliše na sledeći način: lice koje nije zadovoljno

---

28 Članom 215, članom 216 stavovi 1, 2, 3, i članom 217 stav 2 Zakona br. 03/L-007 o parničnom postupku Republike Kosovo je predviđeno određivanje naknade za eksproprijisanu imovinu od strane nadležnog suda;

29 Članom 35 Zakona br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo su predviđeni pravni lekovi;

odlukom organa za eksproprijaciju, ima pravo na podnošenje žalbe nadležnom opštinskom sudu.

Ako je organ za eksproprijaciju Vlada, žalba se podnosi Vrhovnom sudu Kosova.

Žalba se mora podneti u roku od 30 dana od stupanja na snagu Odluke o eksproprijaciji nepokretne imovine.

Sud podnetu žalbu odmah razmatra.

Zaštita imovine predviđena i članom 17. stav 2 Opšte deklaracije o ljudskim pravima koja između ostalog kaže da:

“Niko ne sme samovoljno biti lišen svoje imovine ”

Zaštita imovine je određena i Protokolom br. 1 Konvencije³⁰ za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koja između ostalog kaže da:

- ***Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine;***
- ***Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava”.***

Zaštitu imovine garantuje i Ustav³¹ Republike Kosovo koji članom 46. stav 3 određuje:

“Niko se ne može arbitrarno lišiti lične imovine. Republika Kosovo ili javne vlasti Republike Kosovo mogu izvršiti eksproprijaciju imovine ako je ista u skladu sa zakonom, ako je neophodna ili adekvatna za postizanje javnih ciljeva ili podržavanje javnog interesa, a za koju se vrši neposredna adekvatna kompenzacija licu ili licima, imovina kojih se eksproprijuje”.

---

30 Pogledajte Protokol br. 1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda;

31 Pogledajte Ustav Republike Kosovo, član 46 stav 1, 3;

5. PRENOŠENJE VLASNIŠTVA NA IME ORGANA ZA EKSPROPRIJACIJU;

Kada odluka o eksproprijaciji nepokretne imovine postane pravosnažna i kada je isplaćen iznos naknade, nadležna katastarska kancelarija izvršava registraciju imovine na ime:

- odgovarajuće opštine, ako je Organ za eksproprijaciju opština;
- Republike Kosovo, ako je Organ za eksproprijaciju Vlada.

6. VRAĆANJE EKSPROPRIJISANE IMOVINE I PROPISANI ROKOVI;

Prvobitno citiramo član 22. stav 4 Zakona o eksproprijaciji na Kosovu „Sl.glasnik SAPK“ 25/73³² koji određuje:

„Pravosnažna odluka o eksproprijaciji se može poništiti i na osnovu zahteva bivšeg vlasnika, ako korisnik eksproprijacije u roku od tri godine od pravosnažnosti Odluke o eksproprijaciji nije pokrenuo, shodno prirodi objekta, suštinske građevinske radove na tom objektu“

Isto pitanje na isti način reguliše i Zakon o eksproprijaciji SAPK iz 1978. godine član 21. stav 4; Zakon o eksproprijaciji iz 1986. godine član 21. stav4; kao i onaj iz 1989.

Dok zakon br. 03/L-139 iz 2009.³³ o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo određuje: lice čija su vlasnička prava na nepokretnu imovinu ekproprijisana ima pravo podnošenja žalbe nadležnom sudu zahtevajući od suda da izda nalog za ponovno uspostavljanje vlasničkih prava nad imovinom. Pravo na podnošenje žalbe može iskoristiti u roku od deset godina od stupanja na snagu konačne odluke.

---

32 Pogledajte član 22 stav 4 Zakona o eksproprijaciji na Kosovu “Službeni list SAPK” 25/73.

33 Pogledajte član 27 Zakona br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo.

Zahtev se može podneti nadležnom sudu iz sledećih razloga:

- kada imovina eksproprijisana od strane Vlade nije eksproprijisana u zakonite javne svrhe;
- kada je eksproprijisana imovina aktivno korišćena od strane Organa za eksproprijaciju u periodu od 3 (tri) godine, u nezakonite javne svrhe; i
- kada u periodu od osam godina eksproprijisana nepokretna imovina nije korišćena u nikakve svrhe;
- kada se bivši vlasnik slaže sa vraćanjem naknade koja mu je isplaćena ili data zbog eksproprijacije nepokretne imovine, i ako je naknada isplaćena u gotovom novcu, onda je isti dužan da plati kamatu.

Zaključak:

Na osnovu članova, protokola predviđenih gore navedenim Zakonima, Evropske konvencije, Opšte deklaracije za zaštitu ljudskih prava, dolazimo do zaključka da je zaštita prava na vlasništvo garantovana Ustavom Kosova, zakonima Republike Kosovo, Evropskom konvencijom i Opštom deklaracijom o ljudskim pravima, i da se privatna nepokretna imovina može eksproprijisati u skladu sa važećim zakonima samo onda kada je to u cilju obavljanja radova od opšteg državnog interesa i kada se poštuju određeni uslovi kao što su: eksproprijacija se vrši u zakonite javne svrhe; nepokretna imovina predmet eksproprijacije nema neku drugu svrhu ili diskriminativni cilj, kada je naknada poštena i kada se obavi na osnovu tržišne vrednosti nepokretne imovine koja se eksproprijuje.

Zakoni koji su pomenuti ali ne važe u Republici Kosovo su pomenuti zato što član 40. Zakona br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo kaže:

„Postupci eksproprijacije pokrenuti pre stupanja na snagu ovog zakona će se sprovesti u skladu sa odredbama zakona koji je bio na snazi na dan pokretanja datog postupka“.

Relevantnom primenom svih članova pomenutih zakona, Republici Kosovo

će biti mnogo lakše po pitanju imovinskih prava prilikom učlanjivanja u međunarodne organizacije.

LITERATURA:

- Zakon br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine Republike Kosovo;
- Zakon br. 03/L-007 o vanparničnom postupku Republike Kosovo;
- Zakon o eksproprijaciji Kosova „Sl.glasnik SAPK“ 25/73;
- Opšta deklaracija o ljudskim pravima;
- Ustav Republike Kosovo;
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Diellza Hodža

Servet Metaj

1. EVROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

Uvod

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila 10. decembar 1948.

Imajući u vidu da ova Deklaracija ima za cilj da osigura opšte i stvarno priznanje i poštovanje prava proklamovanih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Saveta Evrope koji se sastoji od 47 država postizanje većeg jedinstva između njegovih članica i da je očuvanje i razvijanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina na koji tom cilju treba stremiti;

Potvrđujući iznova svoju duboku veru u one osnovne slobode koje su temelj pravde i mira u svetu i koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim shvatanjima i poštovanjima ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane;

Rešene da, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko nasleđe političkih tradicija, ideala, slobode i vladavine prava, preduzmu prve korake za skupno ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji;

Sporazumele su se o sledećem

Strane ugovornice jemče svakom u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I Konvencije.

Konvencija je usvojena 4. novembra 1950 u Rimu. Konvencija je stupila na snagu 3. septembra 1953.

Deo I Konvencije govori o ljudskim pravima i osnovnim slobodama –

Član 2. – pravo na život

Član 3. – zabrana mučenja

Član 4. – zabrana ropstva i prinudnog rada

Član 5. – pravo na slobodu i sigurnost

Član 6. – pravo na pravično suđenje

Član 7. – kažnjavanje samo na osnovu zakona

Član 8. – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

Član 9. – sloboda misli, savesti i veroispovesti

Član 10. – sloboda izražavanja

Član 11. – sloboda okupljanja i udruživanja

Član 12. – pravo na sklapanje braka

Član 13. – pravo na delotvorni pravni lek

Član 14. – zabrana diskriminacije

Ova prava su podeljena na apsolutna, kvalifikovana i ograničena

Članovi 2, 3, 4 (1) i član 7 su apsolutna prava

Članovi 5, 6 i 12. su ograničena prava

Članovi 8, 9, 10 i 11. su kvalifikovana prava

Deo II Konvencije

Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza koje proističu iz ove Konvencije, a koje su prihvatile strane ugovornice, ustanovljava se:

Evropska komisija za ljudska prava i Evropski sud za ljudska prava.

Sedište Evropskog suda za ljudska prava i osnovne slobode se nalazi u Strazburu, u Francuskoj. Ovaj sud deluje na pojedinačnu ili inicijativu pokrenutu od strana ugovornica Konvencije, odnosno države.

Sud se sastoji od jednakog broja sudija koliko je strana ugovornica, znači 47 sudija koje bira Parlamentarna skupština. Sud razmatra individualne i državne zahteve.

Sud sudi:

- U veću od 3 **sudija**
- U veću od 7 **sudija**
- U velikom veću od 17 **sudija**

Postupak pred Evropskim sudom se pokreće na zahtev, dok nastavak sprovođenja istog zavisi od činjenice da li će zahtev biti primljen.

Svaka visoka strana ugovornica Zahtev bilo koje visoke strane ugovornice može ukazati Sudu na svaku povredu odredbi Konvencije i protokola iste, koju je navodno počinila neka druga strana.

Svaka osoba, nevladina organizacija ili grupe lica koje tvrde da su žrtve povrede učinjene od strane visoke strane ugovornice.

Evropski sud za ljudska prava ima prednost i zasniva na svoje odluke u vezi sa sličnim slučajevima.

2. ČLAN 8. I ČLAN 12. KONVENCIJE

2.1 Član 8. – Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

Član 8. je odvojen na dva dela:

Stav 1 ovog člana određuje tačna prava koja su garantovana svakom licu – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Stav 2 ovog člana objašnjava činjenicu da ova prava nisu apsolutna i da je javnim organima dozvoljeno da se mešaju u prava iz stava 1. u određenim okolnostima samo ako je to u skladu sa zakonom: uplitanje demokratskog društva u realizaciji jednog ili više legitimnih ciljeva navedenih u stavu 2. će se smatrati prihvatljivim ograničenjem prava pojedinaca.

2.1.1. Smisao koncepta privatnog života

Prema sudu privatni život čini širok koncept koji se ne može jasno definisati, međutim pojam privatnog života bi bio previše ograničen na uzak krug u kojem bi pojedinac po svom izboru mogao živeti svoj privatni život i isključiti sve ostalo što je isključeno iz pojma koji uključuje taj uzak krug. Poštovanje privatnog života treba do određenog stepena sadržati pravo na stvaranje i razvoj odnosa sa ostalim ljudskim bićima i spoljašnjim svetom.

2.1.2 Porodični život

Pojam porodičnog života je postepeno razvijan tokom života Konvencije i nastavlja da se razvija kako bi se uzele u obzir društvene i zakonske promene.

Sud isto kao i u odnosu na pojam privatnog života zadržava isti uravnotežen pristup tumačenju porodičnog života imajući u vidu raznovrsnost problema moderne porodice, pitanja razvoda i napredak u medicini. Porodični život je tim članom određen kao jedna od privatnih oblasti, u koju država ima pravo arbitrarnog uplitanja.

Šta čini porodični život

Porodica zasnovana na porodični odnos

Zaštita koja se garantuje članom 2. se uvek odnosi na porodične odnose koji se mogu pojaviti kao legitimni i istiniti. Oni u kojima ima propusta i koji formalno postoje, kao npr. fiktivni brakovi koji je stupio na snagu kako bi se izbegla pravila emigracije ili kako bi se dobilo državljanstvo, mogu ne spadati u ciljeve člana 8.

Dete rođeno od roditelja koji su u zakonitom braku će biti deo tog odnosa od trenutka rođenja.

Član 8. se automatski primenjuje u odnosima između majke i njenog deteta bez obzira od njenog bračnog statusa.

Nevenčani parovi će zajedno sa njihovom decom normalno uživati pravo na porodičan život.

Da li je zajednički život dovoljan za uživanje prava na porodični život?

Zajednički život nije obavezan uslov porodičnog života bez obzira na bračni status roditelja, tako članovi porodice koji ne žive zajedno zbog razvoda, rastave ili sporazumno svakako mogu uživati zaštitu iz člana 8.

Porodični život može postojati i između dece i njihovih baba i deda, rođaka, odnosa između strica ili tetke i nećaka, odnosima između usvojitelja i dece.

2.1.3 Prebivalište

Prebivalište je mesto u kome pojedinac živi i u kome se nastanio, a sva prebivališta uživaju odredbe člana 8. stav 1.

2.1.4 Prepiska

Pravo na poštovanje prepiske lica je pravo koje se odnosi na nesmetanu i necenzurisanu prepisku sa drugima.

Prepiska uključuje materijal koji se šalje poštom, ali će se i ovaj koncept će biti tumačen ukorak sa tehnološkim razvojem koji može dovesti nove metode komunikacije, npr. elektronsku poštu, u okviru člana 8. koji garantuje zaštitu.

Identitet pošiljaoca i primaoca prepiske će igrati značajnu ulogu u određivanju onog što zahteva član 8. Sud je jasno objasnio da je zaštita prepiske kao što su pisma i prepiska između advokata i klijenata, posebno zatvorenika, je veoma visoka.

Član 8. stav 2 određuje da se javne vlasti neće mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Šta znači uplitanje?³⁴

---

³⁴ Uputstvo za sprovođenje Evropske konvencije – priručnik za ljudska prava

Uplitanje uključuje:

- Uzimanje dece od strane roditelja i slanje istih u javne centre za zbrinjavanje.
- Zabrana prepiske zatvorenika
- Pretres stanova
- Skupljanje i čuvanje informacija u tajnu arhivu policije.

Ako je došlo do mešanja u neko od prava iz člana 8. postavlja se pitanje?

1. Da li je uplitanje u skladu sa zakonom?
2. Da li uplitanje ima legitiman cilj?
3. Da li je uplitanje neophodno u demokratskom društvu?

Shvatanje u skladu sa zakonom

Uplitanje treba imati pravni osnov, a zakon treba biti konkretan i sadržati mere zaštite od arbitraže od strane države.

Uplitanje mora imati pravni osnov, mere bi dovele do problema onda kada nemaju ovlašćenje od strane države i kada nije regulisano administrativnim merama ili ostalim obaveznim uputstvima.

Primer: slučaj Malone protiv Engleske, sud je razmatrao to da li je kontrolisanje telefonskih razgovora imalo pravni osnov.

Prisluškivanje je u to vreme regulisano administrativnom praksom detalji koje nisu objavljivani i nije dato posebno statutorno ovlašćenje, zato je sud rekao da nije bio jasan cilj ili način na koji je sprovedena sloboda organa da prisluškuju telefonske razgovore zato što je to činilo administrativnu praksu i to se moglo promeniti u bilo koje vreme, što je činilo kršenje člana 8.

U cilju ispunjenja zakonskog uslova iz člana 8. preciziranje zakona treba biti jasno formulisano kako bi se licima omogućilo da, ako je potrebno i uz savetovanje, predvide to do koje mere su bile opravdane mere preduzete na osnovu okolnosti, posledice kojih su izazvale datu meru, ovo je poznato kao uslov predvidljivosti.

Da li uplitanje poštuje legitiman cilj

Onda kada se zaključi da je uplitanje sprovedeno u skladu sa zakonom, sud će nastaviti da razmatra da li isti prati legitiman cilj u skladu sa članom 8. stav 2, i sadrži listu ciljeva na osnovu kojih država može tražiti podršku u tom pogledu. Država može tvrditi da:

- Je skupljanje i čuvanje informacija o pojedincima u interesu nacionalne bezbednosti.
- Kontrolisanje prepiske zatvorenika ima za cilj sprečavanje nereda i kriminala.
- Sklanjanje dece iz domova u kojima se zlostavljaju ili uskraćivanje starateljstva ili kontakta u cilju zaštite zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih.
- Naredba o izbacivanju ili preseljenju služi interesima ekonomskog blagostanja države.

Da li je uplitanje neophodno u demokratskom društvu?

U smislu člana 8. je naglašen značaj pravne države u demokratskom društvu i potreba za sprečavanje arbitrarno uplitanje u prava Konvencije. Konvencija je sastavljena za zaštitu i podsticanje ideala i vrednosti demokratskog društva. Generalno, ono što je potrebno demokratskom društvu za ciljeve člana 8. se određuje ravnopravnošću između prava pojedinaca i javnog interesa preko primene principa proporcionalnosti.

Princip proporcionalnosti priznaje činjenicu da ljudska prava nisu apsolutna i da se realizacija istih uvek treba kontrolisati interesom šire javnosti.

Konvencija zahteva uspostavljanje pravilne ravnopravnosti između opštih interesa zajednice i uslova zaštite osnovnih prava pojedinaca.

Sloboda procene

Sud daje državi slobodu procene kada donosi odluke u vezi sa tim da li je uplitanje u neko pravo iz člana 8. opravdano u skladu sa stavom 2 ove odredbe. Sloboda procene koja se daje državnim nadležnim organima će se razlikovati u zavisnosti od okolnosti, predmeta i istorije.

2.2 Član 12. – pravo na sklapanje braka

Muškarac i žena od odgovarajućeg uzrasta imaju pravo da stupe u brak i zasnuju porodicu u skladu sa unutrašnjim zakonima koji uređuju vršenje ovog prava.³⁵

Osnovna prava su prava koja država garantuje svojim građanima i ona koja su navedena u Ustavu iste. Građanin može od suda zahtevati sprovođenje istih. Ljudska prava služe osnovnoj ideji koja stoji iza ovih osnovnih prava.

Jedno od osnovnih ljudskih prava čini i pravo na sklapanje braka. Međutim, treba se imati u vidu da član 12. Konvencije štiti jednokratne mere – brak, dok član 8. štiti trajno stanje. Ova razlika se najbolje odražava činjenicom da država ne može zabraniti zatvorenima da sklope bra, ali im može zabraniti da žive zajedno.

Član 12. garantuje ravnopravnost žene i muža u uživanju ovog prava pred zakonom. Ali član 12. ne određuje pravo na rastavu braka (razvod), ali ni ponovno sklapanje braka (slučaj Džonston (Johnston) i ostali protiv Irske 1986). Ali, vredi pomenuti da član 5. protokola br. 7. određuje ravnopravnost supružnika kako u braku tako i u slučaju razvoda, znači pravo na privatnost i porodicu, član 8. pravo na sklapanje braka, član 12. ravnopravnost supružnika, protokol 7, član 5. su međusobno povezani i kao takvi zajedno štite spektar prava koja se preklapaju.

Zaključak

Prioritet Republike Kosovo je članstvo u UN i Savet Evrope preuzimajući obavezu sprovođenja i unapređenja ljudskih prava, sva prava koja su garantovana Konvencijom garantuje i Ustav Republike Kosovo, tačnije prava garantovana članom 8. i člana 12. koja su garantovana članom 36 i članom 37. Ustava;³⁶

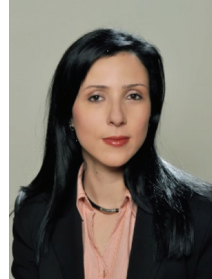
---

35 Član 12 Evropske konvencije za ljudska prava i osnovne slobode

36 Član 36 i 37 Ustava Republike Kosovo

Franciska Žitka Imeri

Saranda Bogaj Šeremeti

TORTURA

1. Definicija torture

Tortura je nečovečan, ponižavajući i degradirajući čin, svesno preduzet od strane službenog lica, u cilju dobijanja informacija od te osobe, ili različitih priznanja o delima koja su izvršena ili se sumnja da su izvršena.

Mučenje kao okrutno postupanje, koja vuče svoje korene iz rane istorije, ali je prisutna u velikom broju zemalja čak i danas.

Kako bi bolje shvatili razmatranje izabrane teme, prvo treba da shvatimo i ispitamo ono što podrazumevamo pod torturom.

Tortura je „teško fizičko nasilje ili mučenje različitim sredstvima i načinima, koje se primenjuje nad nekim da bi progovorio, otkrio tajne, kako bi se potčinio, otkrio krivicu i saučesnike, i sl; kada se neko tuče, ostavljanja bez hrane, bez vode i bez sna, itd.

Dok se međunarodnim pravom tortura definiše u još širem smislu: „tortura označava svaki akt kojim se jednoj osobi namerno nanosi bol ili teška telesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile informacije ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za delo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zatražila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga utemeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja deluje u

službenom svojstvu ili na njen podsticaj ili njenim izričitim ili prećutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posledica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju.”

Tortura se primenjivala još od početka ljudske civilizacije. Ona je u Evropi kulminirala u periodu inkvizicije. Tortura je primenjivana kao glavno sredstvo na teritoriji Sovjetskog saveta i u ostalim komunističkim zemljama istočne Evrope. Konvencija UN od 26. juna 1987, torturu definiše na sledeći način: „Tortura označava svaki akt kojim se jednoj osobi namerno nanosi bol ili teška telesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile informacije ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za delo što ga je ona ili neka treća osoba počinila, da bi se ta osoba zatražila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga " Karakteristike ovog krivičnog dela su:

1. U smislu krivične odgovornosti ova krivična radnja se može izvršiti **samo namerno**,
2. Ovu krivičnu radnju može izvršiti **samo službena osoba** i to samo ako ovu radnju izvrši kada deluje u službenom svojstvu
3. Za utvrđivanje ovog krivičnog dela je potreban i određeni cilj kada službena osoba koristi silu da bi dobila izjavu osumnjičenog.

2. REGULISANJE U DOMAĆEM I MEĐUNARODNOM ASPEKTU

Mnogi mogu postaviti pitanje: Kakve veze imaju ljudska prava sa razvojem neke zemlje ili ostalim pitanjima koja se povezuju sa istim? Koja je uloga i funkcija koje one igraju u razvoju i ekonomskom, socijalnom i moralnom razvoju države? Najbolji odgovor na ovo pitanje su dali muškarci Evrope posle razaranja iz Drugog svetskog rada. Oni su odlučili da izgrade Evropu koja se zasniva na najopširnije osnove a ne samo na ekonomski razvoj, slobodu tržišta. Smatralo se potrebnim da se obnovi kontinent na osnovu poštovanja posebnih vrednosti, prava i sloboda koje određuju koncept pravne države koja čini srž demokratskog društva. Stoga su uvideli da se

društvo ne može izgraditi ako pojedinac, poštovanje njegovog dostojanstva i prava koja proističu iz istog nije u centru pažnje.

Savet Evrope i Evropska konvencija o ljudskim pravima su rođeni iz te potrebe i tog uverenja.

Zajedno sa Velikom (Magna) poveljom i francuskom deklaracijom o ljudskim pravima, Bil o pravima Sjedinjenih država je služio kao model za Univerzalnu deklaraciju ljudskih prava, koja određuje da je „...bitno je da ljudska prava budu zaštićena pravnim poretom kako čovek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja“. Takođe jedan od osnovnih načela međunarodnog prava o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda čini i član 5. ove Deklaracije koji određuje „Niko se ne sme podvrgnuti mučenju ili svirepom, nečovečnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju“; takođe je i članom 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima predviđena zabrana svih oblika torture: „Svako lice ima pravo na poštovanje i zaštitu fizičkog i psihičkog integriteta. Niko ne može biti podvrgnut mučenju ili svirepim nehumanim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima“, zato što su ovi oblici torture zabranjeni i Poveljom o osnovnim pravima EU (poglavlje I, članovi 3 i 4) usvojenoj u Nici, 17.12.2000.

Takođe, Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 3. određuje: „Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“ (Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4.11.1950, stupila na snagu 3.09.1953; Evropska konvencija o sprečavanju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, Strazbur, 26.11.1987., stupila na snagu 1. februara 1989., stavovi 3 i 4.)

2.1 Tortura prema Krivičnom zakonu Kosova

Ovaj zakon je torturu kao krivično delo ubacio pod krivičnim delima protiv ljudskih prava i sloboda – član 165.

Prema KZK: službeno lice ili lice koje deluje na podsticaj ili uz pristanak ili prećutnu saglasnost službenog lica, koje izvrši čin mučenja biće kažnjeno zatvorom od pet do petnaest godina.

Ovaj zakon je usvojen 2003. godine, a stupio je na snagu 2004. do kada je važio Krivični zakon Srbije koji se mnogo razlikuje od sadašnjeg Krivičnog zakona Kosova posebno u odnosu na kažnjavanje.

Bivša Jugoslavija je poznata kao zemlja koja je najmanje sprovodila važećeg zakone, zakone koje su doneli njeni organi, ali i sprovođenje sporazuma i konvencija koje je potpisala i u kojima je jedna od potpisnica.

Mi i dalje trpimo posledice tog stanja anarhije, u kosovskim zatvorima se ni dan danas ne primenjuju prava zatvorenika u određenoj meri, gde često nailazimo na proteste istih.

Prema Kosovskom centru za rehabilitaciju žrtava torture, 2006. godine je registrovano 500 žrtava torture.

3. EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Prava zaštićena članom 3. Konvencije su direktno povezana sa ličnim integritetom i dostojanstvom svakog pojedinca. Što znači da su sloboda od torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja prava od posebnog značaja. To su istovremeno i pravila koja pružaju mogućnost utvrđivanja tog da li je neka država ozbiljno povredila neko od tih prava. Ova dva elementa su dovela do tog da Komisija i sud, u većini slučajeva, strogo tumače odredbe člana 3.

Sud i Komisija priznaju tri pojma člana 3. u skladu sa kršenjem strogosti postupanja ili posebnog kažnjavanja. Oni su za svaki pojam odredili standarde zabranjenog ponašanja i to:

- Tortura – namerno nečovečno postupanje izaziva ozbiljne patnje.
- Nečovečno postupanje – izazivanje intenzivne fizičke i psihičke boli.

- Ponižavajuće postupanje – zlostavljanje koje ima za cilj da kod žrtve izazove strah i inferiornost, koja će dovesti do ponižavanja i eventualno razbiti njihovo fizičko i moralno stanje.

Važno je naglasiti da Komisija i sud, i pored pojedinačnih žalbi zatvorenika u vezi sa kršenjem člana 3., nisu otkrili nikakvo mučenje. Sud je utvrdio kršenje člana 3. onda kada su pojedinci dostavili dokumentaciju na vreme u vezi sa štetom koja im je naneta tokom perioda provedenog u pritvoru i kada vlada nije ponudila poverljivo alternativno objašnjenje u vezi sa razlogom te štete.

Sud je utvrdio povredu člana 3 u slučaju Soering protiv Ujedinjenog kraljevstva (1989), u kojem će se mladi Nemač, ekstradiciju kojeg su zahtevale SAD zbog ubistva koje se kažnjava smrću, suočiti sa mogućnošću na dugogodišnju kaznu zatvorom „umesto smrtne“. Međutim, sud je priznavajući da je smrtna kazna legitimna u SAD, izjavio da bi primena smrtne kazne bila u suprotnosti sa pravima koja su garantovana članom 3 i da bi Velika Britanija za to morala odgovarati u skladu sa Konvencijom.

U jednom drugom slučaju sud je utvrdio povredu smatrajući da bi tamo gde je finansijska ili emotivna pomoć i slab kvalitet zdravstvenih usluga u mestu povratka nedovoljan da zadovolji potrebe pojedinca u završnoj fazi AIDS-a (D protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1997).

4. SUD U STRAZBURU

Nijedan organ ni državna institucija nema pravo na gonjenja, hapšenje, mučenje, zatvaranja, torture i terora nad nijednim licem koje traži realizaciju svojih prava i sloboda, zato što su ta nehumana i neljudska dela civilizovanog sveta zabranjena i kažnjiva u skladu sa normama i pravilima međunarodnog prava i pozitivnog pravnog poretka, i zato što predstavljaju zločin, odnosno krivično delo koje je kažnjivo od strane Međunarodnog suda Ujedinjenih nacija i Evropskog suda za ljudska prava.

Osnivanje suda jedinstvenih nadležnosti u celom svetu dokazuje želju za tim da se teži ka tome da ova Konvencija bude više od još jedne izjave.

Od samog osnivanja, rad Saveta Evrope je bio usmeren na ispunjavanje poštovanja ovih pravnih kako u pravnom pogledu tako i u praksi država članica. Prema tome, sud igra značajnu ulogu za transformisanje prava u realnost za stotine hiljada ljudi koji su pronašli svoje rešenje u Strazburu, dok su odluke istog rezultirale neočekivanim izmenama zakona i prakse država članica, u korist svih.

Glavna odgovornost za sprovođenje EKLjP sigurno leži u nacionalnim vlastima. Sud u Strazburu predstavlja poslednju opciju i obezbeđuje rešenje za mali broj pojedinaca. Kako bi sudije i tužioci bili u stanju da ispune ovu značajnu obavezu, oni moraju biti pravilno obučeni. Savet Evrope pozdravlja napore albanskih vlasti u svim oblastima obučavanja u školi za magistraturu. Što više predmeta bude rešeno u nacionalnom sudu, sve manje ljudi će biti primorano da šalje svoje zahteve u Strazbur.

4.1 Kako da se obratite sudu u Strazburu

Ako mislite da je razlog vaše žalbe zasnovan na kršenje jednog od prava garantovanog Konvencijom, ili nekim od Protokola, prvo pošaljite sekretaru suda u Strazburu pismo koje sadrži sledeće podatke. Ovo pismo se šalje na sledeću adresu: Le Greffier de la Cour européenne des Droits de l'Homme Conseil de l'Europe F-67075 STRASBOURG CEDEX FRANCE. Vaše pismo možete napisati na albanskom jeziku ili nekom drugom stranom jeziku i treba sadržati: kratak opis razloga vaše žalbe, kao i citat jednog ili više prava koje garantuje Konvencije a koje mislite da je prekršeno. Ovo ćete uraditi nakon što ste pročitali Evropsku konvenciju za ljudska prava i našli relevantan član, npr. zabrana torture (član 3.), pravo na redovan proces (član 6.), zabrana diskriminacije po osnovu nacionalnog ili verskog porekla (član 14.), itd. žalbe koje ste podneli npr. Apelacionom sudu ili Višem sudu.

Listu donetih odluka za vaš slučaj od strane javnog organa, tačno navodeći: datum, sadržaj i organ koji je doneo. Pismu priložite i kopiju tih odluka. (ova dokumenta vam neće biti vraćena, pa je u vašem interesu slanje kopije a ne originala). Žalbu možete poslati lično ili preko ovlašćenog advokata, ili bilo kojeg drugog lica koje ste pismeno ovlastili. Sekretar suda će vam odgovoriti. Možda će vam tražiti dodatna dokumenta, dodatne podatke ili

objašnjenja u vezi sa vašom žalbom. Može vas informisati o načinu tumačenja Konvencije u sličnim slučajevima. Onda kada je prilikom prijema vaše žalbe došlo do evidentnih prepreka, vi ćete o tome biti obavješteni. Ako na osnovu vaše prepiske sa sekretarom dođe do tog da se vaša žalba može registrovati kao zahtev upućen sudu u Strazburu i ako vi želi to, sekretar će vam poslati obrazac koji se koristi za službeno podnošenje vašeg zahteva. Nakon što ste ga ispunili i poslali sekretaru, vaš zahtev će biti predstavljen sudu. Sekretar će vas informisati o toku postupka. To se na početku odvija pismenim putem. Što znači da vi ili vaš ovlašćeni zastupnik ne mora biti prisutan u sudu. Ako je moguće, bilo bi bolje da angažujete advokata koji će podneti vaš zahtev. Kasnije, tokom postupka, ako je potrebno, možete dobiti pravnu pomoć ukoliko nemate raspoloživih sredstava za angažovanje advokata. Međutim, ova pomoć vam se ne može dati u trenutku podnošenja zahteva, već samo nakon što je zahtev prihvaćen za razmatranje od strane suda u Strazburu.

Zaključak

Znači, svaki akt torture ili svako kažnjavanje ili nečovečno i degradirajuće postupanje predstavlja povredu ljudskog dostojanstva i smatraće se kršenjem ciljeva Povelje Ujedinjenih nacija i kao kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

Iako zabranjena međunarodnim pravom i kažnjiva nizom međunarodnih konvencija, tortura nastavlja da bude prisutna i rasprostranjena i u naše vreme. Tortura i zlostavljanje se i dalje praktikuju u velikom broju zemalja, uključujući i potpisnice Konvencije protiv svih oblika torture. Međunarodni pritisak može naterati vlade da iskoriste svoju vlast za sprečavanje torture, dajući nam tračak nade da će jednog dana tortura biti samo istorija.

Prema podacima Ujedinjenih nacija tortura je prisutna u velikom broju zemalja, iako je kažnjavanje iste od strane međunarodne zajednice i dalje deo pravosudnog sistema. Tortura je zločin i sprečavanje iste treba biti od suštinskog značaja, oko 50 zemalja, uključujući Iran, Burmu i Vijetnam, nije potpisalo međunarodnu konvenciju UN o sprečavanju torture iz 1987. godine pa se iste pozivaju da to urade i da otvore svoje zatvore za kontrolu od strane UN-a. Organizacija za ljudska prava Amnesty International je

upozorila da će se preduzeti mere i uložiti napori za sprečavanje torture u ovim zemljama.

Tortura uništava muškarce, žene i decu, porodice i zajednice. Ona onemogućava ljudski i ekonomski razvoj društva, što je jedno od prava svih ljudi.

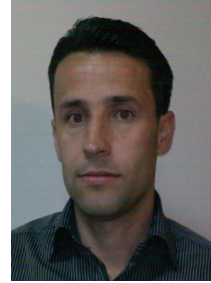
Postoje katastrofe koje se ne mogu sprečiti, kao što je cunami. Međutim, tortura je nezgoda koju izaziva sam čovek. Vi možete sprečiti torturu i pomoći žrtve iste.

Literatura:

- Rečnik albanskog jezika „Rilindja“ Priština 1976 str.569.
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.
- Privremeni krivični zakon Kosova.
- Krivično pravo kao poseban deo, Prof. Dr Ismet Salihu.

Minir Hoti

Mentor Hajraj

ŽALBA NA PRESUDU PRVOSTEPENOG SUDA

„Institut žalbenog postupka je rođen u sklopu inkvizicionog postupka. On se zasniva na pravo vladara da interveniše u postupke svojih radnika. Molba upućena vladaru da interveniše u postupke onih koji su zavisili od njega se zvala „apellatio“, ova vrsta apela je podrazumevala pravo proceduralnog subjekta da se žali na odluku najnižeg sudije pred najvišim sudijama. Štaviše, svaki viši sud je imao pravo da razmotri slučaj donoseći novu odluku, sudski postupak na dva nivoa koji se ne zasniva na zavisnost nižeg sudije od onog višeg zato što sudije zavise samo od zakona, već na donošenje pravilnih odluka ”.³⁷

Žalba na presudu prvostepenog suda i predviđeni postupak iste je regulisan Zakonom o krivičnom postupku Kosova, od člana 398 do člana 429.

Član 13. Evropske konvencije o ljudskim pravima određuje pravo na delotvorni pravni lek, na osnovu kojeg svako kome su povređena prava i slobode predviđene u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu³⁸.

Uprkos proceduralnim garancijama predviđenim postupkom u cilju pronalaženja istine, uprkos činjenici da se presudom ima za cilj utvrđivanje činjeničnog stanja izvršenja krivičnog dela, ne isključuje se mogućnost da

---

37 Krivično-procesno pravo, prof. Ejup Sahiti, Priština 2005

38 EKLjP član 13

presuda prvostepenog suda iz različitih razloga može biti nepoštена ili da je istom prekršena neka odredba zakona.

1. LICA OVLAŠĆENA ZA PODNOŠENJE ŽALBE

Ovlašćena lica mogu da podnesu žalbu u roku od 15 dana od prijema presude. Žalba podneta u određenom roku ukida izvršenje presude – suspenzivni karakter žalbe.

Prema članu 399 žalbu mogu podneti stranke, branilac, zakonski zastupnik optuženog ili oštećenog, ali samo na odluke suda koje se tiču krivičnih sankcija izrečenih za krivična dela protiv života i tela, protiv seksualnog integriteta ili protiv bezbednosti javnog saobraćaja i troškova krivičnog postupka.³⁹

Potpunije pravo na podnošenje žalbe ima javni tužilac, zato što može podneti žalbu na presudu prvostepenog suda kako na štetu tako i u korist optuženog, zato što javni tužilac brani opšte javne interese, kako bi se sudilo pravično a ne samo kako bi se u svakom slučaju došlo do kažnjavanja okrivljenog.

Javni tužilac može da podnese žalbu u korist okrivljenog i protiv njegove/njene volje zato što je nezavistan i zato što štiti opšte interese.

Okrivljeni kao strana u postupku ima pravo na podnošenje žalbe na svim žalbenim osnovima u skladu sa uslovima i postupkom predviđenim ZKP.

Zakon o krivičnom postupku ne sadrži nijednu posebnu odredbu o mogućnosti podnošenja žalbe od strane okrivljenog na oslobađajuću presudu, zakon tu vrstu žalbe ne zabranjuje izričito, ali zavisti od pravnog interesa okrivljenog za podnese žalbu. Pravo okrivljenog na podnošenje žalbe na oslobađajuću presudu ne znači da će se on žaliti na svoju štetu, ali postoje slučajevi kada je njegov pravni interes oslobađanje zasnovano na činjenice a ne na pravo.

---

39 ZKPK.

Oštećeni na osnovu člana 399. stav 3 može da ospori presudu samo u vezi sa odlukom suda koja se tiče krivičnih sankcija izrečenih za krivična dela protiv života i tela, protiv seksualnog integriteta ili protiv bezbednosti javnog saobraćaja, međutim ako je oštećeni u tom slučaju delovao kao subsidijarni žalilac, oštećeni može podneti žalbu po svim osnovima osporavanja žalbe.

Oštećeni ne može da podnese žalbu zbog kršenja zakona, bez obzira da li su to proceduralna ili materijalna kršenja, kao ni zbog pogrešne i nepotpune procene činjeničnog stanja.

Branilac je nezavistan po pitanju podnošenja žalbe od strane okrivljenog, znači i pored žalbe koju je podneo okrivljeni i branilac može da podnese žalbu što znači da nijedna žalba ne može isključiti onu drugu, ali branilac ne može podneti žalbu na štetu okrivljenog.

Prema članu 399. stav 5 ZKP branilac može da podnese žalbu i bez posebnog ovlašćenja optuženog, ali ne i protiv njegove volje, osim kad je optuženom izrečena kazna dugotrajnog zatvor, kao i u krivičnom postupku protiv maloletnika, član 77. stav 2 Zakona o maloletničkom pravosuđu⁴⁰.

Pravo na podnošenje žalbe imaju i lica čija je imovina oduzeta, ili lica od kojih je oduzeta materijalna dobit stečena izvršenjem krivičnog dela, kao i pravna lica od kojih je imovina oduzeta.

Sva lica koja na osnovu zakona mogu da podnesu žalbe su obavezna da to urade najkasnije 8 (osam) dana od objavljivanja presude.

Kada niko od lica sa pravom podnošenja žalbe ne podnese istu u propisanom roku smatraće se da su odustali od tog prava i u tim slučajevima nije potrebno u pismenu presudu uključivati obrazloženje, kao ni opis audio snimka sudske rasprave, izuzev kada se optuženi kazni kaznom zatvora.

---

40 Zakon o maloletničkom pravosuđu, član 77 stav 2.

2. SADRŽAJ ŽALBE

Sadržaj žalbe je određen članom 401. ZKP, pa prema tome ista sadrži:

- Naznaku presude protiv koje se podnosi žalba,
- Osnov za osporavanje presude,
- Obrazloženje žalbe,
- Predlog da se osporena presuda potpuno ili delimično ukine ili preinači; i
- Potpis lica koje podnosi žalbu.

Ako podneta žalba ne sadrži gore navedene podatke i ako je istu podneo optuženi ili oštećeni, subsidijarni tužilac ili privatni tužilac koji nema punomoćnika, prvostepeni sud poziva podnosioca žalbe da u tom propisanom roku dopuni žalbu pisanim podneskom ili usmeno u zapisnik kod tog suda.

Kada žalba ne sadrži podatke o presudi na koju je podneta žalba, onda sud odbacuje istu. Kada žalba ne sadrži podatke iz člana 401. stav 1, podstavovi 2, 3 i 5 ZKP sud odbacuje žalbu.

Ako je žalbu podneo oštećeni, subsidijarni ili privatni tužilac koji nema punomoćnika, ili kada je podnosilac žalbe javni tužilac, a žalba ne sadrži podatke iz člana 401 stav 1 podstavovi 2, 3 i 5 ili kada ne sadrži podatke iz stava 1 podstav 1 ovog člana, a ne može da se utvrdi na koju presudu se odnosi, sud odbacuje žalbu.

U žalbi mogu da budu izneti novi dokazi i činjenice koji nisu razmotreni tokom postupka pred prvostepenim sudu, ali je podnosilac žalbe dužan da navede razloge zašto ih ranije nije izneo.

Kada se podnosilac žalbe poziva na nove dokaze i činjenice on je dužan da navede dokaze kojima te činjenice mogu da budu dokazane, a pri pozivanju na nove dokaze dužan je da navede činjenice koje pomoću tih dokaza želi da dokaže.

3. RAZLOZI NA OSNOVU KOJIH PRESUDA PRVOSTEPENOG SUDA MOŽE DA BUDE OSPORENA

Žalba na presudu može biti podneta zbog realnih ili pravnih propusta do kojih je došlo zbog greški proceduralnih subjekata, prvobitno zbog propusta i kršenja koje je uradio sud.

Prema članu 402 stav 1 ZKP žalba na presudu se može podneti iz sledećih razloga:

- Zbog bitne povrede odredbi zakona o krivičnom postupku
- Zbog povrede krivičnog zakona
- Zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja; ili
- Zbog odluke o krivičnim sankcijama, oduzimanju materijalne dobiti stečene izvršenjem krivičnog dela, troškova krivičnog postupka, imovinsko-pravnih zahteva, kao i zbog odluke o troškovima krivičnog postupka.

Kada podnosilac žalbe tvrdi da je sud presudom prekršio zakon *error in iure*, u tom slučaju svoju tvrdnju mora zasnovati na neku od bitnih povreda odredbi zakona ili povrede krivičnog zakona, dok kada podnosilac žalbe tvrdi da je sud presudom propustio faktičko stanje *error in factis*, onda podnosilac žalbe može koristiti pogrešnu ili nepotpunu procenu činjeničnog stanja kao osnov za podnošenje žalbe⁴¹.

Bitne povrede se dele na apsolutne i relativne.

Bitna povreda odredbi krivičnog postupka postoji ako:

- Je sud bio nepropisno konstituisan ili ako je u donošenju odluke učestvovao sudija ili sudija porotnik koji nije sudelovao u glavnom pretresu ili koji je pravosnažnom odlukom izuzet iz presuđivanja;
- Je na glavnom pretresu učestvovao sudija ili sudija porotnik koji je morao da bude izuzet

---

41 Krivično-procesno pravo, prof. Ejup Sahiti 2005

- Je glavni pretres održan bez lica čije je prisustvo na glavnom pretresu po zakonu obavezano, ili ako je optuženom, braniocu, subsidijarnom tužiocu ili privatnom tužiocu, uprkos njegovom zahtevu, uskraćeno pravo da na glavnom pretresu upotrebljava svoj jezik i da na svom jeziku prati tok glavnog pretresa;
- Je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnom pretresu;
- Je sud povredio odredbe krivičnog postupka koje se tiču postojanja optužbe od strane ovlašćenog tužioca, predloga oštećenog ili odobrenja nadležnog javnog organa;
- Je presudu doneo sud koji zbog stvarne nadležnosti nije mogao da sudi u toj stvari ili ako je sud nepravilno odbio optužbu zbog nenadležnosti;
- Sud svojom presudom nije potpuno rešio predmet optužbe;
- Se presuda zasniva na neprihvatljivom dokazu;
- Je optuženi, koji je , kada je pozvan da se izjasni o svojoj krivici, izjavio da se ne oseća krivim po svim ili po nekim tačkama optužbe, a ispitivan je pre završetka dokaznog postupka;
- Je presuda izašla van okvira optužbe (član 386. stav 1 ovog Zakona);
- Je presudom povređena odredba člana 417 ovog zakona, ali se to odnosi na one slučajeve kada je žalba podneta u korist optuženog, presuda se u slučaju pravne procene krivičnog dela i krivičnih sankcija ne može izmeniti na štetu istog, što ističe načelo *reformation in peius*- nepogoršavanje stanja okrivljenog.
- Je izreka presude nerazumljiva ili nedosledna sebi ili nedosledna razlozima za presudu, ako uopšte nema razloga za presudu ili u njoj nije navedeno obrazloženje koje se odnosi na materijalne činjenice, obrazloženje je potpuno nejasno ili nedosledno u velikom delu, ili u vezi sa materijalnim činjenicama postoji značajno neslaganje između obrazloženja u vezi sa sadržajem dokumenata ili zapisnika izjava datih u toku postupka s jedne strane i samih dokumenata ili zapisnika s druge strane.

Bitne povrede:

Povrede predviđene članom 403 stav 2 Zakona o krivičnom postupku su bitne povrede odredbi krivičnog postupka koje postoje i ako u toku krivičnog postupka uključujući prepretresni postupak, sud, javni tužilac ili policija:

- Ne primeni ili nepravilno primeni neku odredbu Zakona o krivičnom postupku ili
- Povredi pravo odbrane a to je uticalo ili je moglo da utiče na donošenje zakonite i odgovarajuće presude..

4. POVREDA KRIVIČNOG ZAKONA

Drugu grupu osnova za podnošenje žalbe čine povrede krivičnog zakona ili neke druge krivične odredbe koje se tiču ne primene ili nepravilne primene odredbi u krivičnom postupku, krivične odgovornosti ili krivičnih sankcija.

Prema članu 404 ZKP povreda krivičnog zakona postoji ako je krivični zakon povređen u odnosu na to:

- Da li je delo za koje optuženog gone krivično delo;
- Da li ima okolnosti koje isključuju krivičnu odgovornost;
- Da li ima okolnosti koje isključuju krivično gonjenje, a naročito da li je gonjenje zabranjeno zbog isteka perioda zastarevanja, ili je isključeno usled amnestije ili pomilovanja, ili prethodne pravosnažne presude;
- Da li je na krivično delo koje je predmet optužbe primljen zakon koji ne važi;
- Da li je odlukom o kazni, alternativnoj kazni ili sudskoj opomeni, odnosno odlukom o meri obaveznog rehabilitacionog lečenja ili o oduzimanju materijalne dobiti stečene izvršenjem krivičnog dela, sud prekoračio ovlašćenje koje ima po zakonu; ili
- Da li su povređene odredbe koje se odnose na uračunavanje sudskog pritvora i ranije izdržane kazne u iznos kazne.

5. POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

Pogrešno ili nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja se odnosi na greške presude u vezi sa činjeničnim stanjem – *error in factis*.

Prema članu 405 stav 2 ZKP pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja postoji kada sud pogrešno utvrdi neku materijalnu činjenicu ili ako sadržina dokumenta, zapisnika o izvedenim dokazima ili tehničkih snimaka ozbiljno dovodi u sumnju pravilnost i pouzdanost utvrđivanja materijalnih činjenica,

Nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji ako je sud na osnovu činjenica i određenih dokaza utvrdio činjenično stanje, ali je prilikom procene činjenica i procene tačnosti istih pogrešio, znači nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja postoji onda kada je sud pogrešno utvrdio sve relevantne činjenice i dokaze neophodne za donošenje odluke.

U žalbi podnetoj zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenih činjenica se mogu podneti i novi dokazi – *Beneficium novorum*, ali na osnovu člana 401 stav 3 ZKP – ako podnosilac žalbe iznese nove dokaze i činjenice, onda je on dužan da navede razlog zašto ih ranije nije izneo, pozivajući se na nove činjenice, podnosilac žalbe je dužan da navede dokaze kojima te činjenice mogu da budu dokazane, a pri pozivanju na nove dokaze, dužan je da navede činjenice koje pomoću tih dokaza želi da dokaže.

Član 406. ZKP predviđa još jednu grupu razloga za podnošenje žalbe, pa se na osnovu stava 1 ovog člana žalba može podneti zbog odluke o kazni, alternativnoj kazni ili sudskoj opomeni na osnovu toga što sud iako nije prekoračio svoja zakonska ovlašćenja, nije pravilno odmerio kaznu ili sudsku opomenu s obzirom na okolnosti relevantne za visinu kazne ili sudske opomene.

Stav 2 člana 406 ZKP predviđa mogućnost podnošenja žalbe na odluku o meri obaveznog rehabilitacionog lečenja lica zavisnih od alkohola ili narkotika ili za oduzimanje dobiti stečene izvršenjem krivičnog dela, i pored tog što sud iako nije povredio član 404. tačka 5 Zakona o krivičnom postupku, ili nepravilno doneo ovu odluku, ili nije izrekao meru obavezne

rehabilitacije lica zavisnih od alkohola ili narkotika, ili meru oduzimanja materijalne dobiti stečene izvršenjem krivičnog dela, iako su za to postojali zakonski uslovi.

Žalba može biti podneta i na odluku o troškovima krivičnog postupka, kada sud donese nepravilnu odluku o tim troškovima ili u suprotnosti sa odredbama ZKP.

Žalba se takođe može podneti i na odluku o imovinsko-pravnom zahtevu, kao i odluku o naredbi objavljivanja presude putem štampe, radija ili televizije, kada sud po ovim pitanjima donese odluku protivno odredbama ZKP.

6. ŽALBENI POSTUPAK NA PRVOSTEPENU PRESUDU

Postupak podnošenja žalbe na prvostepenu presudu se realizuje u dva dela, pred prvostepenim sudom i pred drugostepenim sudom.

6.1 Postupak u vezi sa podnošenjem žalbe prvostepenom sudu

Članovi 407 i 408 ZKP određuju postupak na osnovu kojeg se podnosi žalba prvostepenom sudu.

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu u dovoljnom broju primeraka za sud i za suprotnu stranu i branioca u cilju davanja odgovora na nju.

U prvostepenom sudu žalbu prima predsednik sudskog veća koji je doneo presudu, on proverava da li je žalba podneta u propisanom roku, da li je lice koje je podnelo ovlašćeno za to i da li ista sadrži elemente na osnovu kojih se može doneti odluka.

Predsednik sudskog veća prvostepenog suda rešenjem odbacuje zakasnelu žalbu ili žalbu koja je neprihvatljiva, na ovo rešenje je dozvoljeno podnošenje žalbe drugostepenom sudu.

Kopiju žalbe predsednik sudskog veća uručuje suprotnoj strani, koja može u roku od osam dana o prijema žalbe da podnese sudu odgovor na žalbu. Žalbu i odgovor na žalbu, sa svim spisima, prvostepeni sud dostavlja drugostepenom sudu.

6.2 Postupak u vezi sa podnošenjem žalbe drugostepenom sudu

Kada predmet sa žalbom stigne drugostepenom sudu, sud prema sudskom kalendaru određuje sudiju izvestioca, sudija izvestilac je dužan da razmotri predmet, posebno detalje podnete žalbe.

Ako je reč o krivičnom delu koje se goni po službenoj dužnosti, sudija izvestilac šalje predmet nadležnom javnom tužiocu koji ga razmatra i bez odlaganja vraća sudu, prilikom čega javni tužilac može da podnese svoj predlog ili može da izjavi da će da podnese predlog u toku sednice apelacionog veća, kada javni tužilac vrati predmet, predsednik apelacionog veća zakazuje sednicu veća.

Obaveštenje o sednici veća šalje se nadležnom javnom tužiocu, optuženom i njegovom/njenom braniocu. Nedolazak stranaka koje su uredno pozvane ne sprečava održavanje sednice veća.

Sednica veća počinje izveštajem sudije izvestioca o činjenicama. Drugostepeni sud na sednici veća odlučuje da li će da održi saslušanje, saslušanje se održava samo ako je potrebno da se zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja izvedu novi dokazi ili ponove već ranije izvedeni dokazi i ako postoje opravdani razlozi da predmet ne bude vraćen prvostepenom sudu na ponovni glavni pretres.

Ako drugostepeni sud odluči da održi saslušanje, saslušanje počinje izveštajem sudije izvestioca koji izlaže činjenično stanje bez iznošenja svog mišljenja o osnovanosti žalbe.

Na predlog ili po službenoj dužnosti čita se presuda ili deo presude na koji se odnosi žalba, posle toga biva pozvan podnosilac žalbe da obrazloži žalbu a zatim suprotna strana iznosi svoj odgovor. Optuženi i njegov branilac uvek imaju poslednju reč.

Na osnovu rezultata razmatranja podnosilac žalbe može potpuno ili delimično povući optužnicu ili je izmeniti u korist optuženog, onda kada se javni tužilac povuče optužnicu, oštećeni uživa prava iz člana 63 Zakona o krivičnom postupku.

6.3 Opseg preispitivanja žalbe

Posle podnošenja žalbe drugostepeni sud ispituje presudu u delu u kojem je ona osporavana žalbom, ali po službenoj dužnosti sud mora da ispita:

- Da li postoji povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 403 stav 1, podstavovi 1, 2, 6, i 8 do 12 ZKP⁴²;
- Da li je glavni pretres protivno odredbama ovog zakona vođen u odsustvu optuženog;
- Da li je, u slučaju kada je odbrana obavezna, glavni pretres vođen u odsustvu branioca; i
- Da li je na štetu optuženog povređen krivični zakon.

Ako je žalba podneta samo u korist optuženog, presuda ne sme da bude izmenjena na štetu optuženog u smislu zakonske kvalifikacije krivičnog dela i izrečene krivične sankcije.

7. ODLUKE DRUGOSTEPENOG SUDA O ŽALBI

Imajući u vidu da drugostepeni sud na svojoj sednici veća ili na osnovu saslušanja može da:

- Odbaci žalbu kao zakasnelu ili kao neprihvatljivu;
- Odbije žalbu kao neosnovanu i da potvrdi presudu prvostepenog suda;
- Poništi ovu presudu i vrati predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje i odlučivanje; ili
- Preinači presudu prvostepenog suda.

Drugostepeni sud rešenjem odbacuje žalbu kao zakasnelu ako utvrdi da je podneta posle isteka zakonskog roka propisanog zakonom, takođe rešenjem

---

42 Član 403 ZKPK.

odbacuje žalbu kao nedozvoljenu, ako bude utvrđeno da je žalbu podnelo lice koje nije ovlašćeno za podnošenje žalbe ili lice koje se odreklo žalbe, ili ako je ustanovljeno da se od žalbe odustalo.

Drugostepeni sud presudom odbija žalbu kao neosnovanu i potvrđuje presudu prvostepenog suda kad utvrdi da ne postoje razlozi za osporavanje presude niti povrede zakona iz člana 415. stav 1 ZKP, dok takođe rešenjem poništava prvostepenu presudu i vraća predmet na ponovno suđenje ako se utvrdi da postoji bitna povreda odredbi krivičnog postupka.

Drugostepeni sud, uvažavajući žalbu ili po službenoj dužnosti, presudom preinačuje prvostepenu presudu ako utvrdi da su materijalne činjenice u presudi prvostepenog suda pravilno utvrđene, ali da je s obzirom na utvrđivanje činjeničnog stanja pravilnom primenom zakona trebalo da bude doneta drugačija presuda.

Zaključak

Predmet ove studije je bila žalba na presudu prvostepenog suda, ovlašćena lica za podnošenje žalbe, sadržaj žalbe, razlozi i osnov podnošenja žalbe, postupak koji se sprovodi od strane prvostepenog i drugostepenog suda u vezi sa podnetom žalbom i vrste odluka koje donosi drugostepeni sud na osnovu podnete žalbe.

LITERATURA:

- Zakon o krivičnom postupku Kosova;
- Krivični zakon Kosova;
- Zakon o maloletničkom pravosuđu;
- Krivično-procesno pravo, Ejup Sahiti, Priština 2005;
- Evropska konvencija za ljudska prava

Musli Gaši

Ilir Raškaj

ZAJEDNIČKA IMOVINA SUPRUŽNIKA

Uvod

U ovom radu smo pokušali da obradimo temu „Zajednička imovina supružnika“ koja je veoma aktuelna u Evropi, kao i u našoj zemlji.

Zajednička imovina supružnika je blisko povezana sa porodicom i brakom, transformacije ove dve institucije prava su takođe zastupljene i u zajedničkoj imovini supružnika.

Imovinski odnosi supružnika su najvažniji aspekti bračnog prava, zato što se njima reguliše imovina supružnika, kao veoma osetljivo pitanje u bračnom odnosu.

Tokom izrade ovog seminarskog rada, gore navedenu temu smo pokušali da obradimo sledećim redom: shvatanje, pravna priroda, administracija, raspolaganje i podela zajedničke imovine supružnika.

Smisao zajedničke imovine supružnika

Imovinski odnosi supružnika su regulisani pravnim normama Zakona o porodici. Živeći u bračnoj zajednici, muž i žena zajedno stvaraju materijalna dobra kako bi ispunili svoje potrebe i kako bi obezbedili svoju egzistenciju. Skup pravnih normi koje regulišu imovinske odnose bračnog para se zove bračno-imovinski režim.

ZPK priznaje dva režima bračne imovine

- a. Pravni režim; i
- b. Ugovorni režim.

U zavisnosti od pripadnosti imovine i načina sticanja iste, supružnici mogu imati:

1. Posebnu imovinu;
2. Zajedničku imovinu

1. POSEBNA IMOVINA SUPRUŽNIKA

Imovina koja je u vreme sklapanja braka pripadala jednom supružniku ostaje njegova posebna imovina, član 46. ZPK⁴³. „Posebna imovina je i imovina stečena tokom braka na bilo koji legitiman način (nasledstvo, igre na sreću, itd) ali ne radom. Umetnički rad, intelektualni rad ili intelektualna svojina se smatra posebnom imovinom supružnika koji ga je stvorio“⁴⁴.

2. ZAJEDNIČKA IMOVINA SUPRUŽNIKA

Kada se govori o zajedničkoj imovini supružnika, pravno stanje se razlikuje od onog u odnosu na posebnu imovinu. Zajednička imovina je imovina stečena radom za vreme trajanja braka, kao i prihod koji je proistekao iz takve imovine (član 47. stav 1 ZPK)⁴⁵. „Zajednička imovina može da se sastoji i od nematerijalnih i obligacionih prava. Takođe, zajednička imovina supružnika stečena zajednički igranjem igara na sreću smatraće se zajedničkom imovinom. Supružnici su suvlasnici jednakih delova zajedničke imovine osim ukoliko o tome nisu postigli drugačiji odgovor“⁴⁶. Za postojanje zajedničke imovine supružnika moraju biti ispunjena dva uslova:

---

43 Član 46 ZPK

44 Upravo tu

45 Član 47 stav 1 ZPK

46 Upravo tu

1. Postojanje bračne zajednice; i
2. Zajednički rad supružnika.

3. POSTOJANJE BRAČNE ZAJEDNICE

Uslov za postojanje zajedničke imovine predstavlja i brak, i to ne samo formalno već i realno. Bez bračne zajednice se ne može govoriti o postojanju zajedničke imovine, zato što bi joj nedostajao pravni osnov, na koji se zasniva zajednička imovina. Zajednička imovina stečena u periodu u kojem su supružnici rastavljeni se neće smatrati zajedničkom imovinom, već posebnom, bez obzira što još nije došlo do razvoda braka.

Zajednička imovina supružnika se može stvoriti na dva načina:

1. Posrednim radom; i
2. Neposrednim radom.

Posredan način je onaj kada jedan od supružnika obavlja rad koji dovodi do direktnog sticanja prihoda, u novcu ili u naturi. Dok se onaj neposredni razlikuje od posrednog zato što jedan od supružnika obavlja rad kao što su: kućni poslovi, briga za decom, itd, rad koji ne donosi nikakve prihode, ali pomaže drugom supružniku i na neposredan način doprinosi realizaciji prihoda.

Rad supružnika predstavlja još jedan uslov za postojanje zajedničke imovine. Rad se treba shvatiti kao aktivnost i doprinos za ispunjavanje potreba bračne i porodične zajednice. Rad supružnika može biti zajednički ili pojedinačan. Zajednički rad je onaj rad kada supružnici obavljaju istu profesiju i rade isti posao, dok je individualan rad onaj kada supružnici ne rade isti posao i nisu iste profesije. Predmet zajedničke imovine supružnika su prava na pokretnu i nepokretnu imovinu, pravo na zalog, itd.

4. PRAVNA PRIRODA

Zajednička imovina supružnika se reguliše normativnim aktima. Vrednost dela vlasnika zajedničke imovine nije poznata, ali su oba supružnika vlasnici realnog prava, reč je o vlasništvu nad nekim predmetom, ali se ne zna koji od njih je vlasnik kojeg dela tog predmeta ili oba supružnika imaju pravo potraživanja, na primer, kod ugovora o kupoprodaji predmeta vlasnici kojeg su oba supružnika kao vlasnici prava nad

zajedničkom imovinom, ali se ni u ovom slučaju ne zna vrednost njihovog dela te cene, zato što će to biti neodređeno do podele zajedničke imovine.

Nepoštovanje vrednosti dela vlasnika zajedničke imovine je još jedna karakteristika koja dovodi to dog da se zajednička imovina razlikuje od suvlasništva. Kada se govori o suvlasništvu, treba se jasno odrediti vrednost svakog dela vlasnika istog. Svaki suvlasnik ima određeni deo (1/2, 1/3, 30% itd.), drugačije od zajedničkih vlasnika, kada se deo prava na iste predmete ne zna i kada ista nisu određena ni na idealan ni na realan način.

Između ove dve institucije postoje razlike i kod pravila koja se odnose na registraciju nepokretnih predmeta u javni registar o evidenciji nepokretne imovine. Prava supružnika u pogledu predmeta nepokretne imovine, koja je njihova zajednička imovina, biće ubeležena na imena oba supružnika kao zajednička imovina sa neutvrđenim udelima (član 50. stav 1 ZPK)⁴⁷. „Kada se samo jedan od supružnika registruje kao nosilac imovinskog prava za zajedničku imovinu u registar prava na nepokretnu imovinu, smatraće se da je registracija obavljena na ime oba supružnika. Imovina se ne može otuđivati bez saglasnosti oba supružnika. Kada su oba supružnika upisana u zemljišne ili druge javne knjige u kojima se vodi nepokretna imovina, kao suvlasnici sa utvrđenim delovima, smatraće se da su na ovaj način izvršili podelu zajedničke imovine“⁴⁸.

Dok se prava suvlasnika na nepokretnu imovinu, koja je predmet suvlasništva, upisuju se na ime svakog supružnika.

5. UPRAVLJANJE I RASPOLAGANJE ZAJEDNIČKOM IMOVINOM

Supružnici upravljaju zajedničkom imovinom i njome raspoložu zajednički i u dogovoru (član 49. ZPK).

Raspolaganje zajedničkom imovinom uključuje i preduzimanje mera i radnji koje se tiču otuđivanja, prenošenja i potvrđivanja prava na zajedničku imovinu.

---

47 Član 50 stav 1 ZPK

48 Član 50 stav 1 ZPK

Supružnici tokom bračnog života mogu da odustanu od prava na učešće u upravljanje i raspolaganje zajedničkom imovinom, ali mogu sklopiti ugovor o vlasništvu i upravljanju, znači supružnici mogu sklopiti ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom u celosti ili delovima iste, što će vršiti jedan od supružnika (član 51. stav 1 ZPK)⁴⁹. “Ugovor takođe može da bude ograničen samo na upravljanje ili pravo raspolaganja. Osim ako drugačije nije ugovoreno, upravljanje obuhvata raspolaganje u okviru redovnih aktivnosti“.

6. PODELA ZAJEDNIČKE IMOVINE

Podela zajedničke imovine se može izvršiti tokom trajanja braka ili posle razvoda. Nijedan od supružnika ne sme samovoljno biti lišen svoje imovine (član 52.). ZPK članom 53. stav 1 predviđa da supružnici mogu u svakom trenutku da podele svoju zajedničku imovinu sporazumom i takođe određuje sklapanje pismenog sporazuma u skladu sa formalnim zahtevima, utvrđenim važećim zakonom o imovini za postizanje takvih sporazuma. Prema ZPK pravo na zahtevanje podele zajedničke imovine imaju: supružnici, naslednici umrlog supružnika ili supružnika koji je proglašen za umrlog, kao i poverilac jednog od supružnika ukoliko svoje potraživanje ne može da ostvari iz posebne imovine tog supružnika.

Podela zajedničke imovine supružnika se najčešće realizuje preko ugovora. Međutim, u slučajevima kada je deo zajedničke imovine sporan ili kada se ne zna da li su određeni predmeti deo zajedničke imovine, onda se to odlučuje pokretanjem građanskog (parničnog) postupka od strane nadležnog suda (opštinskog).

Kada ova pitanja nisu sporna, sud podelu imovine obavlja u vanparničnom postupku (Od momenta podele zajedničke imovine, deo koji će pripasti svakom supružniku će se smatrati posebnim delom).

Sud odlučuje u slučajevima nepostizanja sporazuma u vreme kada deo svakog supružnika čini deo zajedničke imovine. Odluka će se zasnivati na doprinos supružnika, procenu svih okolnosti, a ne samo uzimajući u obzir lične prihode i ostale prihode svakog od supružnika, već i pomoć koju je

---

⁴⁹ Član 51 stav 1 ZPK

jedan od supružnika ponudio onom drugom, kao što je: briga o deci, vođenje kućnih poslova, briga o imovini i održavanje iste, kao i bilo koji drugi oblik rada i saradnje u vezi sa upravljanjem, održavanjem i uvećanjem zajedničke imovine (član 54. stav 1 ZPK).

Konkretna podela se vrši određujući to koji predmeti služe ličnoj upotrebi supružnika i predmeti koji služe za obavljanje profesije. Na zahtev supružnika će se izdvojiti predmeti koji služe za ličnu upotrebu i uručiće se istom radi dalje upotrebe.

Najveći deo imovine jednog supružnika u pojedinom predmetu, odnosno pravu može da bude samo ako je taj predmet ili pravo ekonomski nezavisno u poređenju sa predmetima i ostalim pravima na zajedničku imovinu, a supružnik je za sticanje tog predmeta i prava doprineo delom prihoda iz posebne imovine (član 55. ZPK).

7. ZAJEDNIČKA IMOVINA PARTNERA U VANBRAČNOJ ZAJEDNICI

Imovinski odnosi su prisutni i u vanbračnim zajednicama a imovina stečena zajedničkim radom muškarca i žene u vanbračnoj zajednici se smatra njihovom zajedničkom imovinom (član 58. ZPK).

Prema ovoj pravnoj odredbi za upravljanje, raspolaganje, podelu, itd. zajedničke imovine partnera u vanbračnoj zajednici se primenjuju ista pravila koja važe za zajedničku imovinu bračnih partnera.

L I T E R A T U R A

- Zakon o porodici Kosova, br. 2004/32, januar 2006.
- ZBPO Kosova od dana 28.03.1984.,
- Porodično pravo, Mr. Gani Oruč, i
- Porodično pravo, Dr.Sc.Hamdi Podvorica
- Zakon o porodici R. Albanije,
- Evropska konvencija za ljudska prava
- Ustav Republike Kosovo

Nushe Kuka Mekaj

SAUČESNIŠTVO U IZVRŠENJE KRIVIČNOG DELA

1. SMISAO SAUČESNIŠTVA I OBLICI ISTOG

Nisu retki slučajevi kada u krivičnom delu učestvuje više od jedne osobe. Praksa pokazuje da u ovakvim slučajevima postoji više različitih oblika zajedničke radnje, kao i različiti stepen doprinosa učesnika u izvršenje krivičnog dela. Postoje grupe dobro organizovanog kriminala i organa upravljanja koji se bave kriminalom kao vrstom stalne radnje, ali postoje i drugi oblici zajedničke kriminalne radnje nižeg stepena organizovanja. Ovde se najčešće govori o momentalnoj vezi nekoliko lica za izvršenje krivičnog dela.

Teorija krivičnog prava, zakon i praksa su oduvek posebnu pažnju pridavali slučajevima izvršenja krivičnog dela u koje učestvuje više lica. To zato što se akumulisanjem kriminalne energije vidi veći rizik po društvo, nego što je do slučaj kada je krivično delo izvršio jedan pojedinac.

Nije retkost da se u situacijama saučesništva u izvršenje krivičnog dela odražava organizovani kriminal, koji za svaku državu i čovečanstvo uopšte predstavlja najopasniji oblik kriminala.⁵⁰ Različita trgovina, terorizam, politička ubistva, itd, predstavljaju samo neka krivična dela koja se obično izvršavaju u saučesništvu.

---

50 I. Salihu, Krivično pravo, opšti deo, Priština, 2005, str.372; Petar Novoselac, Opšti deo Krivično pravo, Zagreb, 2007, str.318.-

Saučesništvo se u savremenom krivičnom pravu smatra institutom koji se reguliše opštim delom krivičnog zakona. Zbog rizika koji predstavlja saučesništvo u izvršenje krivičnog dela, naš Krivični zakon utvrđuje posebna dela kao najgore krivične oblike, ako izvršilac deluje kao član grupe.

Za postojanje saučesništva u izvršenje krivičnog dela nije dovoljno samo učešće dvoje ili više lica, već treba postojati objektivna i subjektivna veza između saučesnika. To iz razloga što je moguća situacija kada dvoje ili više lica vrši krivično delo krađe, ali je njihova radnja nezavisna. Tako na primer, jedan od njih lomi staklo na nekoj prodavnici i, u cilju prisvajanja uzima nekoliko stvari, a u isto vreme tuda prolazi neko drugo lice, koje takođe u cilju prisvajanja uzme nekoliko stvari.

Objektivna veza saučesništva leži u tome što svaki saučesnik treba preduzeti radnju kojom doprinosi izvršenju krivičnog dela, u cilju izazivanja određene posledice kao rezultat zajedničke radnje saučesnika.

Subjektivna veza leži u tome što svi saučesnici moraju biti svesni tog da deluju na različite načine u zajedničkom cilju, pa je neophodno da se međusobno poznaju.

Prema Krivičnom zakonu Republike Albanije (KZRA) saučesništvom se zove izvršenje krivičnog dela od strane dvoje ili više lica u međusobnom sporazumu.⁵¹

2. OBLICI SAUČESNIŠTVA

Oblici saučesništva u izvršenje krivičnog dela su određeni odredbama članova 23, 24, 25 i 26 Krivičnog zakona Kosova kao zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje. Ova četiri oblika saučesništva su, zbog svojih značajnih karakteristika, naukom o krivičnom pravu podeljena na saučesništvo u širem smislu, koje obuhvata sve oblike saučesništva: zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko

---

51 I. Elezi itd, Komentar Krivičnog zakona Republike Albanije, Tirana, 2006.,str. 176.

udruživanje i na saučesništvo u užem smislu, koje obuhvata samo podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje.⁵²

2.1 Zajedničko izvršenje

Zajedničko izvršenje znači kada dva ili više lica zajednički izvrše krivično delo tako što učestvuju u izvršenje krivičnog dela.⁵³ Prema KZRA saizvršiocu su osobe koje vrše neposredne radnje za realizaciju krivičnog dela.⁵⁴ Na primer, dva ili više lica puca u pravcu drugog lica i izaziva njegovu smrt. Možda je teško napraviti razliku između saizvršavanja i ostalih oblika saučesništva, pa je važno napraviti tačnu razliku između istih. Kako bi se napravila razlika između saizvršenja, kao teškog oblika i ostalih oblika saradnje, postoje tri teorije: **formalno-objektivna teorija; subjektivna teorija i teorija podele radnji (uloga).**

Formalno-objektivna teorija saizvršiocom smatra lice koje je izvršilo radnju ili deo radnje. Znači, ova teorija se zasniva samo na objektivne elemente krivičnog dela i saizvršiocom smatra samo lice koje je izvršilo krivično delo, ne uzimajući u obzir ostale načine doprinosa izvršenju krivičnog dela, kao što je na primer šef kriminalne grupe koji na licu mesta upravlja operacijom pljačke banke.

Subjektivna teorija saizvršiocima smatra sve učesnike u izvršenje krivičnog dela. Ova teorija predstavlja širok koncept pojma izvršioca, na osnovu kojeg se i podstrekivač i pomagač smatraju izvršiocima (saizvršiocima) krivičnog dela, s tim što se pravi razlika prilikom kažnjavanja. Prema subjektivnoj teoriji saizvršilac je svako lice koje je želelo posledice i koje je radnju smatralo svojom ili ono koje deluje cum animo auctoris. Subjektivna teorija ne uzima dovoljno u obzir objektivni doprinos, minimalizujući efekat tog doprinosa.

Teorija podele radnji (uloga) saizvršiocom smatra lice koje je zajedno sa drugim licem, na osnovu sporazumne podele radnji, izvršilo svoj deo krivičnog postupka, prilikom čega tu radnju smatra svojom i zajedničkom.

---

52 Upravo tu, str. 374.-

53 Upravo tu, str. 375.-

54 I. Elezi itd. vep.cit. str.182.-

Ova teorija saizvršiocem čini svakog učesnika koji je preduzeo radnju u skladu sa prethodno sklopljenim dogovorom sa ostalim licima i ako je želeo izvršenje tog krivičnog dela. Možemo reći da je naša sudska praksa pretežno usvojila teoriju podele uloga.

U savremenoj teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi je usvojena objektivno-subjektivna teorija ili sinteza ove dve teorije za definisanje pojma saizvršilac i ostalih oblika saučesništva. To iz razloga što je radnja u suštini neodvojiva celina objektivnih i subjektivnih elemenata.

U okviru saizvršavanja se treba napraviti razlika u vezi sa nužnim saizvršavanjem. U slučajevima kada se krivično delo može izvršiti od strane jednog lica, ali u izvršenje istog učestvuje dvoje ili više lica, govori se o fakultativnom saizvršavanju. Međutim, postoje neka krivična dela koja se zbog svoje prirode mogu izvršiti samo ako je uključeno više lica. Ovaj oblik saizvršavanja je poznat kao nužno saizvršavanje. Treba se napraviti razlika između nužnog saizvršavanja i fiktivnog saizvršavanja, koje postoji kada dvoje ili više lica učestvuje u izvršenje krivičnog dela ali nisu to svesno uradili niti su želeli ili prihvatili posledice. Krivična dela izvršena u nužnom saizvršavanju su klasifikovana kao konvergentna i divergentna krivična dela. Konvergentna krivična dela su ona dela kod kojih saizvršioци imaju zajednički cilj, dok su divergentna krivična dela ona nužna, u kojima saizvršioци nemaju zajednički cilj, ili imaju različite interese. Takvo je sukcesivno saučesništvo, saučesništvo u zajedničko krivično delo i saučesništvo u krivično delo nedelovanjem.

Prema članu 23 KZK svaki saizvršilac će biti kažnjeno kako je propisano za dato krivično delo i u granicama umišljaja ili nehata, što znači da saizvršilac ne odgovara za ekscesivno krivično delo.

2.2 Podstrekivanje

Podstrekivanje je jedan od oblika saučesništva u užem smislu.

U teoriji i praksi podstrekivanje je definisano preduzimanjem radnji koje kod drugog lica izazivaju nameran podstrek ili jačanje odluke za izvršenje krivičnog dela.⁵⁵ KZRA podstrekivanjem smatra lice koje podstiče ostale

saučesnike da izvrše krivično delo.⁵⁶ Podstrekivanje je psihički uticaj na glavnog izvršioca u donošenju odluke o izvršenju krivičnog dela.

Prema tome, za postojanje podstrekivanja je potrebno da izvršilac nije imao nameru da izvrši krivično delo, ili da nije bilo donelo odluku o izvršenju krivičnog dela, ali podstrekivač svojim radnjama utiče na jačanje odluke za izvršenje krivičnog dela.

Podstrekivanje može biti samo namerno, što znači da podstrekivač treba biti svestan tog da će svojom radnjom podstaći onog drugog da izvrši određeno krivično delo. Podstrekivanje se može uraditi i nenamerno, ali ovaj oblik podstrekivanja ne čini krivično delo.

Prema članu 24 KZK podstrekivač će biti kažnjen za svako krivično delo kao da je lično izvršio isto, pod uslovom da je to krivično delo izvršeno pod njegovim uticajem.

Podstrekivanje se smatra krivičnim delom i u posebnom delu KZK, u slučaju podsticanja mržnje, razdora ili netolerancije između nacionalnih, rasnih, verskih ili etničkih grupa (član 115.), podsticanje na napadački rat (član 130.), itd..

Neuspešno podstrekivanje se odnosi na situacije u kojima podstreknuto lice odustane od izvršenja krivičnog dela za koje je podstaknuto, kada je u podstreknutom izvršenju krivičnog dela ometeno objektivnim okolnostima, kada je podstreknuto lice preduzelo samo pripremne radnje za izvršenje krivičnog dela, a te pripremne radnje nisu kažnjive, kada je podstreknuto lice donelo odluku o izvršenju krivičnog dela i bez podstrekivanja, kao i onda kada podstreknuto lice izvrši sasvim drugačije krivično delo od onog za koje je podstreknut.

2.3 Pomaganje

Pomaganje je drugi oblik saučesništva u užem smislu.

---

55 Upravo tu, str. 389.- P.Novoselac, vep.cit. str.346.-

56 I. Elezi, I Elezi itd. vep. cit. str.183.-

Pomaganje je preduzimanje radnje kojom neko lice umišljajem pomogne drugo lice u izvršenje krivičnog dela.⁵⁷ Prema KZRA pomagačem se smatra lice koje savetuje, upućuje, daje sredstva, uklanja prepreke, daje obećanja o skrivanju krivičnog dela, izvršioca, tragova ili predmeta koji proističu iz krivičnog dela, i time pomaže izvršioca.⁵⁸ Za razliku od podstrekivanja, do pomaganja može doći samo kada je drugo lice odlučilo da izvrši krivično delo, u suprotnom bi se te radnje smatrale podstrekivanjem.

Pomoć se može davati u fizičkom i psihičkom obliku. Fizičkim oblikom pomaganja se smatra stavljanje na raspolaganje sredstava izvršiocu koja će služiti za izvršenje krivičnog dela ili uklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, dok se psihičkim oblikom smatra savetovanje i upućivanje na to kako izvršiti krivično delo i obećanja da će skrivati krivično delo, izvršioca ili tragove krivičnog dela.

Neuspešno pomaganje je ono pomaganje kada lice kome je data pomoć nije izvršilo krivično delo ili nije pokušalo izvršiti isto, ili nije preduzelo nijednu pripremnu radnju koja je kažnjiva. Neuspešno pomaganje je i ono kada izvršilac nije iskoristio pomoć drugog za izvršenje krivičnog dela, već je to uradilo nezavisno od pomagača. Neuspešno pomaganje nije kažnjivo, zato što ne predstavlja značajan doprinos u izvršenje krivičnog dela. Međutim, neuspešno pomaganje se može smatrati posebnim krivičnim delom u slučaju krivičnih dela pomoći u samoubistvu (član 151. KZK), pomoć trudnici da okonča trudnoću (član 152. KZK), pomaganje izvršitelja nakon izvršenja krivičnog dela (član 305. KZK), itd.

2.4 Zločinačko udruživanje

Zločinačko udruživanje je četvrti i najteži oblik saučesništva u izvršenje krivičnog dela u užem smislu.⁵⁹

Zločinačko udruživanje se kao oblik saučesništva mnogo razlikuje od ostalih oblika saučesništva u izvršenje krivičnog dela. Krivični zakon Kosova zločinačkim udruživanjem smatra kriminalne organizacije ili grupe

⁵⁷ Upravo tu, str.396;

⁵⁸ I. Elezi, vep.cit. str.185

⁵⁹ I. Salihu, vep. cit, str. 401.-

lica koja su se dogovorila da izvrše krivično delo. Problem kriminalnih mreža je posebno aktualizovan posle Drugog svetskog rata.

Krivični zakon Kosova je, pod uticajem modela krivičnih zakona nekoliko zemalja zapadne Evrope i anglo-američkog koncepta, ubacilo zločinačko udruživanje u opšti deo (član 26.). Prema stavu 1 ovog člana, ko god sa jednom ili više osoba izričito ili prećutno dogovori da izvrše krivično delo ili da podstreknu na izvršenje krivičnog dela za koje je predviđena kazna zatvora od najmanje pet godina i preduzme pripreme za ispunjenje takvog dogovora, učestvuje u zločinačkom udruživanju. Pokušaj sklapanja dogovora nije kažnjiv.

Zločinačko udruživanje prema Krivičnom zakonu Kosova postoji i kao posebno krivično delo, kao što je organizovanje, podržavanje i učešće u terorističke grupe, organizovanje grupe za izvršenje krivičnog dela genocida, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, organizovanje lica ili učešće u trgovini ljudima, neovlašćena proizvodnja i prerada opojnih droga, itd.

3. ZAKLJUČAK

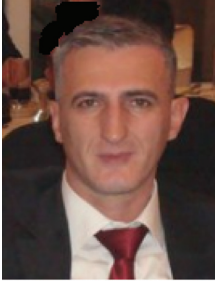
Krivično delo može izvršiti jedno ili više lica. Ako se krivično delo izvrši od strane dva ili više lica, onda to predstavlja veći društveni rizik. Kada se krivično delo izvrši od strane dva ili više lica, pred krivičnim pravom i sudskom praksom se pojavljuje problem određivanja uloga i doprinosa svakog saučesnika u krivično delo.

Za postojanje saučesništva u izvršenje krivičnog dela treba postojati objektivna i subjektivna veza.

Postoji saučesništvo u širem smislu, u koje spada zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje, i saučesništvo u užem smislu u koje spada podstrekivanje, pomaganje i zločinačko saučesništvo.

LITERATURA:

- I. Salihu, Krivično pravo, opšti deo, Priština, 2005,
- Petar Novoselac, Opšti deo kaznenog prava, Zagreb, 2007,
- I. Elezi itd.,Komentar Krivičnog zakona Republike Albanije, Tirana, 2006.

Ćazim Džara

Sanije Seferi

ODREĐIVANJE TRAJANJA KAZNE, SPROVOĐENJE I CILJ ISTE

1. ODREĐIVANJE TRAJANJA KAZNE

Određivanje trajanja kazne podrazumevamo **određivanje** vrste i visine kazne za izvršioca krivičnog dela, kako bi se odredila vrsta i kaznena mera koja odgovara teretu izvršenog krivičnog dela i društvenog rizika, i mere kojom će se najbolje postići svrha kazne.

Krivični zakon Kosova pojedinačno za svako krivično delo određuje visinu kazne, znači najvišu i najnižu granicu vrste kazne koja se može izreći izvršiocu krivičnog dela. Za određivanje visine kazne, zakonodavac polazi od društvenog rizika koji predstavlja to krivično delo, u cilju sprečavanja budućih krivičnih dela, rehabilitacije izvršioca i uzdržavanje ostalih lica od izvršenja krivičnog dela.

Član 64. KZK priznaje pravo suda da prilikom određivanja kazne uzme u obzir svrhu kazne, sve okolnosti koje su od značaja za ublažavanje ili pooštavanje kazne (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo izvršeno, stepen ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo izvršeno, ranije ponašanje izvršioca, njegovo izjašnjavanje o krivici, lične prilike izvršioca i držanje posle izvršenja krivičnog dela.

Zakonodavac je osim kazne dugotrajnog zatvora, predvideo i mogućnost novčane kazne, prilikom čega su uzima u obzir materijalno stanje izvršioca, a posebno iznos ličnih i drugih prihoda, imovinu i ostale obaveze.

Krivični zakon za krivična dela predviđa i alternativne kazne, na osnovu kojih sud može da bira koju kaznu će izreći određenom licu, ali za koje se prethodno trebaju ispuniti zakonom predviđeni uslovi. Zakon takođe priznaje prava suda da izvršiocima krivičnih dela izrekne i dodatne kazne.

Za određivanje kazne, jednu od karakteristika čini društvena korist i individualizam⁶⁰ iste.

Društvena korist kazne se odnosi na efekat kazne u konkretnom slučaju, ako je vrsta kazne ujedno i najpogodnija za taj slučaj. Korisnost zahteva pošten individualizam kazne koju će sud odrediti optuženom, a na osnovu koje se⁶¹ postiže svrha kazne. Odgovarajuća kaza ne samo da sprečava dalje krivične radnje kod izvršitelja krivičnog dela, već efekti iste dosežu i do ostalih delova društva, što znači da uzdržavaju druga lica od izvršenja krivičnog dela.

Individualizacija kazne je primena kazne u skladu sa odredbama koje su predviđene za to krivično delo, u granicama opisanim zakonom i u skladu sa karakterom i stepenom rizika krivičnog dela po društvo i izvršioca istog, stepena krivice, imajući u vidu olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, koje će efikasno uticati na edukaciju izvršioca krivičnog dela, što znači prilagođavanje kazne krivičnom delu i izvršiocu iste. Osnovni uslov individualizacije kazne je poštovanje principa zakonitosti, što znači da je sud dužan da prilikom određivanja kazne vodi računa o odredbama opšteg i posebnog dela KZK, bazirajući se na princip *nullum crimen sine lege* odnosno nijedno delo se ne može smatrati krivičnim delom ako prethodno nije zakonom predviđeno kao takvo, i u sintagmi *nulla poena sine lege* što znači da ne može biti izrečena kazna ako prethodno nije predviđena zakonom.

Član 65. KZK u stavu 1. Izričito određuje da se kazna određena izvršiocu kazna propisana za krivično delo, dok blaža ili strožija kazna može da bude

---

60 Krivični zakon Kosova, član 64

61 Krivično-procesno pravo, Dr. Ismet Salihu, str. 502

određena samo u saglasnosti sa uslovima propisanim zakonom, što znači da prema ovom stavu načelo zakonitosti *nulla poena sine lege* sastoji i u zabrani izricanja blaže ili strožije kazne, osim kada je to u saglasnosti sa krivičnim zakonom.

Takođe princip zakonitosti izricanja kazne odnosno određivanja visine kazne je zbog svojih karakteristika regulisan na poseban način što se tiče pomaganja u izvršenje krivičnog dela, zločinačkom udruživanju, pokušaju, za koje izrečena kazna ne sme biti veća od tri četvrtine najviše kazne propisane za to krivično delo.

Za izricanje kazne od strane suda je neophodno postojanje krivičnog dela. Znači da u izvršenim radnjama postoje elementi krivičnog dela, što znači izricanje kazne licu za krivično delo koje ne sadrži objektivne i subjektivne elemente, koji prema zakonu oblikuju određeno krivično delo, predstavlja kršenje zakona i kršenje prava okrivljenog lica koja su mu⁶² garantovana i Evropskom konvencijom.

Sud prilikom izricanja kazne treba voditi računa o nezakonitosti konkretne mere i društvenom riziku od iste. Znači kako bi delo bilo kažnjivo, moraju se oblikovati ili postojati elementi krivičnog dela koji su zakonom određeni, međutim imamo slučajeve kada postoje zakonom određeni elementi krivičnog dela, ali zbog malog značaja istog, rizik od istog nije značajan zbog prirode ili težine istog, nedostataka štetnih posledica, okolnosti pod kojima je izvršeno to delo, niskog stepena krivične odgovornosti izvršioca ili zbog ličnih okolnosti izvršioca, u konkretnom slučaju i zato što sadrže zakonom određene karakteristike krivičnog dela, takvo delo se ne smatra krivičnim delom.

Postoje i slučajevi kada se lica koja su izvršila krivično delo, u zakonom predviđenim uslovima, a posebno dela lica koja su izvršila krivično delo iz zakonskih odredbi kao što je nužna odbrana – član 8., krajnja nužda – član 9., krivična odgovornost⁶³ član 11., neće smatrati izvršiocima krivičnih dela odnosno kada njihova dela ne čine krivično delo.

---

62 Upravo tu, str 503

63 Krivični zakon Kosova, član 65

Od značaja za individualizaciju kazne je i posebno sprečavanje i opšte sprečavanje kao svrha kazne. Mera posebne kazne koju je odredio sud treba biti u stanju da pomogne u rehabilitaciji⁶⁴ i sprečavanju izvršioca od izvršenja krivičnog dela u budućnosti, istovremeno utičući i na ostala lica kako bi odustali od izvršenja krivičnog dela.

Prednost individualizaciji kazne daje i društveni rizik od kazne koji se određuje svrhom, a koji se odnosi na društvene odnose koji su njome pogođeni, kao i stepenom društvenog rizika od konkretnog krivičnog dela. Procena ovih okolnosti do kojih je došlo tokom i nakon izvršenja krivičnog dela može pokazati veći ili manji rizik od istog. Za procenu stepena društvenog rizika od krivičnog dela treba uzeti u obzir i posledice dela rizičnog po društvo. Šteta prouzrokovana krivičnim delom utiče na stepen rizika po društvo i kao takva na samu kaznu.

U formalnim krivičnim delima u kojima nije potrebna posledica da bi se krivično delo smatralo izvršenim, se uzima u obzir značaj štete, podela štete do koje može doći i veća ili manja mogućnost posledica. Za određivanje društvenog rizika od krivičnog dela, npr. kada je krivično delo u pripremnj fazi ili pokušaju, ili kada je krivično delo izvršen u saučesništvu, sud treba uzeti u obzir stepen pripremanja dela, blizinu posledica i razloge neizvršenja istog. Što je veći stepen pripreme to je veći stepen rizika po društvo.

U saučesništvu treba imati u vidu ulogu svakog u krivično delo. Saučesništvo dvoje ili više lica se može predstaviti kao neophodan element, onaj od suštinskog značaja ili kao otežavajuća okolnost. Imamo suštinskih elemenata krivičnog dela, za krivična dela za koje je element saučesništva izričito predviđen relevantnom odredbom. Ako bi element saučesništva bi izričito uključen u samu odredbu u ovom slučaju bi se to odnosilo na olakšavajuću okolnost – kvalifikovani oblik kao npr. član 193. stav 3 podstav 5, član 195. stav 3 podstav 5 KZK, itd.

Dok bi otežavajuća okolnost bila ako se element saučesništva ne bi pominjao u relevantnoj odredbi, ali se delo izvršilo u saučesništvu, onda bi

---

64 Krivično-procesno pravo, Dr. Ismet Salihu – str. 503

se lice okarakterisalo za konkretno krivično delo iz člana 23 KZK, kao saučesnik.

Podstrekivač je krivično odgovoran isto kao i izvršilac krivičnog dela, i njemu se može izreći kazna kao da je lično izvršio krivično delo, i pomagač je krivično odgovoran, međutim ovakvim izvršiocima krivičnog dela se izriče blaža kazna, odnosno u skladu sa KZK ne može biti veća od tri četvrtine najviše kazne propisane za to krivično delo.

Kao što znamo svrha kazne je i sprečavanje lica koje je izvršilo krivično delo od budućeg izvršenja takvih dela. Zato je veoma važno da se kazna prilagodi ličnosti krivca. Konkretno krivično delo izvršeno od strane okrivljenog otkriva smisao društvenog rizika, ali sud treba imati u vidu i ostale okolnosti kao što su starost optuženog, mentalni i intelektualni razvoj, obrazovanje, spremnost na izbegavanje posledica, stepen kajanja zbog izvršenja krivičnog dela, itd.

Mesto i vreme izvršenja krivičnog dela, motiv, način, pravna svrha ili vrednost na koju je usmereno izvršenje radnje takođe utiče na stepen društvenog rizika od kriminala – krivičnog dela. Okruženje, oblast ili posebni centri u kojima je izvršeno krivično delo takođe su od značaja za društveni rizik od krivičnog dela. Stanje kriminala u određenoj zoni ili okrugu, veće ili manje postojanje određene kategorije krivičnih dela, kao i vreme, stanje rata, vanredno stanje, itd, takođe pokazuju stepen rizika od krivičnog dela.

Sud pre donošenja odluke o određivanju kazne treba da uzme u obzir i stav izvršioca krivičnog dela, mere koje je preduzeo za ispravljanje posledica, mentalni i intelektualni razvoj, itd.

Prilikom određivanja vrste i visine kazne sud takođe treba da vodi računa i on subjektivnoj strani, krivici, motivima, ciljevima. Sud ima u vidu i način na koji lice reaguje prilikom izricanja kazne, ili uticaj koji kazna može imati na istog. Starost, profesija, ponavljanje čine da optuženo lice više ili manje oseti kaznu koju odredi sud.

1.1. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

Ove okolnosti čine različite objektivne i subjektivne faktore koji pokazuju viši ili niži stepen rizika krivičnog dela i izvršioca, koje utiču na kaznu. Otežavajuće okolnosti dokazuju visok stepen društvenog rizika od izvršenog krivičnog dela ili izvršioca, dok olakšavajuće okolnosti pokazuju niži stepen društvenog rizika od kriminala, krivičnog dela i izvršioca. Ove okolnosti utiču na određivanje visine kazne i teže kazne, kao i određivanje blaže kazne izvršiocu krivičnog dela. Generalno, sud treba u svakom konkretnom slučaju kako u otežavajućim tako i u olakšavajućim okolnostima da odredi značaj i uticaj istih na rizik od krivičnog dela i izvršioca, pa da nakon tok odredi konačnu vrstu i visinu kazne.

Zakonodavac osim olakšavajućih okolnosti iz člana 64 KZK sudu pruža mogućnost uzimanja u obzir i ostalih okolnosti, posebno olakšavajućih, time utičući na ublažavanje kaznene mere, i to starost, zdravstveno stanje, porodične nezgode, itd, koje pokazuju manji rizik od krivičnog dela i izvršioca, a koje i sud treba da ima u vidu prilikom određivanja kaznene mere izvršiocu krivičnog dela unutar zakonom određenih granica.

1.2 Stepen krivične odgovornosti

Stepen krivične odgovornosti je okolnost koja zavisi od stepena dve glavne komponente, prvo stepena odgovornosti, i drugo stepena krivice. Odgovornost kao psihičko stanje podrazumeva različite stepene intelektualne sposobnosti, koja može biti potpuna, ograničenih mentalnih sposobnosti i mentalnih nesposobnosti, okolnosti koje pokazuju da je izvršilac krivičnog dela bio delimično odgovoran, da li je izvršio krivično delo direktnom ili eventualnom namerom, svesno ili nesvesno.

Smanjena sposobnost takođe smanjuje i stepen krivične odgovornosti, koju će i sud uzeti kao olakšavajuću okolnost pod uslovom da osoba nije sama sebe dovela u to stanje.

1.3 Lične karakteristike izvršioca

To su okolnosti koje utiču na to da li će sud izreći kaznu, a to su zdravstveno stanje izvršioca, porodično stanje, starost i zdravstveno stanje, zaposlenje, profesija, itd.

1.4 Motivi za izvršenje krivičnog dela

To su psihički razlozi koji podstiču osobu da izvrši krivično delo, koji ni na nijedan način ne opravdavaju izvršenje krivičnog dela, koji na neki način pokazuju razloge izvršenja krivičnog dela i zato imaju poseban karakter prilikom određivanja kazne.

Motivi spadaju u etičku kategoriju i zbog svog karaktera mogu biti pozitivni i negativni, odnosno egoisti i altruisti i u tom smislu se mogu shvatiti kao olakšavajuće ili otežavajuće okolnosti. Ako je neko delo izvršeno iz egoističnih razloga, mržnje, zavisti, pakosti ili osvete, materijalne koristi, rasne i verske mržnje onda ti motivi predstavljaju otežavajuće okolnosti, ako u zakonu nisu određeni kao krivični elementi, npr. Teško ubistvo član 147. KZK, dok saosećanje, ljubav, čast ili osećanje obaveze itd, ako je na primer krivično delo izvršeno u cilju prehranjivanja porodice, onda se ti elementi mogu smatrati olakšavajućim okolnostima.

Izvršenje krivičnog dela nad licima koja zbog svog stanja, starosti, fizičkog ili duševnog poremećaja, invaliditeta ili trudnoće ne mogu da se zaštite od krivične radnje pokazuje veliki rizik od izvršioca krivičnog dela. Po sprovođenju ove otežavajuće okolnosti, izvršilac krivičnog dela treba da bude svestan o posebnom stanju žrtve.

U odredbama posebnog dela ova okolnost je predviđena kao poseban element krivičnog dela, npr. 193 – silovanje, član 195. – seksualni napad, itd. Lice će se u ovom slučaju kazniti visinom kazne koja je predviđena konkretnom odredbom i neće biti uzimane u obzir otežavajuće okolnosti.

1.5 Stepen ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra

Je objektivna okolnost od koje zavisi to koliko je to dobro povređeno ili mu pretila opasnost od povrede, uvek imajući u vidu prirodu dela, to o čemu se govori, dela napada na imovinu, život i telo, dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, pokušaja ili izvršenja krivičnog dela, zbog čega se i u ovom slučaju treba proceniti način i sredstvo izvršenja krivičnog dela, a prilikom čega se najveći značaj treba dati izazvanoj šteti ti krivičnim delom.

1.6 Okolnosti pod kojima je delo izvršeno

Su okolnosti koje mogu biti objektivne i subjektivne prirode, koje se odnose na krivično delo i izvršioce istog, kao što je vreme, sredstvo, način i mesto izvršenja krivičnog dela, odnos između izvršioca i žrtve, kao i psihičko stanje istih.

1.7 Ranije ponašanje izvršioca

Su okolnosti od značaja za procenu ličnosti izvršioca i društvenog rizika od istog, njegovo ponašanje u skladu sa pozitivnim normama pre izvršenja krivičnog dela, da li se po ponašanju konkretno razlikovao od okoline i okruženja u kojem živi, recidivizam, neprimerno ponašanje u okruženju u kojem živi, lutalica, kockar, itd, okolnosti koje sud saznaje na osnovu procene i u cilju shvatanja tog da li je krivično delo posledica neobičnog ponašanja izvršioca ili posledica nepoželjnih slučajnih okolnosti koje su uticale na izvršenje krivičnog dela, a koje će se smatrati olakšavajućim ili otežavajućim.

1.8 Priznanje krivice

Ovim izvršilac krivičnog dela pokazuje da se pokajao i obećava da u buduće neće izvršiti krivično delo, što će se smatrati olakšavajućom okolnošću, dok nepriznanje krivice govori da izvršilac nije shvatio ili ne želi da shvati da je radnju koja je zakonom predviđena kao krivična i odmah sugerise na to da može ponovo izvršiti krivično delo, okolnost koja će se od strane suda smatrati otežavajućom okolnošću.

1.9 Lične prilike izvršioca i držanje posle izvršenja krivičnog dela

Su okolnosti koje pokazuju stav izvršioca u vezi sa krivičnim delom i ponašanje istog nakon izvršenja krivičnog dela, kao i nakon isteka određenog vremena, u vezi sa tim da li njegov stav u vezi sa štetom promenio (davanje pomoći oštećenom ili njegovoj porodici, ili naknada izazvane štete), kao i stav tokom krivičnog postupka, od čega zavisi određivanje visine i vrste kazne.

1.10 Izvršenje krivičnog dela u saučesništvu

Zakon ova pitanja uključuje u krivična dela koja izvrši dvoje ili više lica u međusobnom dogovoru. To se smatra otežavajućom okolnošću, zato što saučesništvo više lica u izvršenje krivičnog dela olakšava izvršenje istog. Ova okolnost se ne može uzeti u obzir kao otežavajuća mera za određivanje visine kazne, kada je izvršenje krivičnih dela u saučesništvu čini kvalifikacioni element prema konkretnim odredbama, npr. član 274. KZK- organizovani kriminal, koji čini poseban oblik saučesništva.

1.11 Dobrovoljno predavanje nadležnim organima posle izvršenja krivičnog dela

Ova olakšavajuća okolnost se primenjuje onda kada izvršilac krivičnog dela prijavljuje krivično delo pre otkrivanja tog da je on izvršilac istog. Osim tog, lice treba biti iskreno prilikom objašnjavanja okolnosti izvršenja krivičnog dela. Priznanje izvršenja krivičnog dela posle otkrivanja istog ili pošto je pozvan od strane nadležnih organa, ne opravdava primenu ove okolnosti.

1.12 Kada izvršilac krivičnog dela pokazuje iskreno kajanje

Ovo se odnosi na ponašanje lica posle izvršenja krivičnog dela, što znači ne samo potpuno priznanje izvršenja krivičnog dela, već i objašnjavanje okolnosti, motiva, ciljeva, otkrivanje saučesnika, javno izvinjenje, itd.

1.13 Normalizacija odnosa

Između oštećenog i izvršioca krivičnog dela se smatra olakšavajućom okolnošću od strane suda. Znači, kada su se pomirili i kada su uspostavljeni normalni odnosi.

Krivični zakon Kosova predviđa olakšavajuće mere i u slučajevima krivičnih dela izvršenih usled mentalne nesposobnosti i smanjene mentalne sposobnosti dela koja su okarakterisana kao takva.

Kada lice izvrši krivično delo u skladu sa naredbom pretpostavljenog – to će se uzeti u obzir od strane suda prilikom izricanja kaznene mere iz člana

10. stavovi 1, 2 i 3 KZK, znači sud u ovim slučajevima treba imati u vidu olakšavajuće okolnosti.

Karakteristično za Krivični zakon Kosova je i to što predviđa i teška krivična dela, odnosno dela koja izvrše službena lica, kao i dela kada je krivično delo izvršeno radi koristi od porodičnih odnosa, što čini kvalifikacione elemente krivičnog dela.

1.14 Ostale okolnosti koje se odnose na karakter izvršioca krivičnog dela

U ovu kategoriju okolnosti zakon propisuje sudu da prilikom određivanja kazne ima u vidu i proceni sve ostale okolnosti koje se tiču karaktera izvršioca krivičnog dela, a koje se prirodno ne mogu povezati sa gore navedenim okolnostima. Ovim zakonom se posebno naglašava značaj subjektivnih okolnosti, ali se nikako ne treba zaobići mogućnost da to mogu biti i neke od drugih okolnosti za koje sud misli da su značajne prilikom određivanja kazne. Zaista, na osnovu ovog i lista ovih okolnosti postaje veoma opširna, što zavisi od svakog korektnog slučaja, npr. naši sudovi često kao otežavajuću okolnost uzimaju i činjenicu da se neka krivična dela sve češća, kao što su krivična dela držanja u vlasništvo, kontrola, neovlašćeno posjedovanje ili korišćenje oružja, krijumčarenje emigranata, trgovina ljudima, kupovina vlasništva, distribucija i prodaja narkotika i psihotropnih supstanci, ili za olakšavajuću okolnost smatraju činjenicu da je prošao dug period od izvršenja krivičnog dela, isključujući mogućnost doprinosa od strane izvršioca, onda to ne može biti uzeto kao olakšavajuća okolnost.

1.15 Opšta pravila određivanja trajanja kazne

Zakon pre svega predviđa najvažnije okolnosti koje sud treba imati u vidu prilikom određivanja kazne, gde se pre svega nijedna okolnost ne izdvaja kao olakšavajuća ili otežavajuća. One su prema svom karakteru ambivalentne, zato što svaka od njih, imajući u vidu kako je došlo do određenih okolnosti, može imati karakter otežavajućih ili olakšavajućih mera. Znači ne mogu uticati na visinu kazne, već na granice predviđene kazne za izvršeno krivično delo. Prema tome treba se napraviti razlika među kvalifikovanim i privilegovanim okolnostima, koja menja kvalifikaciju krivičnog dela u teško ili blago, a samim tim i kaznenu meru.

Koje okolnosti karakterišu neko delo kao kvalifikovano i privilegovano određuje sam zakon, zbog čega se kod nekih krivičnih dela ista okolnost može smatrati kvalifikacionom, a s druge strane otežavajućom, a kod nekih privilegovanom i olakšavajućom.

2. UBLAŽAVANJE KAZNE

Osim olakšavajućih okolnosti koje čine faktore koji pomažu sudu u shvatanju niskog društvenog rizika, obično od krivičnog dela i određivanje ⁶⁵blage mere, KZK priznaje i ublažavanje i smanjenje kazne u granicama samog zakona. Član 66. KZK određuje pravo suda da, kada proceni da krivično delo i izvršilac iste znače mali društveni rizik i postoje neke veoma olakšavajuće okolnosti, izrekne minimalnu ili najblažu kaznu od one koja je predviđena relevantnom odredbom za to krivično delo. Kada sud uzme u obzir postojanje nekih olakšavajućih mera može umesto kazne zatvorom izreći uslovnu kaznu, u slučajevima kada se primenjuju odredbe ublažavanja kazne za krivično delo za koje je predviđena kazna zatvorom do deset godina. Osim tog, kada sud uvidi da postoje olakšavajuće okolnosti isti može da zameni kaznu zatvorom novčanom kaznom, ali samo ako postoje posebno olakšavajuće okolnosti.

2.1 Oprost kazni

Sud osim ublažavanja kazne bez obzira na ograničenja u vezi sa ublažavanjem kazne, može i osloboditi izvršioca krivičnog dela od kazne, međutim samo u onim slučajevima kada je to izričito predviđeno zakonom, odnosno članom 68 KZK, u takvim slučajevima sud konstatuje da je krivično delo izvršeno i da je izvršilac iste krivično odgovoran, ali izricanje kazne ne bi bilo opravdano zbog malog intenziteta dela ili iz kriminalno-političkih razloga. U takvim slučajevima sud je ovlašćen da izvršioca proglasi krivim za izvršeno krivično delo, ali ga istovremeno može osloboditi od kazne prema sopstvenom uverenju.

Krivični zakon Kosova priznaje dve grupe slučaja kada se izvršilac može osloboditi od kazne i one predviđene odredbama opšteg i posebnog dela krivičnog zakona.

---

65 Krivični zakon Bosne i Hercegovine, str. 272

Prema opštim odredbama mogućnost oslobađanja je predviđena za krivično delo kao na primer, prevazilaženje granica potrebne za nužnom odbranom, prevazilaženje granica krajnje nužde u slučajevima neadekvatnog pokušaja, u slučajevima dobrovoljnog odustajanja od izvršenja krivičnog dela, dobrovoljnog odustajanja od sudelovanja u kriminal, u slučajevima pravnog pomilovanja, itd.

Dok je prema odredbama posebnog dela krivičnog zakona, oprost krivice predviđen za slučajeve kao što su: kada stručnjak, prevodilac, svedok ili tumač opozove lažnu izjavu pre donošenja konačne odluke, kada lice lišeno slobode dobrovoljno odustane od nasilja pre upotrebe sile ili ozbiljne pretnje, ako je napadač na službeno lice bio provociran ilegalnom ili brutalnom radnjom.

Ove odredbe opšteg i posebnog dela krivičnog zakona su fakultativnog karaktera, zato što je sudu data nadležnost odlučivanja o kažnjavanju ili oslobađanju od kazne.

Imamo i slučajeve obaveznog oslobađanja od kazne koja je propisana za slučajeve pokušaja izvršenja krivičnog dela, ako se takvo lice dobrovoljno odustane od izvršenja krivičnog dela koje je započelo ili ako posle izvršenja krivičnog dela spreči pojavu posledica.

Krivični zakon Kosova takođe reguliše i posebne mere oslobađanja od kazne za krivična dela izvršena iz nehata, koje su određene članom 69 KZK. Prema toj odredbi ova mera dolazi do izražaja u onim krivičnim delima u kojima se zbog prirode istih, oslobađanje od kazne može prvobitno iskoristiti za krivična dela ugrožavanja javnog saobraćaja, u kojima šteta koju je izazvao izvršila pre svega, reflektuje posledice na bližnjima, supružnika ili bliskog rođaka.

Obrazloženje za oslobađanje od kazne u takvim slučajevima leži u tome što su izazvane posledice teško pogodile izvršioca, i koje prema samom sadržaju prevazilaze propuste za koje treba biti osuđen, pa u ovom slučaju pravda, opšti i posebni razlozi ne zahtevaju kažnjavanje. U ovakvim slučajevima lična tragedija, koja je najteža za izvršioca, izricanje kazne čini potpuno beznačajnim i bezvrednim.

Zakon za sprovođenje ovog pravila o oslobađanju od kazne određuje dva međusobno povezana uslova i ona koja su kumulativno određena. Prvi leži u tome da krivično delo treba biti izvršeno iz nehata, a drugi u tome što su posledice izvršenog krivičnog dela toliko teške, pa izricanje kazne u ovakvim slučajevima ne bi opravdalo svoju svrhu. Prema ovom pravilu, zakonodavac je odredio i oslobađanje od kazne kada izvršilac krivičnog dela u potpunosti ili delimično nadoknadi izazvanu štetu.⁶⁶

Mogućnost oslobađanja od kazne je iz tog razloga fakultativna, zato što sud prvobitno treba proceniti da li su ispunjeni svih pravni uslovi za to.

2.2 Pooštravanje kazne

Sud osim ublažavanja kazne ili oslobađanja od iste, može pooštriti kaznu, a to se odnosi na slučajeve višestrukog povrata, član 70. KZK, imajući u vidu činjenicu da prethodno izrečena kazna nije imala efikasnog uticaja na poboljšanje izvršioca krivičnog dela. Mogućnost je i u ovim slučajevima pooštravanja kazne fakultativna.

2.3 Alternative kažnjavanja kaznom zatvora

U KZK postoji posebno poglavlje u vezi sa alternativama koje se izriču izvršiocu krivičnog dela. Ovo još jednom dokazuje humani karakter KZK. Obično se ove alternative kažnjavanja kaznom zatvora izriču kada sud oceni da je društveni rizik od krivičnog dela i izvršioca mali, kao i kada sud smatra da će se primenom te vrste mera najbolje postići svrha kazne. Alternative kažnjavanja nisu posebne vrste kazni ali su jedan od načina izvršenja istih. Sud u tom slučaju prvo određuje kaznenu meru za izvršioca krivičnog dela i ako uvidi da je došlo do ispunjavanja relevantnih uslova odlučuje o primeni jedne od alternativnih kazni.

2.3.1 Polusloboda

Jednu od alternativnih kazni predviđenih članom 53 KZK čini i polusloboda.

Ova alternativna kazna se izriče izvršiocima krivičnih dela samo u onim slučajevima kada je sud prvo izrekao kaznu za isto, a koja obavezno mora

---

⁶⁶ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, str. 282-284

biti kazna zatvorom i ne sme biti duža od godinu dana. Kazna se u tom slučaju izvršava tako što se osuđeno lice vraća u zatvor nakon obaveza van zatvora unutar perioda koji odredi sud. Primena ove alternativne kazne se kao što rekosmo vrši kada je lice kažnjeno na kaznu zatvora do jedne godine i samo zbog poslovnih obaveza, obrazovanja ili stručnog usavršavanja, najvažnijih porodičnih odgovornosti ili potrebe za medicinskim tretmanom ili rehabilitacijom. Primena kazne zatvorom protiv takvog lica ne bi imala⁶⁷ velikog uticaja ako mu se ne bi dala mogućnost poluslobode. Sud će u svakom slučaju primeniti kaznu poluslobodom kada postoje takvi uslovi, kao i kada je uveren u to da se svrha kazne može postići i poluslobodom, možda čak i bolje.

Štaviše, KZK predviđa i mogućnost opozivanja izvršenja kazne zatvorom u režimu poluslobode, kada lice koje je bilo kažnjeno alternativnom kaznom poluslobode nije ispunio obaveze određene odlukom suda. Lice će ostatak kazne provesti u zatvoru.

2.3.2 Uslovna osuda

Osim poluslobode sud može usloviti izvršenje kazne ako izvršilac krivičnog dela ne izvrši neko drugo krivično delo tokom perioda provere koji je odredio sud, period koji ne može biti kraći od godinu dana niti duži od pet godina. U ovim slučajevima predviđenim članom 42 KZK govorimo o uslovljavanju izvršenja kazne zatvorom u periodu koji odredi sud, pod uslovom da osuđeno lice ne izvrši neko drugo krivično delo tokom perioda koji odredi sud. Delotvorno služenje kazne nije uvek obavezno za postizanje svrhe kazne, a to je upravo princip na koji se zasniva ova alternativna kazna. U ovom slučaju sud osuđuje lice, ali izvršenje iste u budućnosti zavisi od ponašanja izvršioca tokom perioda proveravanja koji je odredio sud.

Uslovljavanje izvršenja kazne izriče sud kada oceni da je društveni rizik od krivičnog dela i izvršitelja takav da ne zahteva primenu kazne zatvorom. Znači za primenu uslovne kazne treba proceniti društveni rizik od izvršioca krivičnog dela i konkretnog dela. Što je manji rizik po društvo to će sud biti smeliji u primeni – izricanju ove vrste alternativne kazne. Ako delo nije

---

67 Krivični zakon Kosova, član 53

više rizično po društvo i ako je izvršilac bio pošten pred sudom i ako se pokajao, i ako je sud došao do zaključka da će primena uslovne kazne najbolje uticati na realizaciju svrhe kazne, onda se može primeniti uslov – povlačenje kazne zatvorom.

Uslovljavanje – povlačenje kazne zatvorom se tiče same kazne i treba imati za cilj postizanje svrhe kazne zatvorom. Ako se primenom uslovne kazne ne postigne svrha posebnog i opšteg sprečavanja kazne, onda primena ove vrste kazne ne bi bila poštena.

Tokom primene uslovne kazne se trebaju uzeti u obzir olakšavajuće okolnosti izvršenja krivičnog dela, npr. okolnost izvršenja krivičnog dela, ponašanje optuženog posle izvršenja krivičnog dela, pokajanje koje pokazuje izvršilac, lične karakteristike, itd.

U svakom slučaju izricanja uslovne kazne se trebaju ispuniti neki pravni uslovi, pod uslovom da se izvršilac krivičnog dela tereti za krivično delo kažnjivo kaznom zatvora do pet godina, kao i za krivična dela kažnjiva kaznom zatvora do deset godina ako se primene odredbe za ublažavanje kazne.

Shodno Krivičnom zakonu Kosova sud može povući uslovnu kaznu u bilo kojem slučaju kada optuženi izvrši jedno ili više krivičnih dela, za koja se izriču najmanje dve i više godina zatvora u toku perioda proveravanja, uslovna kazna se takođe može povući i ako optuženi izvrši jedno ili više krivičnih dela za koje je izrečena kazna zatvorom do dve godine ili novčana kazna nakon što su ocenjene okolnosti koje se odnose na izvršena krivična dela, kao i protiv optuženog lica i posebno sličnosti izvršenog krivičnog dela, značaja istog i motiva za izvršenje krivičnog dela, takođe i ako se nakon izricanja uslovne kazne, pravosnažnom odlukom, zaključi da je optuženo lice izvršilo drugo krivično delo dok je bilo pod uslovnom kaznom i ako sud oceni da ne bi bilo osnova za izricanje uslovne kazne ako bi se znalo za to delo.

U slučaju kada dođe do povlačenja uslovne kazne, sud izriče jedinstvenu kaznu za prvobitno izvršeno krivično delo, kao i za novo krivično delo, uzimajući u obzir opozvane uslovne kazne kao što su određene.

Rok tokom kojeg sud može proveravati lice traje od godinu do pet godina i određuje se imajući u vidu stepen društvenog rizika od konkretnog krivičnog dela, koji zavisi od rizika predmeta kojem pretil rizik, društveni rizik lica, koji zavisi od njegove ličnosti, stava u odnosu na izvršeno delo, stepena pokajanja, stava pred sudom i prisustva olakšavajućih okolnosti. Tokom ovog perioda provere lice ne sme izvršiti jedno ili više istih ili drugih krivičnih dela.

Sud ima pravo da u slučaju izricanja uslovne kazne i tokom perioda provere optuženog, odluči i o određenim obavezama u odnosu na istog, kao što je vraćanje materijalne koristi stečene izvršenjem krivičnog dela, naknadu štete izazvane krivičnim delom i ostale obaveze predviđene zakonskim odredbama, koje pokazuju da se primenom ovih mera licu pruža prilika reintegracije i osposobljavanja, kao i mogućnost uključivanja u društvo i kako bi pozitivno uticali na tok istog. Ako lice nad kojim su izrečene obaveze neopravdane obaveze ne ispuni iste, onda sud odlučuje od opozivu uslovne kazne. Ovo se izričito određuje članom 43. stav 2 KZK.

2.3.3 Zamena kazne propisivanjem društveno korisnog rada

Naš krivični zakon ovlašćuje sud da naredi društveno koristan rad uz saglasnost osuđenog lica kao zamenu za kaznu zatvora ili novčanu kaznu. Ovo je određeno članom 40. KZK. Društveno koristan rad je onaj rad od javnog interesa kao što je održavanje, komunalne usluge, izgradnja, itd. Sud nikada ne može odlučiti protiv volje osuđenog lica. Zamena kazne društveno korisnim radom se može izreći kada je rizik od izvršioca ili krivičnog dela mali, i kada sud na osnovu konkretnih okolnosti izvršenja krivičnog dela oceni da će se time postići svrha kazne. Ovaj društveno korisni rad se određuje na određeno vreme od 30 do 240 radnih sati i treba se obaviti u periodu koji je odredio sud, period koji nije duži od godinu dana, važno je naglasiti da je ovo rad bez naknade.

Ako posle isteka propisanog perioda osuđeno lice nije obavilo društveno koristan rad ili je samo delimično obavilo taj društveno koristan rad, sud naređuje, sud naređuje zatvor u vremenu proporcionalnom trajanju društveno korisnog rada koji nije obavljen. Zatvorska kazna nije duža od izvorne zatvorske kazne u slučaju društveno korisnog rada propisanog

shodno članu 38 stav 3 ili nije duža od šest meseci u slučaju društveno korisnog rada propisanog shodno članu 39 stav 3, a u slučajevima kada optuženi ne slaže sa kaznom društveno korisnog rada predviđenog stavom 3 člana 39 KZK, sud određuje dan zatvora za svakih 15 evra kazne, pod uslovom da nije duža od šest meseci.

Vrstu društveno korisnog rada, dane u nedelji, organizaciju u kojoj će se obavljati društveno koristan rad i praćenje istog određuje Verifikaciona služba.

2.3.4 Sudska opomena

Svrha sudske opomene je da ukori izvršioca kada je, uzimajući u obzir sve okolnosti u vezi sa krivičnim delom i izvršiocom, sudska opomena dovoljna da postigne svrhu kazne. Izvršilac se sudskom opomenom obaveštava da je izvršio štetno i opasno delo koje predstavlja krivično delo i da će sud, ako izvrši još jednom takvo delo, da mu izrekne strožiju krivičnu sankciju. Sudska opomena za krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do dve godine, ali zakon određuje da se mera može izreći i za krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do tri godine, kada su takva krivična dela izvršena pod olakšavajućim okolnostima koja ih čine osobito lakim. Zakon takođe predviđa mogućnost izricanja sudske opomene i za više od jednog krivičnog dela izvršenih u sticaju.

3. IZVRŠENJE KAZNE

3.1 Spajanje kazni

Osnovni uslov za spajanje kazni je ako izvršilac jednim ili više dela izvrši nekoliko krivičnih dela za koja mu se istovremeno sudi. Kada im se ne sudi istovremeno i od strane istog suda, ima slučajeva kada se odluke o kažnjavanju određenog lica susretnu tokom izvršavanja, pa se i u tom slučaju primenjuje spajanje kazni. Za spajanje kazni mora postojati jedno ili više izvršenih krivičnih dela.

Član 71. KZK određuje spajanje kazni kada sud izriče kaznu za svako delo, pa posle za određuje ukupnu kaznu.

Uslovi za spajanje kazni su:

- Ako je sud za jedno od krivičnih dela izrekao kaznu dugotrajnog zatvora, sud će da odredi samo tu kaznu;
- Ako je sud izrekao kazne zatvora za svako krivično delo, ukupna kazna mora⁶⁸ da bude veća od svake pojedinačne kazne, ali ne može da dostigne zbir svih utvrđenih kazni, niti može da premaši dvadeset godina;
- Ako je sud izrekao kaznu zatvora do tri godine za svako krivično delo, ukupna kazna zatvora ne može da premaši osam godina;
- Ako sud izrekne novčanu kaznu za svako krivično delo, ukupna novčana kazna ne može da premaši iznos od 25.000 evra ili, ako je jedno ili više krivičnih dela izvršeno sa namerom sticanja materijalne koristi, iznos od 50.000 evra
- Ako je sud za neka krivična dela izrekao kaznu zatvora, a za druga novčanu kaznu, sud će da odredi ukupnu kaznu zatvora i novčanu kaznu, u skladu sa alinejama 2 do 4 stava 2 ovog člana.
- Sud određuje dopunsku kaznu ako je ta kazna bila izrečena za bar jedno od krivičnih dela, ili ako je sud izrekao novčane kazne za više krivičnih dela, onda će da odredi ukupnu novčanu kaznu u skladu sa alinejom 4 stava 2 ovog člana.

3. 2 Određivanje trajanja kazne osuđenih lica

Ako se osuđenom sudi za krivično delo koje je izvršio pre izdržavanja kazne određene ranijom osudom ili za krivično delo koje je izvršio za vreme izdržavanja kazne zatvora ili dugotrajnog zatvora, sud će da odredi ukupnu kaznu (član 71. ovog Zakona), uzimajući u obzir prethodno određenu kaznu. Kazna ili deo kazne koju je osuđeni već izdržao biće uračunata u ukupnu kaznu.

Za krivično delo izvršeno u toku izdržavanja kazne zatvora ili dugotrajnog zatvora, sud će da utvrdi kaznu izvršiocu nezavisno od prethodno određene kazne, ako primena odredaba člana 71 ovog Zakona ne bi dovela do

---

68 Krivični zakon Kosova, član 71 KZK.

postizanja svrhe kazne uzimajući u obzir trajanje preostalog dela prethodno određene kazne.

3.3 Uslovno puštanje na slobodu

Član 80. KZK određuje slučajeve u kojima osuđeno lice može da podnese zahtev za uslovno puštanje pre isteka odsluženja kazne. Lice koje je podnelo zahtev za uslovno puštanje na slobodu mora da je izdržalo najmanje polovinu kazne zatvora i da se tokom izdržavanja kazne ponašalo primerno, čime je pokazao da je kazna postigla svoju svrhu, za reedukaciju lica. Zahtev za uslovno puštanje na slobodu može podneti i lice koje je izdržalo trećinu kazne zatvorom, a koje se izuzetno može uslovno osloboditi kada posebne okolnosti pokazuju da ono neće izvršiti neko drugo krivično delo, kao i osuđeni koji je izdržao tri četvrtine kazne dugoročnog zatvora koji može biti uslovno oslobođen, odluku o čemu donosi sudsko veće koje ustanovi nadležna javna institucija u oblasti pravosudnih poslova u saglasnosti sa zakonom.

Sud može da opozove uslovno puštanje na slobodu ako uslovno pušteno osuđeno lice izvrši jedno ili više krivičnih dela za koje bude određena kazna zatvora do jedne godine. Sud takođe može da opozove uslovno puštanje na slobodu ako uslovno pušteno osuđeno lice izvrši jedno ili više krivičnih dela za koje bude određena kazna zatvora od više od jedne godine, imajući u vidu sličnost izvršenih krivičnih dela i motiv.

Kada opozove uslovno puštanje na slobodu, sud će da odredi kaznu na osnovu odredbi o spajanju kazni, prilikom čega će deo prethodno određene kazne koji je osuđeno lice već izdržalo nakon prethodne osude biti uračunat u novu kaznu.

Ako uslovno pušteno osuđeno lice bude osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i ako sud ne naredi opozivanje uslovnog puštanja na slobodu, trajanje uslovnog puštanja na slobodu biće produženo za period vremena koji je osuđeno lice provelo izdržavajući takvu kaznu zatvora.

4. SVRHA KAZNE

Opšta svrha kazne je određivanje i izricanje kazne u cilju eliminisanja štetnih društvenih radnji koje prete i čine rizik po zakonom zaštićene društvene vrednosti, dok je svrha kazne sprečavanje izvršioca od vršenja krivičnih dela u budućnosti i da ga rehabilituje (posebna preventiva), edukativni uticaj na druge da ne izvrše krivično delo (generalna preventiva) i jačanje društvenog morala i uticaj na razvoj društvene odgovornosti i građanske discipline.

5. REZIME

Određivanje kazne od strane suda kao jedan od značajnih momenata, da ne kažemo konačnih, krivičnog postupka. Određujući krivično delo, zakon potvrđuje i granice kažnjavanja za svako delo, određujući vrstu i visinu kazne određivanjem najniže i najviše granice kazne, što omogućava procenu različitog stepena društvenog rizika od krivičnog dela i izvršioca. Sud po utvrđivanju izvršenja krivičnog dela, shodno uslovima koje određuje zakon, u skladu sa izrečenim kaznama izvršiocima određuje adekvatnu kaznu, što znači da je određivanje kazne ekskluzivna nadležnost suda. Zakon svojim opštim odredbama takođe predviđa i mogućnost promene granica kažnjavanja, a osim tog predviđa i mogućnost oprosta kazne, naš zakon takođe predviđa i mogućnost zamene kazne blažom sankcionom merom kao što je uslovna kazna, sudsko upozorenje ili društveno koristan rad, za izricanje kojih je sud potpuno ovlašćen.

Prema tome sud će izvršiocu krivičnog dela odrediti kaznu u okviru zakonom određenih granica za to delo, imajući u vidu svrhu kazne i zasnivajući se na sve okolnosti koje utiču na to da kazna bude duža ili kraća.

Na osnovu pomenutog se zaključuje da imamo zakonom određene kazne, koje izriče organ koji donosi zakone (zakonodavac), koji je za krivična dela odredio i vrstu i visinu kazne, a takođe imamo i određivanje kazne od strane suda, čime je zadužen sam sud, kada je u krivičnom postupku izvršilac krivičnog dela krivično odgovoran za izvršeno delo.

Polusloboda – je vrsta alternativne kazne koja se sastoji od tog što se licu kojem je izrečena kazna zatvorom pruža mogućnost da svakog dana, u određenom periodu (šest, osam ili deset sati) može biti na slobodi kako bi nastavio profesionalni rad koji je obavljalo i pre izvršenja krivičnog dela, ili kako bi obavio suštinske porodične obaveze, pohađao nastavu, nastavio lečenje, itd., i kada ispuni svoje obaveze van zatvora u trajanju koje odredi sud, osuđeno lice je obavezno da se vrati u zatvor.

Uslovno puštanje na slobodu – je na neki način mera upozorenja koja se izriče izvršiocu krivičnog dela, kada se opravdano očekuje da će upozorenjem o pretnji kaznom, koju sadrži samo uslovno puštanje na slobodu, znači neizvršenjem kazne može postići svrha kazne. Na osnovu tog uslovno puštanje na slobodu predstavlja zamenu za kaznu zatvorom. Time se vrši procena izvršioca i istovremeno mu se daje na znanje da će ukoliko u periodu provere, određenom od strane suda, izvrši novo krivično delo ili ne ispuni obaveze određene uslovnim puštanjem na slobodu, doći do izvršenja prvobitno izrečene kazne.

Delo malog značaja – kako bi se smatralo delom malog značaja trebaju se na kumulativan način ispuniti dva uslova, a da na osnovu tog društveni rizik od krivičnog dela bude beznačajan i da posledice budu beznačajne ili da uopšte ne dođe do njih.

Sudska opomena – je posebna kaznena mera koja nije kazna već nekažnjiva mera, priroda koje omogućava zamenu kazne, posebno kratkotrajne kazne zatvorom, a koja za izvršioca krivičnog dela predstavlja ozbiljnu i javnu opomenu suda kojom se upozorava da će ako izvrši još jednom takvo delo da mu se izrekne strožija krivična sankcija.

Oprost kazne – se odnosi na vrstu izbegavanja pravila da se krivično odgovornom izvršiocu uvek izrekne kazna. Govori se o vanrednoj pravnoj mogućnosti, koja najbolje pokazuje kolika su ovlašćenja suda prilikom određivanja kazne, nešto što možemo nazvati i kao vrstu sudskog i pravnog oprosta, čime se potvrđuje postojanje krivičnog dela, krivična odgovornost izvršioca dela, ali se kazna ne izriče, znači odustaje se od izricanja kazne iz određenih razloga. Tačnije, izvršilac krivičnog dela se kažnjava bez kazne.

Obrazloženje navedenog leži u tome da u određenim situacijama, imajući u vidu okolnosti pod kojima je izvršeno krivično delo, stepen rizika dela i izvršioca je znatno manji, ili zato što postoje određeni razlozi koji dovode do zaključka da se izvršiocu ne treba izreći kazna.

7. ODREĐIVANJE VISINE KAZNE ZA SPOJENA KRIVIČNA DELA

U nauci krivičnog prava, kao i u krivičnim zakonima modernih država, postoje tri vrste sistema za određivanje spajanja kazne za spojena krivična dela, kao sistem apsorpcije, sistem aspiracije i sistem kumulacije, sistemi koje priznaje i Krivični zakon Kosova, u kojem je sistem asperacije naglašeniji zato što se u praksi najviše primenjuje, dok su sistem apsorpcije i sistem kumulacije takoreći dopunski sistemi.

SISTEM APSORBCIJE – čini redovan sistem u krivičnim sistemima koji poznaju stroge krivične kazne, zato što su po svojoj prirodi strožije kazne i zato što apsorbuju i druge kazne, osim novčane kazne u slučaju kazne doživotnom robijom.

I naš zakon priznaje ovaj sistem u onim slučajevima kada se radi o zajedničkom delu, kada sud potvrđuje kaznu dugotrajnog zatvora, kazna koja apsorbuje sve ostale kazne.

U pravnoj literaturi se može naići i na mišljenje da takvo rešenje nije adekvatno, zato što postoje situacije kada je primena ovog političko-kriminalnog sistema diskutabilna, odnosno kada nije prilagođen razlozima i zahtevima kriminalne politike.

Iako ga zakon nije regulisao, primena sistema apsorpcije dolazi i onda kada je za neko delo izrečena kazna do 20 godina, kao maksimalna. Prema ovom sistemu utvrđena kazna će se odrediti i za slučajeve za koje je izrečena kazna zatvorom od 6 meseci ili više, a za drugo krivično delo kazna zatvorom do 20 godina, iako se govori o kazni zatvorom, ovde se ne može uzeti u obzir asperacioni sistem, zato što se kazna zatvorom od 6 meseci ne može izreći u danima, a na osnovu asperacionog sistema ukupna kazna ne sme da dostigne zbir svih kazni.

ASPERACIONI SISTEM – ovaj sistem je u našem krivičnom pravu najosnovniji i najvažniji. To potvrđuje i sudska praksa koja ovaj sistem najčešće koristi prilikom izricanja ukupne kazne. Asperacioni sistem se prvobitno sastoji od tog što se do ukupne kazne dolazi tako što sud za svako krivično delo izriče kaznu zatvora, a ukupna kazna treba biti veća od svake pojedinačne kazne, ali ne može da dostigne zbir svih utvrđenih kazni i ne sme biti veća od 20 godina. Treba se naglasiti da je ovaj stav opravdan, zato što su u ovakvim situacijama oba prethodna sistema neopravdana, zato što bi dovela do neopravdanog težeg ili blažeg kažnjavanja za spojena krivična dela. Primenom sistema kumulacije bi ponekad došlo do izricanja visokih kazni, koje ne bi mogle da se izvrše zato što bi prevazišle i život izvršioca.

Takođe, prema ovom sistemu određivanje kazne za spojena krivična dela relativno olakšavajuća, za koja sud izriče kazne zatvorom do 3 godine za svako od izvršenih dela, ukupna kazna ne može biti veća od osam godina.

SISTEM KUMULACIJE – je sistem na osnovu kojeg se ukupna kazna potvrđuje tako što dolazi do spajanja svih kazni za dela koja je sud potvrdio. Ovaj sistem se retko koristi, posebno u slučaju novčane kazne, prilikom čega određena kazna za svako krivično delo ne sme biti veća od opšteg iznosa novčane kazne zakonom određene kao opšti maksimum. U slučaju kazne zatvorom, ovaj sistem se pretežno izbegava zato što se smatra nepoštenim, zato što mehaničkim akumulisanjem kazne dolazi do izražaja opšti uticaj, pa se na taj način dolazi do teže kazne od one koju određuje i opravdava dato krivično stanje.

ZAKLJUČAK

Radom smo pokušali da detaljno opišem način – metodu određivanja kazne, olakšavajuće i otežavajuće okolnosti predviđene Krivičnim zakonom, kao i sprovođenje istih i svrhu kazne. Opisivali smo ih, imajući u vidu činjenicu da je jedna od pravnih obaveza suda uzimanje u obzir tih okolnosti, koje mu pomažu u objektivnoj proceni društvenog rizika od izvršioca i krivičnog dela. Sud jedino ovom procenom može pomoći u određivanju poštene kazne koja će imati pozitivan edukativni i efekat sprečavanja. U ovom radu smo takođe pokušali da tretiramo spajanje kazni, kao i alternative uslovnog kažnjavanja, društveno koristan rad, sudsku opomenu i uslovno puštanje na slobodu i određivanje kazne za spojena krivična dela.

LITERATURA:

- Krivični zakon Kosova – 6. april 2004.
- Krivično pravo – opšti deo, Dr Ismet Saljihu 2008
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine

Valdet Gaši

Mr.sc. Visar Musa

UVIĐAJ NA LICU MESTA

Uvod

Smisao i značaj mesta događaja predstavlja nešto čemu istražni organi trebaju pridati poseban značaj.

Mesto događaja nije nešto novo u istražnom postupku, već dobro poznat kriminalni postupak, kada je poznata činjenica da su kriminalne radnje kriminalaca bili preokupacija od samog rađanja država, zato se u cilju zaštite od te vrste kriminalnih radnji rađa potreba unapređenja kriminalnog postupka. Neretko se dešava da se prethodne radnje kriminalaca, koji se pre preduzimanja kriminalnih radnji tako dobro organizuju i po pitanju mesta događaja, tako da njihov alibi potpuno izgubi pravac istrage, ili bolje reći u velikoj meri otežava istragu, tako da se neretko dešava da i stručni istražitelj ne dođe do istine ili rešavanja kriminalnog slučaja. Dakle, mesto događaja je mesto od posebnog značaja za istražne radnje organa koji vodi postupak zato što bilo koja nemarna radnja može izazvati nepopravljive posledice u ovoj fazi postupka.

1. SMISAO

Uviđaj na licu mesta je istražna radnja za otkrivanje materijalnih dokaza, gde glavni osnov organa koji vodi postupak za uviđaj na licu mesta čini član 254. Zakona o krivičnom postupku Kosova (ZKPK). Normativne odredbe ZKPK ne regulišu materiju uviđaja na licu mesta, već samo određuju pravni osnov uviđaja.

Uviđajem na licu mesta organ koji vodi postupak organ uviđa okruženje u kojem se dogodilo krivično delo, otkriva, fiksira, skuplja materijalne podatke i objašnjava okolnosti od značaja za krivičnu stvar.⁶⁹

Uviđaj na licu mesta je prva istražna radnja, na osnovu kojeg organ koji vodi postupak počinje da uspostavlja temelje buduće istrage. Što čvršći i jači ovi temelji, to će biti potpunija, brža i plodnija istraga.

Uviđaj na licu mesta, za razliku od drugih radnji, se po pravilu smatra nezamenjivom i jedinstvenom istražnom radnjom. To iz razloga što organ koji vodi postupak ovom radnjom direktno ispituje tragove i predmete koji su ostali posle krivičnih radnji i izvršioca iste, i ispituje uzročnu posledičnu vezu istih sa stvari.

Prema tome, mesto događaja može biti teritorija ili lokal koji je u datom trenutku u poređenju sa pređašnjim stanjem, pretrpeo promene koje mogu biti posledice ljudskih radnji izvršenih svesno ili nesvesno ili posledica neuspešnog funkcionisanja mehanizama opreme, kvarova u proizvodnji, građevini i saobraćaju ili one koje su uzrokovale ostale prirodne pojave.⁷⁰

Uviđaj na licu mesta je istražna radnja, na osnovu koje organ koji vodi postupak uviđa okruženje u kojem se dogodilo krivično delo, otkriva, fiksira, skuplja materijalne podatke i objašnjava okolnosti od značaja za krivičnu stvar.

U kriminalističkom aspektu mesto događaja znači mesto na kojem je izvršilac preduzeto aktivne radnje za izvršenje krivičnog dela ili gde je bio primoran da preduzme određene radnje, ovde spada i mesto do kojeg je stigla posledica ili je trebala da stigne shodno planu izvršioca.

Što se tiče pojma mesto događaja, treba se shvatiti da mesto događaja nije samo mesto gde je izvršena krivična radnja, već i mesto na kojem su otkrivene okolnosti koje se povezuju sa svim posledicama istog, bez obzira na daljinu između tih mesta.

---

69 Krivična stvar (causa criminalis) je stvar koja u sebi sadrži određeno krivično delo i izvršioca iste, zbog koje se sprovodi krivični postupak..

70 Vesel Ljatif, Kriminalistika, Priština, 2009, str. 171

Mesto događaja je najvažnije mesto relevantnih informacija, posebno onih traseološkog karaktera, dok uviđaj na licu mesta čini osnov na koji se nadograđuje istraga i suđenje za krivičnu radnju.

Glavni zadatak uviđaja na licu mesta je studija sredine u kojoj se dogodilo krivično delo, mehanizma i okolnosti istog, otkrivanja, skupljanja i fiksiranja tragova predmeta – materijalnih dokaza koji proizilaze iz ovog uviđaja.

Cilj uviđaja na licu mesta je skupljanje što više podataka koji se odnose na predmet dokaza.

Uviđaj na licu mesta, iako veoma moćno sredstvo za prikupljanje tragova, nema za cilj konačno rešenje problema i onog šta se desilo. Problem tog koje krivično delo je izvršeno i koji su glavni faktori se rešava samo posle sprovođenja svih istražnih i sudskih postupaka, i posle potpune procene dokaza prikupljenih putem ovih radnji.

2. OSNOVNI ELEMENTI UVIĐAJA NA LICU MESTA

2.1 Ispitivanje predmeta i logičke operacije

Ispitivanje predmeta i logičke operacije čine osnovne elemente uviđaja na licu mesta zato što svako kriminalno delo zahteva različite oblike delovanja i odgovornosti, ali i obaveze. Glavni zadatak tokom ispitivanja predmeta na licu mesta je zaštita onih koji se nađu na licu mesta, pa organ koji vodi postupak pre odlaska na lice mesta mora imati u vidu svoju ličnu bezbednost, bezbednost drugih koji dođu na mesto događaja, zaštitu života, obezbeđivanje mesta događaja i zaštitu materijalnih dokaza. Zaštita života ne uključuje samo zaštitu života žrtve već i osumnjičenog i same policije.

U današnjoj praksi u ozbiljnim krivičnim slučajevima (ubistvima) organ koji vodi postupak često stiže mnogo ranije na mesto događaja od hitne medicinske pomoći, pa stoga mislim da hitna medicinska pomoć treba biti organizovana tako da je spremna da reaguje u što kraćem vremenu od dobijanja informacije o zahtevu za pomoć, ali imajući u vidu da onaj koji vrši poziv najčešće slučaj prijavljuje policiji, misleći da je žrtva živa.

Zbog velikog značaja koje ima mesto događaja za krivično delo i zbog daljeg toka krivičnog istraživanja, policajci trebaju delovati na logičan način u cilju privlačenja pažnje medicinskog osoblja da u slučaju pružanja pomoći vode računa o tragovima krivičnog dela, ali uporedo sa tim oni moraju pratiti medicinsku intervenciju u cilju evidentacije promena na mestu događaja. Ovo važi i za ostale organe koji mogu biti angažovani u konkretnom slučaju.

3. FAZE UVIĐAJA NA LICU MESTA

Kriminalistička nauka ne određuje nikakvu jedinstvenost faza uviđaja na licu mesta. Neki misle da se uviđaj na licu mesta sprovodi u dve faze (statička i dinamična), dok veliki broj autora pominje tri faze (faza sigurnosti, statička i dinamična faza), dok se prema Duško Modliju uviđaj na licu mesta razvija u pet faza (informativna, statička, dinamična, kontrolna i konačna ili završna faza).

Faze uviđaja na licu mesta:

3.1. Informativna – organizaciona faza

Informativna faza je prva faza u kojoj se policijski organi informišu o slučaju. Operativna služba prima telefonski poziv ili podnošenjem direktne prijave policiji ili preko drugih lica dobija informacije o slučaju. U ovoj fazi operativna služba obezbeđuje što više informacija o slučaju. To iz razloga kako bi policijski organi stigli što pre na mesto događaja, kao i kako bi bili informisani o prirodi slučaja. U ovoj fazi operativna služba sugeriše stranama da obezbede mesto događaja, do dolaska policije.

Po dolasku na mesto događaja policijski (istražni) organi u ovoj fazi dobijaju informacije od policije ili ostalih lica koja su obezbeđivala mesto događaja ili su upoznata sa slučajem.

Prema Nedžad Koraćeviću, teritorija mesta događaja se u zavisnosti od procene organa koji vodi postupak i članova ekipe može povećati ili smanjiti.⁷¹

⁷¹ N. Korajlic, Kriminalistika, Priština, 2009, str. 208.

Ja mislim da se mesto događaja ne može povećati zato što se građani mogu slobodno kretati van bezbednosne trake postavljene na mesto događaja i tim kretanjem mogu uništiti dokaze, ili to mogu uraditi i osobe koje iz radoznalosti priđu bezbednosnoj traci. Iz tog razloga se mesto događaja mora označiti na većoj površini, pa se u zavisnosti od slučaja može smanjiti. U ovoj fazi poseban značaj se treba posvetiti dobijanju podataka o eventualnim izmenama mesta događaja posle izvršenja krivičnog dela.

U ovoj fazi organ koji vodi postupak donosi odluku o tome da li se treba izvršiti uviđaj, u zavisnosti od stanja mesta događaja. U složenijim slučajevima se sastavlja pismeni plan. U ovoj fazi se može doneti odluka o eventualnom proširenju ekipe ili uključivanje ostalih stručnih lica i veštaka.

3.2. Statička faza

Statička faza je druga faza u kojoj organ koji vodi postupak analizira i beleži grupne i individualne znake predmeta koji se nalaz na mestu događaja, veličinu, položaj, razdaljinu, tačnu razdaljinu između dve fiksne tačke, naručuje pojedinačno slikanje okoline i objekata.⁷²

Ova faza sledi nakon informativne faze i odnosi se na kontrolu mesta događaja.

Tragovi i predmeti pronađeni na licu mesta se registruju u zapisnik brojevima i rečima, vrši se merenje istih, utvrđuje se razdaljina između istih (crta se skica), analiziraju se, tumače, slikaju u celini i detaljno, ali shodno određenom logičkom redosledu. Brojevi i slova se ne smeju pisati na različite načine.

Bilo bi dobro da se identifikacija i registracija tragova na licu mesta vrše istovremeno, kako ne bi došlo do nenamernog oštećenja ili uništavanja predmeta.

Rezultati trebaju biti tačno i jasno opisani, kako bi se kasnije lakše razlikovali od zaključaka dinamičke faze uviđaja. U ovoj fazi se donosi plan o radu za dinamičku fazu koja sledi.

---

⁷² V. Latifi, Kriminalistika, Priština, 2009, str.177.

3.3. Dinamička ili aktivna faza

U dinamičkoj fazi organ koji vodi postupak pokreće predmet, ako je potrebno, ispituje isti i obeležava trag koji nije primećen u fazi statičkog uviđaja.⁷³

Ova faza čini centralni deo uviđaja na licu mesta, a koja se nameće dimenzijama i konfiguracijom terena.

Organ koji vodi postupak je u ovoj fazi dinamičniji, aktivniji, traga, otkriva i fiksira tragove i predmete za koje smatra povezanim sa događajem ili odnosom među njima. Dozvoljeno je vršenje potrebnih promena i ispitivanja nekoliko tragova i predmeta vodeći računa o tome da se postojeći dokazi ne oštete, kontaminiraju ili unište, odnosno da se ne prave novi tragovi.⁷⁴

U dinamičkoj fazi istražna grupa posmatra, upoređuje, eksperimentiše i izvlači verzije. Logičke metode posmatranja, upoređivanja i eksperimentisanja, a naročito metoda utvrđivanja i provere istražnih verzija joj pomažu u pronalaženju povezanosti okolnosti od značaja za stvar i radi objašnjenja mehanizama događaja.

vredi pomenuti da se statička i dinamička faza uviđaja na licu mesta ne mogu mehanički odvojiti, zato što u praksi neretko dolazi do tog da se prilikom uviđaja ove dve faze međusobno preklapaju, u zavisnosti od traseološkog stanja mesta događaja.⁷⁵

Pravilno određivanje mesta događaja i adekvatno fiksiranje činjeničnog stanja omogućava stvaranje slike o ili rekonstrukcije događaja.

Za otkrivanje i fiksiranje tragova i predmeta – materijalnih dokaza se koriste naučno-tehničke metode koje preporučuje forenzika za sve vrste tragova.

Važno je pomenuti da statička i dinamička faza uviđaja na licu mesta nisu topografska podela već logički smisao, ali služe za bolje upoznavanje mesta

73 V. Latifi, *Kriminalistika*, Priština, 2009, str.177.

74 N. Korajlic, *Kriminalistika*, Priština, 2009, str. 213.

75 7V. Latifi, *Kriminalistika*, Priština, 2009, str.177.

izvršenja krivičnog dela, prikupljanje tragova, predmeta – materijalnih dokaza, ispitivanje radi procene i objašnjenja istih, ali i za objašnjenje mehanizma mesta događaja.

3.4. Kontrolna faza

Tokom uviđaja na licu mesta uvek može doći do greški, a posebno kada se radi o složenijim uviđajima na licu mesta na kojima ima žrtvi i na kojima se često izbegavaju standardne metode. Suština kontrolne faze leži u tom što svi članovi ekipe rezimiraju rezultate i tragaju za eventualnim propustima i greškama koje se svakako moraju ispraviti, ponavljajući mere i određene taktičko-tehničke aktivnosti. Onda kada se jasno utvrdi da je tokom uviđaja došlo do propusta i greški iste se mogu eliminisati samo pre završavanja uviđaja na licu mesta. Tokom ove faze se razmatra dosadašnji tok uviđaja, vrši se analiza rada i u skladu sa okolnostima se preduzima neka druga mera ili aktivnosti, kada se pojavi potreba za ponavljanjem neke aktivnosti onda se to radi u ovoj fazi. Bilo bi dobro da se isplanira celokupan tok uviđaja na licu mesta, ali se treba voditi računa da ovaj plan bude fleksibilan i orijentisan i da se utvrdi da je taj plan razuman, pa se posle obavljenog posla može proceniti da li se može uraditi i nešto što nije planirano ili što se nije moglo predvideti. Na taj način će se izbeći brojne greške tokom uviđaja na licu mesta.

3.5 Završna ili konačna faza

Završna faza je poslednja faza uviđaja na licu mesta, u ovoj fazi se sastavlja zapisnik koji se vodi tokom čitavog uviđaja, i daje se na „corpora – delikti“ u cilju čuvanja istog i slanja na dalja ispitivanja. Organ koji vodi postupak je ovoj fazi dužan da sastavi zapisnik o uviđaju na licu mesta, na osnovu beleški ili zapažanja u toku uviđaja. Odlaganje ovog rada je neprihvatljivo u aspektu kriminalistike.

Na osnovu materijalnih uslova bi bilo dobro da se zapisnik sastavi upravo u ovoj fazi, ali dosadašnja praksa pokazuje da se zapisnik sastavlja u kancelariji, čak i posle nekoliko dana ili nedelja, što nije dobro i to se treba promeniti.

U kancelariji se razvija film, izrađuju se fotografije, a za pronađene tragove i predmete se zahteva ekspertiza. Kao što se vidi u završnoj fazi se sprovodi nekoliko aktivnosti, bez kojih bi bilo nemoguće izvršavanje uviđaja na licu mesta.

4. PRIPREMA ZA UVIĐAJ NA LICU MESTA

Priprema za uviđaj na licu mesta je od posebnog značaja za uspešno sprovođenje istog. Na mestu događaja svih krivičnih dela se nailazi na neočekivane stvari, različite predmete, da se ne može ni zamisliti. Otuda i potreba za organizovanje i predviđanje pripremnih mera u cilju prevazilaženja svih problema koji se mogu pojaviti na mestu događaja.

4.1. Pripreme mere organa koji vode postupak onda kada su informisani o krivičnom delu

4.1.1. Preduzimanje mera za obezbeđenje mesta događaja

Ima za cilj obezbeđenje i čuvanje materijalnih dokaza i tragova. Obezbeđivanje mesta događaja čini niz aktivnosti koje se sprovode od faze prvog uviđaja policijskih službenika na lice mesta i nastavlja se i tokom uviđaja na licu mesta, a u nekim slučajevima i posle sprovođenja istog. Obezbeđivanje mesta događaja mogu obaviti i ostala lica, ali se treba voditi računa o tome da se za obezbeđenje mesta događaja ne angažuju lica koja su povezana ili imaju određene interese u pogledu izvršioca krivičnog dela ili oštećenih, zato što mogu ugroziti mesto zločina, sakriti ili oštetiti materijalne dokaze i na taj način povesti istragu u pogrešnom smeru.⁷⁶

Prvi zadatak službenika policijske patrole je davanje pomoći žrtvama i posle obezbeđivanja mesta događaja informisanje organa koji će voditi postupak i razviti proces uviđaja.

„Tačno je da vreme koje prolazi, zauvek nestaje“, ova francuska izreka najbolje ilustruje značaj kašnjenja u aspektu obezbeđenja mesta događaja.⁷⁷

⁷⁶ V. Latifi, *Kriminalistika*, Priština, 2009, str.173.

⁷⁷ 9N. Korajlic, *Kriminalistika*, Priština, 2009, str.192.

Stanje na mestu događaja ima svoje zahteve i prioritete koji su u suprotnosti sa traseološkim razlozima, npr. pružanje pomoći žrtvi, itd. Traseološki razlozi neretko zahtevaju da policijski službenici stupe na mesto događaja pre istražnog tima, u cilju zaštite tragova i pružanja pomoći žrtvama. Uspeh uviđaja na licu mesta i ostale istražne aktivnosti zavise od što manjih promena na mestu događaja. Obezbeđenje mesta događaja uključuje i preduzimanje svih mera neposredne identifikacija lica, odvajanje svedoka i krivaca, kao i bezbedan i efikasan nadzor istih, udaljavanje nepozvanih lica i rođaka, skupljanje svih vrsta informacija, itd. Mesto događaja se treba obezbediti vidljivim fizičkim predmetima, psom, žutom policijskom trakom (stop policija), policijskim vozilima, uniformisanim policajcima.

Organ koji vodi postupak jasno određuje granicu mesta događaja i određivanje perimetra. Ovaj perimetar je definisan kao unutrašnji perimetar – zona koja obuhvata čitavu površinu na kojoj se mogu nalaziti dokazi o krivičnom delu ili nezgodi, dok je spoljni perimetar – zona u blizini unutrašnjeg perimetra mesta događaja, koja je možda bila obuhvaćena u krivično delo ili nezgodu. To je mesto na kojem se mogu okupiti mediji da izveštavaju u vezi sa krivičnim delom, na ovom mestu se može postaviti i komandni centar koji će koordinirati napore svih ostalih relevantnih agencija, u slučaju incidenta većih razmera.

U praksi je primećeno da je najteži zadatak policajca koji prvi stigne na mesto događaja, čuvanje mesta događaja od strane dodatnih policajaca i medicinskog osoblja koje pruža prvu pomoć, i onih koji se nađu na mestu događaja. Jasno je da neki ljudi moraju stupiti na mesto događaja, ali je policajac koji je prvi stigao dužan da identifikuje sva ostala lica u cilju sprečavanja stupanja neovlašćenih lica na mesto događaja. Treba se voditi računa o evidentiranju svih promena na mestu događaja pre dolaska istražnog organa, zato što se do dinamične faze ništa ne sme dirati niti pomerati.

Policijski službenik koji obezbeđuje mesto događaja mora biti stručno upoznat sa traseološkom oblašću.

Mesto događaja se ne treba samo obezbediti već i štiti. Policijski službenik je dužan da tokom obezbeđivanja mesta događaja sprovede Standardne operativne procedure.

4.1.2. Verifikacija tehničke opreme

Tokom uviđaja na licu mesta značajnu ulogu igra i tehnička oprema, od upotrebe koje zavisi kvalitet uviđaja na licu mesta. Sva oprema neophodna za otkrivanje tragova, materijalnih dokaza, fiksiranje okruženja mesta događaja i rezultata uviđaja se nalazi u istražnom koferu. U zavisnosti od konkretnog slučaja organ koji vodi postupak može koristiti i drugu moderniju opremu koja se ne nalaze u istražnom koferu, kao npr. binokularni mikroskop, kvarc lampa, lampe, itd.

Organ koji vodi postupak tehničku opremu drži u pripravnosti, zato što bi bez pomenute opreme bilo nemoguće otkrivanje, fiksiranje i uzimanje otisaka i materijalnih dokaza, bivajući da na mestu događaja često ima mnogo nevidljivih tragova ili manje vidljivih otisaka za ljudsko oko.

4.1.3. Imenovanje lica koja će učestvovati u uviđaj na licu mesta

Uviđaj na licu mesta, kao istražna mera, ne može obaviti jedna osoba zato što ova radnja zahteva tim koji, u cilju postizanja rezultata, mora biti koordiniran prethodno određenih konkretnih zadataka svakog učesnika.

Bez sumnje da u istražnoj radnji glavna uloga pripada glavnom istražitelju istražnog tima, koji je odgovoran za tok rada istražnog tima bivajući da je on jedini odgovoran za izradu zapisnika na licu mesta, koji će kasnije služiti kao priručnik tokom istražne faze i koji će se tokom krivičnog postupka smatrati jednim od dokaza.

Uviđaju na licu mesta prisustvuju dve kategorije ljudi:

- Zakonom ovlašćena lica, odnosno pretpretresni sudija ili predsednik sudskog veća, javni tužilac ili policija, okrivljeni, njegov branilac i žrtva.
- Lica koja imenuje organ koji vodi postupak, veštaci, stručnjaci sudske medicine, uviđaju mogu istovremeno prisustvovati lica različitih stručnih kvalifikacija u zavisnosti od slučaja i na zahtev organa koji vodi postupak.

Veštak učestvuje u takoreći čitav postupak uviđaja na licu mesta, u zavisnosti od izvršenog krivičnog dela. On pomaže organu koji vodi postupak u orijentisanju pojava koje proističu iz krivičnog dela, a koje spadaju pod njegovu stručnu oblast, tako da na taj način on pomaže organizovanje uviđaja, funkcionisanje mehanizama i opreme za uviđaj, skreće pažnju na neshvatljive okolnosti.

Pomoć veštaka je potrebna u određenim granicama, on ne može upravljati uviđajem, organ koji vodi postupak ne može prekinuti njegovu inicijativu npr. u slučaju otkrivanja tragova i materijalnih dokaza ili korišćenju naučno-tehničke opreme za slikanje i uzimanje ostalih otisaka.⁷⁸

Tokom postupka uviđaja najčešći pomagači organa koji vodi postupak su veštaci kriminalne tehnologije. Njihovo učešće u uviđaj na licu mesta je neophodno zato što se za većinom dokaza sa mesta događaja krivičnog dela ili izvršioca istog traga, otkriva, fiksira i eksperimentiše primenom metoda kriminalistike i tehničke opreme za istu.

Okrivljeni koji je lišen slobode ili je u pritvoru, svedok ili oštećeni učestvuju u uviđaj na licu mesta tako što pokazuju mesto tragova i materijalnih dokaza i objašnjavaju okolnosti pod kojima se izvršilo krivično delo.

Uviđajem na licu mesta upravlja organ koji vodi postupak, a ostala lica koja učestvuju se pridržavaju njegovih/njenih uputstava i nijedno lice nema pravo mešanja u rad istražnog organa.

Međutim, javni tužilac nažalost izlazi na lice mesta samo u slučaju teških krivičnih dela kao što je ubistvo, dok za lakše slučajeve kao što je krađa, teška krađa, nikad ne učestvuje u uviđaj na licu mesta, pa stoga mislim da se to treba promeniti, zato što javni tužilac od početne faze istrage treba imati uvid u prirodu slučaja.

Ja lično mislim da javni tužilac treba ozbiljno shvatiti sam uviđaj na licu mesta ili rekonstrukciju događaja, zato što će se ako je prisutan bolje upoznati i imati jasniju sliku o mestu događaja ili tog kako je moglo doći

---

78 S. Begeja, *Kriminalistika*, Tirana, 2004, str. 344.

do čitavog slučaja, što će mu najverovatnije pomoći u sastavljanju uverljivije i jače optužnice, kao i u predstavljanju i obrazloženju iste. To će sigurno pomoći i tokom sudske rasprave i ispitivanja. Još jedna činjenica koja se ne treba zanemariti tokom sudskog postupka je stvaranje percepcije o stručnom znanju u vezi sa događajem, i ako javni tužilac uveri stranke da je stvarno upoznat sa slučajem a ne samo informisan o istom (od strane policije, spisa predmeta, itd), već preko lično prikupljenih informacija, smatram da će tužitelj – odnosno javni tužilac biti u prednosti u poređenju sa drugom stranom.

5. MERE KOJE SE PREDUZIMAJU PO DOLASKU ISTRAŽNOG ORGANA NA MESTO DOGAĐAJA

5.1 Prvi kontakt sa policijskim organima

U trenutku dolaska organa koji vodi postupak na mesto događaja prvi kontakt se odvija sa policijskom patrolom koja je bila zadužena obezbeđivanjem mesta događaja, međutim ponekad je u praksi prvi na mestu događaja sam organ koji vodi postupak i koji odmah obezbeđuje mesto događaja.

Prvi kontakt je od velikog značaja zato što istražitelj pre preduzimanja mera za uviđaj na licu mesta sam sebi postavlja nekoliko pitanja u vezi sa tim koliko je informisan o događaju, pa tek onda koristi zlatna pitanja kriminalistike (šta, kad, gde, ko, kako, sa čime, sa kime, zašto i koga).

Što se tiče prvog kontakta, organ koji vodi postupak obezbeđuje što više informacija o slučaju, postavljajući gore navedena pitanja, u vezi sa tim o čemu se radi, a od odgovora dobijenih od policajaca koji su prvi stigli na mesto događaja zavisi dalji tok istražne mere uviđaja i to da li je potrebno da organ koji vodi postupak izvrši uviđaj na licu mesta ili ne.

5.2 Obaveštenje o davanju pomoći licima

Organ koji vodi postupak prilikom prvog kontakta dobija informacije u vezi sa tim da li je žrtvama data potrebna pomoć.

Kada se oštećeni nalazi na mesto događaja, organ koji vodi postupak uz dozvolu i u prisustvu doktora postavlja pitanja o događaju i o sumnjivim licima, ali samo onda kada je on u stanju da odgovara na pitanja. Problem predstavlja ispitivanje teško ozleđenih lica.

Medicinsko osoblje se treba informisati o materijalnim dokazima i uputiti na što manji kontakt sa istim, kao i u vezi tog da ne trebaju čistiti mesto događaja.

U praksi se može desiti da medicinsko osoblje stigne prvo na mesto događaja, pa se u tom slučaju trebaju osigurati informacije od njih.

Ako se žrtva preveze u bolnicu, policija koja obezbeđuje mesto događaja je dužna da uzme podatke o medicinskom osoblju i registarske tablice vozila, kao i naziv zdravstvene institucije u koju će biti prebačena žrtva. Policija će pratiti žrtvu do zdravstvene institucije.

Policijska pratnja je potrebna i u slučajevima kada je potreban prevoz lica koje je osumnjičeno za izvršenje krivičnog dela, sve to u cilju neposredne fizičke zaštite medicinskog osoblja i zaštite od eventualnog napada od strane rođaka žrtve, kao i radi obezbeđivanja tragova i otisaka izvršioca, kako ne bi došlo do uništavanja ili oštećenja istih od strane izvršioca krivičnog dela.

5.3 Informisanje o slučaju

Jedna od veoma važnih pripremnih radnji po dolasku organa na mesto događaja čini i informisanje o događaju, informisanje koje može poteći od svedoka koji su prisustvovali ili otkrili događaj. Pitanja koja se postavljaju tim osobama su informativnog karaktera i služe za prikupljanje što više podataka u vezi sa slučajem, i pomažu u organizovanju gonjenja izvršioca ili pritvaranju istih. Pitanja o slučaju se postavljaju odmah po prvom uviđaju na licu mesta, ona su veoma korisna zato što svedoci koji su prvi videli, čuli ili otkrili slučaj mogu najbolje rekonstruisati isti, bivajući neometani od ostalih faktora.

5.4 Provera dolaska neophodnih lica

Organ koji vodi postupak po preduzimanju prvobitnih radnji prilikom dolaska na mesto događaja, na osnovu informacija koje dobije proverava učesnike koji će učestvovati u uviđaj na licu mesta.

To ko će učestvovati u uviđaj na lice mesta zavisi od prirode i vrste krivičnog dela, načina izvršenja i sredstava kojima je izvršeno dato krivično delo.

6. ZAPISNIK NA LICU MESTA

Uviđaj na licu mesta bez zapisnika ne bi predstavljao vredan dokaz. Za istražitelja i sastavljanje zapisnika važe osnovna pravila „ničemu se ne sme menjati pozicija“, znači ne pomeranje predmeta i dokaza, ne dodirivanje istih pre potpunog opisivanja u zapisnik.

Prema navedenom se zaključuje da je zapisnik najvažniji dokument koji opisuje mesto događaja. Zapisnik se sastavlja kako bi se opisalo mesto događaja onako kako je zatečeno na prvi pogled, uključujući opis tragova i materijalnih dokaza, grupnih i pojedinačnih predmeta i znakova, veličina istih, razdaljina i sve što može pomoći istražnom timu u istražnoj fazi, kao i sudu tokom samog postupka, odnosno kako bi se imao potpun opis tačnog odvijanja događaja i rezultata koji proizilaze iz uviđaja na licu mesta.

Osnovni uslov za potpuno i objektivno oslikavanje rezultata uviđaja i vođenje zapisnika na mestu događaja na kojem se vrši uviđaj. Vođenje istog na osnovu beleški i u policijskoj kancelariji ili tužilaštvu se treba smatrati nečim što može uzrokovati štetne posledice po izradu, posebno rizik po detaljno opisivanje značajnih stvari u zapisnik.⁷⁹

Pismeni opis objektivnog izveštaja, koji je rađen neposrednim metodama tokom uviđaja na licu mesta i izrada zapisnika, čine osnovni način opisivanja činjeničnog stanja, konstatovanog samim uviđajem mesta događaja.

---

79 . Latifi, Kriminalistika, Priština, 2009, str.178.

Iz tog razloga propusti prilikom izrade zapisnika mogu imati dugoročne posledice na tok postupka, posebno budući krivični postupak.

Zapisnik o uviđaju na licu mesta se temelji na opšte odredbe Zakona o krivičnom postupku o zapisnicima koji se sastavljaju prilikom preduzimanja proceduralnih mera.

Zbog nepreciznosti odredbi zakona, sadržaj zapisnika o uviđaju na licu mesta se razlikuje od organa do organa, a što se negativno odražava na rad organa koji vodi postupak. Zapisnici su često nepotpuni i netačni, tako da ponekad dovode u pitanje i validnost postupka, više zbog nedostataka sadržajnog karaktera nego zbog nedostataka formalnog/pravnog karaktera.

Prema pravnom karakteru i značaju postupka zapisnik o uviđaju na licu mesta je pisani dokument u kojem organ za uviđaj na licu mesta reprodukuje određeni sadržaj u vezi sa konstatacijom činjeničnog stanja tokom uviđaja na licu mesta.

U aspektu dokazivanja, zapisnik o mestu događaja predstavlja dokazni dokument, koji sadrži tačan opis uviđaja na lice mesta i ne sme sadržati mišljenja ili izjave svedoka o događaju, zapisnik ne sme sadržati hipoteze organa koji vrši uviđaj ili članova ekipe istog. U zapisnik se ne beleže nikakve sumnje u vezi sa osumnjičenima, njihovom doprinosu delu, kao ni njihova krivica.

Karakter zapisnika o uviđaju na licu mesta opisuje sadržaj koji ga čini nezamenjivim i koji kao takav sigurno argumentuje ono što je napisano, prilikom čega veliku ulogu igra i kriminalistički sadržaj.

Prilikom uviđaja na licu mesta izvršenja krivičnog dela se sastavlja zapisnik koji sadrži podatke od značaja za uviđaj i utvrđivanje identiteta predmeta (opis, mere i veličina predmeta i tragova, itd), a istom se prilažu i skice, crteži, planovi, fotografije, filmski snimci i drugi tehnički zapisi.⁸⁰ Organ koji vodi postupak se prilikom izrade zapisnika o uviđaju na licu mesta zasniva na član 87. stav 5 ZKPK.

---

80 E. Sahiti, Krivično-procesno pravo, Priština, 2005, str.178.

Sadržaj zapisnika usmerava način istrage, objašnjenja određene vrste dela i diktira sadržaj krivične prijave.

Zapisnik o uviđaju na licu mesta se sastoji od tri dela:

1. Uvod,
2. Opis,
3. Zaključak.

6.1. Uvod

Uvod zapisnika predstavlja početni deo u koji se navodi naziv organa koji je izvršio uviđaj na licu mesta, ime zapisničara, vreme (mesec, godina, datum) i mesto odvijanja uviđaja, opšti opis mesta i značajnih predmeta, ko je učestvovao u uviđaj, navodeći imena lica i ulogu istih, uslove sprovođenja uviđaja, otkrivanje, ako je uviđaj izvršen na otvorenom onda se trebaju opisati meteorološki uslovi na osnovu kojih se sproveo uviđaj, kao i krivičnu radnju bez pravnih kvalifikacija, kako se ne bi iznosile predrasude o suštini slučaja, koja je do tada bila nepoznata.

Međutim, ako se sa sigurnošću utvrdi da se radi o određenom krivičnom delu, onda se može navesti i pravna kvalifikacija. Podaci u vezi sa tim da li je mesto događaja bilo obezbeđeno, kao i ime policajca ili nekog drugog lica koje je bilo zaduženo obezbeđenjem mesta događaja.

6.2. Opis

Opisni deo zapisnika sadrži opis činjeničnog stanja utvrđenog na mestu događaja. Ovaj deo se može smatrati najvažnijim delom sastavljanja zapisnika, zato što organ koji vodi postupak u tom delu detaljno opisuje zateknuto stanje na mestu događaja, shodno kriminalističkim pravilima i metodama.

U ovom delu je opisano sve ono što je otkriveno: opšte karakteristike mesta događaja; stanje mesta događaja; predmet krivičnog dela.

Od značaja je da se, pre opisivanja kriminalističkih mera i radnji, detaljno opiše zatečeno stanje, kao i promene do kojih je došlo od momenta izvršenja krivičnog dela do početka uviđaja.

Imajući u vidu da se uviđaj na licu mesta obavlja u različitim krivičnim delima, i sam sadržaj opisnog dela zavisi od konkretnog krivičnog dela, ali se treba voditi računa o upotrebi gramatičkih termina, reči treba da izraze pravi smisao i ako je potrebno treba se dati objašnjenje u vezi istih, a ono čega se uvek trebamo pridržavati je sistematski opis zatečenog stanja. Nepoštovanje ove metode može dovesti do zabune, čak i do netačnosti zapisnika, što bi otežalo kasniji rad na rešavanju slučaja konkretnog krivičnog dela.

Prilikom opisa tragova i sredstava, treba se utvrditi šta je nađeno a šta ne na mestu događaja. Tokom opisivanja uvek treba imati u vidu karakteristične osobine koje olakšavaju razliku između različitih predmeta i tragova, kako se autentičnost istih kasnije ne bi dovodila u pitanje. Zapisnik uviđaja ne treba sadržati nikakve zaključke i mišljenja, već samo objektivne nalaze.

U slučajevima kada se tokom uviđaja oštete nevidljivih tragova, prilikom opisivanja istih se treba navesti i to koja sredstva su korišćena i koje metode su primenjene, kao i to koje lice je to uradilo. Bez obzira na to o kojim tragovima ili sredstvima se radi, prilikom opisa se trebaju pomenuti i fotografije i skice, kako bi se stvorila što jasnija slika o realnom stanju.

U ovom delu zapisnika se treba jasno opisati i to kako se stiglo do tačnog traga, kao i načini i sredstva koja su pomogla u fiksiranju istih.

6.3. Završni deo

U ovom delu se beleži i vreme početka i završetka uviđaja na licu mesta, predmeti i tragovi koji su ispitani, fotografije, video zapisi, uzimanje otisaka ruku, otisaka nogu, vozila, alata za obijanje, sastavljeni planovi i primedbe učesnika tokom uviđaja na licu mesta.

Zaključak

Ovim radom je opisana tema uviđaja na licu mesta, sa posebnim naglaskom na to da je uviđaj na licu mesta istražna radnja, na osnovu koje organ koji vodi postupak direktno opisuje okruženje u kojem je izvršeno krivično delo,

otkriva, skuplja, fiksira tragove i materijalne dokaze i objašnjava okolnosti od značaja za slučaj, faze uviđaja na licu mesta, pripremu za uviđaj na licu mesta, mere koje treba preduzeti organ koji vrši postupak onda kada stigne na mesto događaja i zapisnik na mestu događaja, koji će tokom kasnijih faza postupka biti predstavljen kao dokaz.

